

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1956

ANDRA KAMMAREN

Nr 28

2—7 november

Debatter m. m.

Måndagen den 5 november kl. 14.00

	Sid.
Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker och vin, tillika svar å frågor ang. inköpen av spritdrycker för intagna å alkoholistanstalterna, ang. en redogörelse för erfarenheterna av försöken på vissa restauranger av spritdrycker utan måltidstväng och ang. konsekvenserna för nykterheten av ett borttagande av de restriktiva bestämmelserna rörande försäljning av starköl samt å interpellationer ang. den pågående nykterhetsvårdsutredningen, i vad den angår frågor som beredas inom finansdepartementet, ang. en komplettering av nykterhetsreformen m. m. och ang. den ökade spritkonsumtionen	4

Måndagen den 5 november kl. 19.30

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker och vin (forts.)	39
--	----

Onsdagen den 7 november

Svar på frågor av:

herr Andersson i Dunker ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare	67
herr Braconier ang. förhandlingarna rörande lärarnas vakthållning vid skolmåltider	75
Svar på interpellation av herr Helén ang. en förbättring av skolans lokalbehov och minskning av elevantalet i folkskolors och högre skolors klassavdelningar	79
Interpellation av fru Sjöstrand ang. viss ändring av tidtabellerna för expreståget »Skåningen»	85

Samtliga avgjorda ärenden

Måndagen den 5 november kl. 19.30

Sid.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 51, ang. höjd omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker	39
---	----

Onsdagen den 7 november

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 161, ang. allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57	84
— nr 162, ang. allmän beredskapsstat (försvarsdepartementet)	84
— nr 163, ang. allmän beredskapsstat (socialdepartementet)	84
— nr 164, ang. allmän beredskapsstat (kommunikationsdepartementet)	84
— nr 165, ang. allmän beredskapsstat (ecklesiastikdepartementet)	84
— nr 166, ang. allmän beredskapsstat (handelsdepartementet)	84
— nr 167, ang. allmän beredskapsstat (inrikesdepartementet)	84
— nr 168, ang. allmän beredskapsstat (statens allmänna och försvarets fastighetsfonder)	85
— nr 169 ang. allmän beredskapsstat (finansdepartementet)	85
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 26, rörande fiskerätten i kronans vatten	85
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 34, om inventering av ofullständiga småbruk eller arrendegårdar vid fideikommiss	85
— nr 35, ang. bättre utnyttjande av lantmannaskolornas jordbruk i undervisningshänseende	85

Fredagen den 2 november

Kl. 16.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Ledamoten av riksdagens andra kammare U. R. Jacobson i Vilhelmina är intill den 20 nov. 1956 på grund av sjukdom förhindrad att delta i riksdagens arbete, betygas härmed på begäran.

Vilhelmina den 30 okt. 1956

Nils Björkman
Provinsialläkare

Kammaren beviljade herr Jacobson i Vilhelmina ledighet från riksdagsgörömlen från och med den 30 oktober till och med den 19 november.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å kammarens bord vilande motionen nr 818, av herr *Staxäng m. fl.*

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 161—169, tredje lagutskottets utlåtande nr 26 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 34 och 35.

§ 4

Föredrogs den av herr *Severin* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Hjalmar Nilson angående åtgärder för att i Sverige förverkliga Nordiska rådets rekommendation om likställighet för nordiska medborgare beträffande sportfiske med handredskap längs havkusterna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Svensson* i Stenkyrka vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående svårigheterna för jordbrukare att fullgöra amorteringar på de stödlån, som under åren 1952—1955 utlämnats på grund av skördeksador.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 193, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker och vin, tillställts kammaren.

Denna proposition remitterades omedelbart till bevillningsutskottet.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

§ 8

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att kammaren sammanträder på söndag kl. 20 för bordläggning av bevillningsutskottets utlåtande beträffande propositionen nr 193 samt på måndag kl. 14 för slutlig behandling av bevillningsutskottets betänkande i detta ärende.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.04.

In fidem

Gunnar Britth

Söndagen den 4 november

Kl. 20.00

§ 1

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) an-

gående omsättnings- och utskänknings- skatt å spritdrycker och vin.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 20.01.

In fidem
Gunnar Britth

Måndagen den 5 november

Kl. 14.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren in- komna ansökningar och sjukintyg:

Till Riksdagens Andra Kammare

För studier av rehabiliteringsfrågor i England får jag härmed anhålla om le- dighet från riksdagsgöromålen under ti- den 7—16 november.

Stockholm den 5 november 1956

Ingemund Bengtsson

Till Riksdagens andra kammare

I och för deltagande i sammanträden inom Örebro och Värmlands län med 1954 års Brandlagsrevision får under- tecknad härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 5—7 nov. 1956.

Örebro den 4 nov. 1956

Ruben Swedberg

Riksdagsman Adolv Olsson i Gävle är på grund av sjukdom (kranskärllssjuk- dom med hjärtsvikt) förhindrad att del-

taga i riksdagens arbete under tiden 1—15 november 1956.

Vilket härmed på heder och samvete intygas.

Stockholm den 2 november 1956

Gustav Nylin

Professor, överläkare

Kammaren biföll de gjorda ansök- ningarna.

Herr Olsson i Gävle beviljades ledig- het från riksdagsgöromålen den 1—15 innevarande månad.

§ 2

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker; tillika svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

Föredrogs bevillningsutskottets be- tänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för- ordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsätt-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

nings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

I en den 26 oktober 1956 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 193, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

Propositionen innebar i huvudsak en skärpning av omsättningsskatten på spritdrycker, medförande höjningar i utminuteringspriserna om mellan ca 4 och 8 kronor, medan restaurangpriserna komme att stiga med ungefär samma belopp. Skatterna på viner och maltdrycker skulle lämnas oförändrade. De nya bestämmelserna skulle äga tillämpning fr. o. m. den 5 november 1956.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 193, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

Utskottet hemställde tillika, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Kristensson* i Osby, *Söderquist*, *Anders Johansson*, *Sjölin* och *Kollberg*, vilka ansett att till utskottets motivering bort fogas följande uttalande:

»Under hänvisning till vad utskottet ovan anfört om nödvändigheten av denna åtgärd ur nykterhetspolitisk synpunkt vill utskottet emellertid uttala att detta steg inte bör leda till en ökning av

det totala skattetrycket. Utskottet förutsätter därför att 1957 års riksdag med anledning härav förelägges förslag till skattesänkningar. Utskottet syftar därvid i första hand på en sänkning av den direkta beskattningen.»

II) av herrar *Gustaf Elofsson* och *Eriksson*, vilka hemställt,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 193; och

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder i syfte att återinföra någon form av ransonering i fråga om spritinköp;

III) av herrar *Magnusson* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa

dels att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 193, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin;

dels att riksdagen måtte uttala, att vid 1957 års riksdag en sänkning av den direkta statsskatten för fysiska personer borde ske med ungefär samma belopp, för helt budgetår räknat, varmed den nu företagna höjningen av omsättningsskatten för spritdrycker beräknades öka statsinkomsterna.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Werner* och *Vigelsbo*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Sträng* hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid behandlingen av detta ärende besvara herr Heléns fråga angående inköpen av spritdrycker för intagna å alkoholistanstalterna, herr Braconiers frågor angående en redogörelse för erfarenheterna av försöken på vissa restauranger av spritdrycker utan måltidstväng och angående konsekvenserna för nykterheten av ett borttagande av de restriktiva be-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

stämmeleserna rörande försäljning av starköl, fru Ewerlöfs interpellation angående den pågående nykterhetsvårdsutredningen, i vad den angår frågor, som beredas inom finansdepartementet, herr Rimmerfors' interpellation angående en komplettering av nykterhetsreformen, m. m., och fru Erikssons i Stockholm interpellation angående den ökade spritkonsumtionen.

Kammaren biföll till en början bevillningsutskottets hemställan, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Härefter föredrogs utskottets hemställan i övrigt; och anförde därvid:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! I början av innevarande höstsession har med andra kammarens tillstånd riktats flera interpellationer och enkla frågor angående nykterhetspolitiken till olika ledamöter av regeringen.

Sålunda har fru Eriksson i Stockholm i en interpellation frågat mig, om jag är beredd att omedelbart vidta åtgärder, som begränsar spritinköpen genom ändrade butikstider och åldersbestämmelser för sådana inköp och genom andra restriktioner. Fru Eriksson har också frågat mig om jag ämnar förelägga 1957 års riksdag en ny alkohollagstiftning i restriktiv anda.

Herr Rimmerfors har i en interpellation till statsministern riktat följande frågor.

»Ämnar regeringen vidtaga eller föreslå några omedelbara åtgärder till komplettering av nykterhetsreformen, i syfte att begränsa de nuvarande övergångssvårigheterna?»

Kan det förväntas, att regeringen kommer att biträda det från nykterhets-håll framförda förslaget om tillsättandet av en kommitté med uppgift att kontinuerligt följa nykterhetsläget och un-

dan för undan föreslå de åtgärder som kan befinnas nödvändiga?»

Är regeringen i tillfälle att redan under innevarande riksdag lämna kammaren en redogörelse för läget inom den tidigare svårt eftersatta nykterhetsvården och för de upprustningsåtgärder som utan dröjsmål kan och bör genomföras?»

I en interpellation till chefen för socialdepartementet har fru Ewerlöf ingått på olika spörsmål rörande rusdrycksförsäljningen och alkoholistvården. Dessa spörsmål avser bl. a. försäljning av sprit i småbuteljer, systemaffärernas öppethållande, förbud mot utminuterung och utskänkning på lördagar, spritköp genom ombud samt vårdanstalternas upprustning. Fru Ewerlöf frågar om den pågående nykterhetsvårdsutredningen kommit så långt i sitt arbete, att åtgärder redan nu förberedes i anledning härav. Fru Ewerlöf har även frågat hur man i övrigt bedömer läget på regeringshåll och om man överväger att vidta några särskilda åtgärder för att förbättra detta.

Vidare har herr Helén frågat mig, om jag är beredd att medverka till att inköp av spritdrycker för de intagna på alkoholistanstalternas försvåras och om möjligt förhindras.

Slutligen har herr Braconier bett mig lämna en redogörelse för erfarenheterna av försöken på vissa restauranger med servering av spritdrycker utan måltidstväng. Herr Braconier har även frågat mig, om jag anser att det skulle medföra menliga konsekvenser för nykterheten om de restriktiva bestämmelserna rörande försäljning av starköl toges bort.

De till andra ledamöter av regeringen riktade interpellationerna har, i vad angår frågor som beredes inom finansdepartementet, överlämnats till mig för besvarande.

På kammarens bord ligger i dag en proposition, vari jag föreslår att sprit-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

priserna skall höjas med cirka 5 kronor per liter. Syftet med förslaget är att minska spritkonsumtionen. Därmed kan också — det visar erfarenheten — missbruket nedbringas.

Jag har i propositionen redogjort för vad vi vet om utvecklingen efter den 1 oktober 1955, och jag har även närmare utvecklat min syn på läget. Vad jag anfört kan sammanfattas så, att jag delar den oro som kommit till uttryck i interpellationerna. De aktuella svårigheterna får visserligen inte överdrivas, och det finns onekligen vissa positiva drag i utvecklingen. Ökningen av konsumtionen och, framför allt, missbruket är emellertid allvarlig, och jag finner särskilt oroande att några tecken till förbättring ännu inte kan skönjas. Jag har därför, trots de betänkligheter som kan hysas mot att höja spritpriserna i nykterhetspolitiskt syfte, ansett mig böra föreslå denna åtgärd.

För att på längre sikt åstadkomma förbättringar i nykterhetstillståndet synes man främst böra lita till positiva åtgärder. Det 1954 beslutade programmet för sådana åtgärder bör därför fullföljas. Särskilt gäller detta nykterhetsvården, inom vilken en omedelbar förstärkning är påkallad.

Samtidigt med propositionen har det offentliggjorts, att jag kort före höstsessionens början utverkat Kungl. Maj:ts bemyndigande att låta verkställa en översyn av rusdrycksförsäljningsförordningen. Utredningen kommer att pröva flertalet av de frågor rörande rusdrycksförsäljningen, som upptagits i interpellationerna och frågorna, bl. a. spörsmålen om effektivare avstängningsåtgärder mot missbrukare och om inskränkningar i rätten att köpa sprit genom ombud.

Med det anförda torde interpellationerna och frågorna i huvudsak få anses besvarade. Jag skall ytterligare endast i korthet ingå på några särskilda frågor.

Herr Rimmerfors har i sin interpellation

upptagit ett från nykterhetskåll framfört förslag att tillsätta en kommitté med uppgift att kontinuerligt följa nykterhetsläget. I anledning härav får jag erinra om att behovet av ett organ med sådana uppgifter beaktades redan vid 1954 års reformbeslut. Uppgifterna i fråga anförtroddes åt kontrollstyrelsen. Tilläggas kan, att överläggningar ägt rum med företrädare för styrelsen innan det nu föreliggande skatteförslaget framlades. Vi har vidare nykterhetsbyrån inom socialstyrelsen som självfallet följer utvecklingen, och att även regeringen med uppmärksamhet följer och skall följa utvecklingen av nykterhetstillståndet ligger i sakens natur.

Till herr Helén kan jag lämna den upplysningen, att redan gällande lagstiftning innebär möjlighet att försvara rusdrycksinköpen för vårdanstalternas intagna. Vederbörande länsnykterhetsnämnd kan nämligen förbjuda de intagna att köpa hos systembolaget. Om förbudet underrättas de systembutiker, som ligger i anstaltens närhet. Butikspersonalen kan sedan vägra de intagna inköp. Frågan skall ytterligare övervägas av den nyss nämnda utredningen.

I anledning av herr Braconiers frågor får jag slutligen nämna, att försöksverksamheten med måltidsfri utskänkning över lag synes ha utfallit väl. Inkomna redogörelser från restaurangintendenterna bearbetas f. n. inom kontrollstyrelsen, och materialet kommer att av styrelsen anmälas för regeringen. Frågan om försöksverksamhetens fortsatta utformning kan sedan prövas. Vad starkölet beträffar synes detta ha fått mindre betydelse än man tidigare antagit. Jag har i direktiven för utredningen gett uttryck för den uppfattningen, att man redan nu kan överväga att avskaffa måltidstvånget för starköl och att även i andra hänseenden lätta på de medvetet restriktiva bestämmelser rörande denna dryck, som i avbidan på närmare erfarenheter beslöts år 1954.

Herr talman! Med detta anser jag mig

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

ha besvarat de interpellationer och frågor som framställts i ärendet.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! När jag har att tacka finansministern för det svar han lämnat på min enkla fråga, måste mitt uttalande här bli beroende av att finansministern har lämnat detta svar i ett större sammanhang. På de frågor och interpellationer som framställts har han valt att svara på två sätt, dels genom att här sakligt redogöra för sin synpunkt på de detaljfrågor och mera principiella frågor som har väckts frågevägen, dels också genom att på riksdagens bord lägga en proposition med förslag till omedelbara åtgärder för att, som jag antar, bidra till en förbättring i det aktuella nykterhetsläget.

Man måste då också peka på att den situation vi i dag befinner oss i är en följd av det beslut riksdagen fattade 1954 och att alla vi, som då röstade för de stora förändringarna och därmed tog ansvaret för själva omläggningen av nykterhetslagstiftningen, i dag får bära vårt ansvar. Jag tror dock det är klokt att i dag inte dra alltför långtgående slutsatser av de för individerna hemska och tragiska förhållanden vi upplever. Vi har den svåra uppgiften att iakttaga utvecklingen ännu något år och först senare försöka att överblicka hela frågeställningen och då säga oss: »Handlade vi fel eller inte?» I dag kan man inte svara på den frågan.

Men på en punkt är det alldeles uppenbart att riksdagsbeslutet av 1954 inte var tillfredsställande — det gäller det stöd som staten har att ge de olika nykterhetsvårdande organen. På den punkten var heller inte 1954 års riksdag ense. Från det parti, som jag företräder, framfördes mera långtgående önskemål om omedelbar förbättring av både nykterhetsnämndernas, nykterhetsorganisationernas och alkoholist-

vårdsanstalternas arbetsmöjligheter. De önskemålen tillgodosågs inte, och hela riksdagen måste i dag med beklagande konstatera, att detta är en av de allra allvarligaste försummelser som gjordes den gången.

Jag har tagit upp en detaljfråga, nämligen om det är rimligt att interner på alkoholistvårdsanstalterna bereds tillfälle till spritinköp. Finansministern har mycket riktigt konstaterat, att redan gällande lagstiftning ger möjlighet att försvåra dessa inköp, men inte desto mindre förekommer de faktiskt. Det händer att internerna, även på orter där systembolagen har en så liten kundkrets, att det vore rimligt att personalen väl kände till de besökande, får köpa sprit över disken. Jag har i min hand en rad handlingar, som visar att så har skett. På en plats med mycket ringa omsättning och liten kundkrets har det i en rad fall inträffat, att internerna från en näraliggande anstalt har fått köpa sprit trots att de har varit klädda i anstaltens kläder. Jag förmodar att här föreligger en brist i instruktionerna från systembolagets ledning till dem, som har att utföra det praktiska arbetet i butikerna, och jag förmodar att arbetet i den nu av finansministern tillsatta utredningen som skall syssla med detta också måste leda till andra och skärpta anvisningar från systembolagets ledning. Det kan ju inte vara rimligt att samhället, samtidigt som det för relativt stora kostnader tar vård om alkoholskadade, inte skyddar dem från möjligheten till spritinköp.

På det mera allmänna plan, där jag tog mig friheten att börja detta anförande, anser jag det nödvändigt, att det i dag klart säges ut, att vad som nu skall ske som en följd av den tillsatta utredningens arbete måste bli ett snabbt ingripande i syfte att lägga till rätta arbetet för dem, som bär den tyngsta bördan. Jag syftar då direkt på personalen vid anstalterna och de alkoholsjukas närmaste omgivning samt

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

på nykterhetsnämndernas personal. Det är uppenbart, att dessa personer dag efter dag ställes i situationer, som är övermänskliga att bemästra helt enkelt på grund av att statsmakterna inte i tid har velat ställa de nödvändiga ekonomiska resurserna till förfogande. Jag har här från denna talarstol tidigare påpekat det orimliga i att stora alkoholistsvårdsanstalter saknar heltidsanställda läkare, som kan göra en sådan fördelning av de intagna, att de kan få en ändamålsenlig vård. Ja, jag måste gå så långt, herr talman, att jag konstaterar, att i stora drag innebär omhändertagande på våra alkoholistsvårdsanstalter i dag icke individuell vård utan enbart ett omhändertagande. Det är inte rimligt, att det i fortsättningen skall få förbli på det sättet.

Bevillningsutskottet har uppenbarligen i denna situation vid behandlingen av den föreliggande propositionen inte ansett det förenligt med sin ställning att ge detaljerade anvisningar om hur de nu inflytande medlen skall användas. Det är rimligt och begripligt, om bevillningsutskottet resonerar på det sättet, men *vi* måste som enskilda riksdagsledamöter nu mer än någonsin tidigare kräva, att inga halvhjärtade statsfinansiella skäl ställes i vägen för omedelbara hjälpåtgärder i nykterhetsarbetet.

Det hade också varit lyckligt, herr talman, om här i dag kunde ha uttalats en önskan om att vi i denna situation, när vi behandlar dessa för vårt folk så förnedrande förhållanden, även kunnat peka på de skyldigheter vi har gentemot andra länder och andra folk, vilka i dag brottas med helt andra problem och lider på ett helt annat sätt än vårt folk. Vi är på grund av den svenska budgetens konstruktion förhindrade att göra sådana gester. Men nog hade det varit önskvärt, herr talman, om vi i dag, när vi genom ett snabbt beslut skaffar in stora medel till den svenska statskassan, också hade

kunnat visa, att vi är beredda att i handling hjälpa människor, som lider under en långt fruktansvärdare nöd än den man kan uppleva i det svenska folkhemmet.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Det kan ju inte undgå att vi, när vi i kammaren diskuterar om dessa frågor, kommer att tänka på det spörsmål som herr Helén berörde i slutet av sitt anförande. Våra känslor inför de tragiska världshändelser som utspelas har ju talmännen och partiledarna vältaligt givit uttryck för. Det är nu i denna stund med mycket blandade känslor vi går att diskutera de föreliggande frågorna, men riksdagsarbetet måste ju fortgå; vardagslivets problem kan vi inte undgå att ta ställning till. De frågor det här gäller berör i hög grad vårt folks fysiska och även andliga hälsa.

Jag har ingen anledning att uppta någon längre polemik med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, vilken jag tackar för svaret på min fråga. De synpunkter som man kan framföra i dessa sammanhang framfördes redan i särskilda utskottet av några reservanter, när vi beslutade om avskaffandet av Brattssystemet. Det syntes mig ganska inkonsekvent med tanke på vad man då genomförde, att man skulle införa en massa restriktioner när det gällde både starkölet och även vinet, restriktioner, som måste te sig ytterst löjliga emot den utveckling vi senare har sett. Om det är så, att man skall skapa en motvikt till den rena starkspritförtäringen, råder väl inom vida kretsar av vårt folk den uppfattningen, att man då inte skall göra det svårare för människor att få svagare alkoholdrycker, t. ex. starköl. Jag undrar om inte detta att man måste gå till systembutikerna för att köpa starköl i själva verket stimulerar till spritförtäring. Det leder nog till att många människor, som

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

beger sig dit för att köpa starköl, samtidigt köper starksprit som annars inte tänkt göra det.

Jag skulle tro det vore lämpligt, att vi tog bort de många betydelselösa restriktionerna, och jag kan, herr talman, i det sammanhanget inte undgå att också tänka på de underliga bestämmelser som infördes beträffande alkoholreklamen. Jag undrar om man inte där förbisåg huvudtendenserna. Desamma gäller frågan om restaurangnäringen. Det är väl uppenbart, att den svenska restaurangnäringen i närvarande stund inte skapar någon fara för nykterheten. Kan det då vara rimligt, att man har en så hög utskänkningskatt på vissa spritvaror? Kan det vara rimligt, att man har alla dessa krångelbestämmelser, som för tankarna bort från de centrala ingripandena som bör göras, när det gäller dessa frågor?

Jag vill inte, herr talman, hålla något längre anförande, men jag har den uppfattningen som finansministern nu liksom i tidigare interpellationssvar förra året också hade, att alla dessa krångelbestämmelser kring ölet bör bort. Vi diskuterade ingående dessa frågor inom det särskilda utskottet, och vi var många som då förvånade oss över hur folk, som var så säkra på att man kunde släppa Brattssystemet, ändå ville ha alla dessa restriktioner, när erfarenheter från olika håll — dessa erfarenheter redovisas bland annat i en artikel i septembernumret av Svensk Bryggeritidskrift — visar att man i länder som England, Amerikas förenta stater och av allt att döma också Finland genom att höja konsumtionen av starköl fått många medborgare att avstå från eller begränsa sin förtäring av starksprit. Enligt dessa iakttagelser skulle det från nykterhetssynpunkt, såvitt man kan se, ha gynnsamma verkningar för vårt folk, om man kunde få över konsumtionen till alkoholsvagare drycker. Därför tror jag att den ställning, som finansminis-

tern har intagit i sitt interpellations-svar, är riktig, nämligen att det finns anledning att på dessa punkter ta bort de restriktiva bestämmelser som gäller.

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! I likhet med de föregående talarna vill jag konstatera, att det endast är med svårighet, för att inte säga motvilja, man i dag koncentrerar sin uppmärksamhet på ett så begränsat problem, som nykterhetsfrågan dock är, även om den påkallar en alldeles särskild uppmärksamhet för närvarande i vårt land.

Så ber jag att få tacka herr finansministern för svaret på min interpellation. Svaret på interpellationen ligger i den proposition, som i dag ligger på riksdagens bord och som innebär förslag om höjda spritpriser, samt i det konstaterande, som finansministern gör i propositionen, att en utredning tillsatts, som skall syssla med detaljproblemen i nykterhetsfrågan.

Kunde man se på denna proposition som ett verkligt nykterhetsvårdande instrument, då skulle man vara glad åt att de stora linjerna fått komma fram — det medger jag gärna — och sedan skulle man med lugn ha kunnat överlåta åt utredningen att undan för undan ta upp detaljfrågorna. Jag kan emellertid inte tro på att propositionens förslag skulle kunna medföra de verkningar, som man hoppas på.

Finansministern konstaterar i propositionen, att konsumtionen har ökats med en tredjedel och att antalet fylleriförseelser har trefaldigats. Ända till för några månader sedan ansåg man det som en ljuspunkt, att ungdomarna klarat situationen så bra, och det har de ju också i stort sett — ungdomsfylleriet är ju mindre än fylleriet i årsklasserna över 50 år — men i Stockholm och Göteborg har dock ungdomsfylleriet fördubblats.

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

Man anför vidare, kanske inte direkt som en ljuspunkt, men dock såsom något som är rätt tillfredsställande, att kvinnofylleriet endast har stigit med 50 procent. Det är dock precis 50 procent för mycket.

Jag tror inte, att denna proposition med förslag om höjda spritpriser kommer att medföra den chockverkan, som väl är avsikten med det hela. Jag tror inte, att missbrukarna kommer att avhålla sig från spriten på grund av den där femman. Jag minns från behandlingen av denna fråga i nykterhetsutskottet — det låter kanske både sentimentalt och överdrivet — vilken förtvivlan jag kände i mitt hjärta, när jag tänkte på hur den fria spriten skulle verka i hemmen och vad denna spritflod skulle ge för resultat för kvinnorna och barnen. Jag bor i en del av staden, där det bor många av dessa, som förr betraktades som ganska pittoreska gestalter i stadsbilden, de s. k. kolingarna, och jag vet att de hem, som har berörts av den fria spriten, är otaliga. Jag har haft kontakt med kvinnor, förtvivlade hustrur till alkoholister, som sagt: Vad nu statsmakterna än gör i denna situation, må de bara inte tro, att de genom någon höjning av spritpriserna ska kunna hålla spriten tillbaka! Ty vad karlarna än kan och inte kan, nog kan de skaffa pengar till brännvin, och dyrare sprit än vi nu har kommer bara att ytterligare förstöra ekonomien.

Jag tror inte, att en femma kommer att ha den avsedda verkan, och jag tror inte, att hemmens, kvinnornas och barnens situation kommer att förbättras genom den åtgärd, som nu föreslås.

Hur ogärna jag än vill syssla med de här detaljerna nu, nödgas jag ändå att åter ta upp de frågor, som jag tagit upp i min interpellation och som statsrådet tydligen anser höra till dem, som skall behandlas av utredningen och som kanske delvis elimineras genom höjningen av spritpriserna. Jag tar upp den där-

för, att jag tror att man omedelbart borde sätta in åtgärder på dessa punkter. Jag tror inte, att en utredning — även om det är en expertutredning, som bara består av tre personer — tillräckligt snabbt kan komma fram med förslag, och jag tror, att det är mycket, som kunde rättas till omedelbart.

Låt mig då först, herr statsråd, peka på ungdomarnas möjligheter till spritinköp. Som det nu är, låter man ungdomarna köpa sprit, även om man misstänker, att de inte är 21 år. Här bör man omedelbart och i ett sammanhang införa identitetskort, så att vederbörande inte kan komma och säga, att de är 21 år fyllda utan att behöva bevisa det. Jag ifrågasätter för resten, hur långt man skall sträcka sig beträffande identitetskort, om det inte bör utvidgas att omfatta alla. Jag har inget begrepp om vad man menar, när det i propositionen och i promemorian från behandlingen i statsrådet sägs, att man har uppmärksamheten riktad på att komma åt dem, som inköper sprit för annans räkning, och på sådana som är langare. Det står ingenting om hur detta skall ske. Man nämner, att de kvantiteter, som dessa människor inköper, möjligen kan ge ledning. Men det finns ju ingenting, som hindrar dessa människor från att gå från bolag till bolag. Hur skall man då kunna komma till rätta med saken?

Så några ord om öppethållande av systembutikerna. Är det inte antagligt, att lördagarna är särskilt påfrestande dagar för dem, som vill skaffa sig sprit över en veckohelg? Jag tror, att lördagarna är farliga dagar och att man därför bör vidta åtgärder med anledning härav.

Sedan kommer jag till mina tredjedelslitrar. När jag interPELLERADE statsrådet i mars, fick jag till svar, att nya systembolaget hade gjort en statistik, som gav vid handen, att på orter, där man hade haft tredjedelslitrar, var spritförsäljningen nästan densamma som på

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

orter, där man inte hade haft dylika. Skillnaden var så liten som 0,3 procent. Den var ju så gott som obefintlig. Men, herr statsråd, 0,3 procent är 30 000 tredjedelslitrar på en månad i åtta städer. Är det då inte verklighetsfrämmande att göra gällande, att försäljningen av dessa små flaskor inte har spelat någon roll i förbrukningen? Det ligger ju i öppen dag, att det är lättare att få ihop pengar till den lilla flaskan än till den stora. Det är lättare att gömma den i fickan. Det är också lättare att intala sig själv, att en tredjedels liter den tål man, den kan man lysa upp arbetsdagen med, men mera skall man inte ta med sig. I Belgien har man gjort den psykologiska iakttagelsen, att man inte bör tillhandahålla sprit annat än i mycket stora förpackningar.

Vad beträffar förhållandena på arbetsmarknaden vill jag nämna, att enligt en artikel i en tidskrift, Fackföreningsrörelsen — jag tror, det var några veckor efter, det jag ställde interpellationen om $\frac{1}{8}$ -delslitrarna till statsrådet — hade nykterheten vid ett större järnbruk försämrats i så avsevärd grad, att man måst vidta långt gående åtgärder. I det läge, vari vi nu befinner oss, då vi ser fram emot en arbetstidsförkortning, som vi ju alla önskar, är det väl mera angeläget än någonsin, att man ser till, att inte arbetstiden blir mindre effektivt utnyttjad, så att inte produktionsvolymen och därmed sammanhängande välförhållanden sjunker.

Starkölet har herr Braconier vid olika tillfällen talat så ivrigt för, att jag bara vill understryka, vad han har sagt på den punkten. Man konstaterade ju, att sista kvartalet 1955 steg starkölsförbrukningen, och kanske i sammanhang därmed sjönk spritkonsumtionen. Nu återigen har starkölskonsumtionen sjunkit och spritkonsumtionen stigit. Vore det inte skäl i att inte endast överväga starkölets lössläppande i förhållande till mattvånget utan även ta under för-

nyat övervägande att låta människor lättare komma åt starkölet och befria dem från att behöva gå till systembolaget?

Herr statsråd, jag är medveten om att detta är detaljer i det hela, men jag tror, att de har sin betydelse i alla fall, och eftersom jag, som sagt, inte tror på de linjer, som här i dag dras upp för oss, så vill jag starkt understryka, att jag hoppas, att inte en långgrandig utredning först efter så och så många månader ska komma med förslag, utan att man skall kunna sätta i gång så fort som möjligt med reformer i olika avseenden.

Jag vill till slut säga, att alla är vi ju överens om att åtgärder är nödvändiga i fråga om alkoholistvården. De slutna platserna, som nu endast kan ta emot katastroffallen, måste byggas ut, forskning och upplysning stödjas.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet vill också jag uttala mitt tack för svaret på min interpellation av den 16 oktober. Jag har anledning att i många avseenden beteckna svaret som positivt. På någon punkt skulle jag vilja föra en delvis annan argumentering. Om själva grundlinjerna i den nu antydda inställningen till nykterhetsproblemet torde det råda tämligen stor enighet.

Vi har ju här i riksdagen under ett antal år talat om en samling över partigränserna, när det gällt exempelvis ett sådant problem som försvarsfrågan. Jag har en känsla av att något liknande håller på att ske i nykterhetsfrågan. Det har hänt någonting. Vi känner ett starkare gemensamt ansvar för den olycka, som spritbruk och spritmissbruk utgör för vårt folk.

Samtliga partier var ju delaktiga i 1954 års reformbeslut. Samtliga partier kommer säkerligen också att ta ett hel-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

hjärtat ansvar för den ytterligare komplettering av lagstiftningen, som nu tydligen är av nöden. Vi är eniga om att på ett eller annat sätt råda bot på det tillstånd, jag skulle vilja säga det för vårt folk ovärdiga tillstånd, vari vi nu befinner oss.

Jag har i min interpellation tagit upp frågan, huruvida vi för två år sedan så grundligt misstog oss på vårt folks livsvilja, ansvarskänsla och motståndskraft, att hela detta experiment nu måste betraktas som misslyckat. Siffermässigt är det nog ännu för tidigt att dra några definitiva slutsatser i den vägen, men klart är att tendensen är oroande. Ingen skulle bli gladare än vi, som tillhör Sveriges riksdag, om statistiken om ett par år skulle komma att uppvisa en gynnsammare bild, såsom fallet tycks ha blivit i Norge.

Finansministern är i sitt interpellationssvar inne på samma tankegång, då han menar att det också finns vissa positiva drag i utvecklingsbilden och att de aktuella svårigheterna inte får överdrivas.

Vad som hänt är i alla fall, herr talman, så pass allvarligt och beklämmande och för oss, som trodde på en lyckligare utgång och en starkare ansvarskänsla hos vårt folk, så förödmjukande, att någonting måste göras. Av vad finansministern anfört framgår också, att det finns åtskilliga åtgärder, som vi ännu kan sätta in, åtgärder, av vilka många tidigare har lanserats av den samlade nykterhetsrörelsen, av nykterhetskommittén och t. o. m. i den kungliga proposition, som låg till grund för 1954 års beslut, ehuru de då inte antogs av riksdagen.

Det är väl numera uppenbart att den reform, som då genomfördes, saknade en del av de garantiåtgärder, som vi nu nödgas vidtaga. Det framgår av statsrådsprotokollet av den 12 oktober — och finansministern har själv nyss antytt detta — att man tänkt sig en om-

prövning av en del detaljer i rusdrycksförsäljningsförordningen och att särskilda sakkunniga tillkallats för en sådan översyn. Man vill i detta sammanhang gärna uttrycka den förhoppningen, att exempelvis reglerna för ombudsköp omprövas, så att minimiåldern i varje fall höjs till 21 år, att tiden för systembolagsbutikernas öppethållande inskränks och att någon möjlighet bereds till registrering av missbrukarna.

Jag instämmer gärna med fru Ewerlöf, när hon nyss så vältaligt på nytt bekämpade tredjedelslittrarna. Min erfarenhet styrker helt hennes mening. Jag tror att de mindre förpackningarna helt enkelt är en förbannelse. De är alltför lätt åtkomliga. I synnerhet nu, när vi från Kungl. Maj:t har ett förslag om att av nykterhetspolitiska skäl höja priset, är det ju orimligt att vi skall fortsätta att tillhandhålla så små kvantiteter, att prishöjningen absolut ingenting betyder.

Finansministern hänvisade i sitt interpellationssvar också till den nu framlagda propositionen om höjda spritpriser, en fråga, som naturligtvis i dag kommer att ta kammarens intresse i hög grad i anspråk. Personligen kommer jag att i detta läge rösta för en prishöjning, men jag gör det utan någon större hänförelse. Dels beror detta på att jag hörde till dem, som 1954 trodde att vi inte skulle behöva tillgripa detta instrument, dels sammanhänger det med att jag hyser föga tilltro till den nykterhetsfrämjande effekten av en så pass liten prishöjning som det här är fråga om. Penningtillgången är ju så stor, särskilt bland ungdomen, och höjningen blir ju inte större på det hela taget än som motsvarar försämringen av penningvärdet. Erfarenheten visar, säger statsrådet — och däri har han alldeles rätt — att höjda spritpriser brukar kunna nedbringa konsumtionen. Ja, om höjningen är tillräckligt stor verkar den säkerligen konsumtionshämmande.

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

För dem, hos vilka det ekonomiska förnuftet är starkare än spritbegäret, kommer prishöjningen säkert att leda till inskränkningar i konsumtionen, och redan detta, herr talman, att en relativt måttlig konsument blir ännu måttligare genom att han tycker att det är oförnuftigt att ösa ut så stora pengar på sprit är en tillgång för framtiden, eftersom allt missbruk ju någon gång har börjat med bruk och vi måste hälsa med tillfredsställelse alla tendenser till inskränkning i dryckessederna. Kan man sålunda genom höga spritpriser begränsa förbrukningen även bland de sköttsamma är sannerligen ingen skada skedd.

Sedan kommer naturligtvis hänsynen till de omåttliga, till missbrukarna. Därvidlag säger motståndarna till höjning av spritskatten — och fru Ewerlöf var ju nyss inne på den tanken — att vi genom höjda spritpriser försvårar situationen för familjerna till alkoholskadade människor, eftersom männen nu måste betala mera för spriten. Jag tror med all respekt för den erfarenhet, som ligger bakom detta påpekande att detta ändå är överdrivet. Vi som sysslar med alkoholistvården vet, att en verklig alkoholist super upp alla sina pengar oavsett hur mycket eller hur litet sprit han får för pengarna. Det blir ändå ingenting över för familjen. Det blir det inte heller nu, trots att spriten i förhållande till andra varor är relativt billig. Därtill kommer att missbrukarna, som till varje pris skall ha sprit, faktiskt har fått en indirekt prissänkning när de kunnat få vanlig systembolagsprit utan att behöva köpa den på svarta börsen. Nej, kommunen brukar ju ändå få lov att svara för familjernas underhåll. Blir nu spriten betydligt dyrare betyder det för dessa olyckliga människor ingenting annat än att kvantiteten blir mindre för de pengar man har tillgängliga, och det är ju ingen olycka. Så långt kommer det hela att verka konsumtionsbegränsande.

Det skulle vara värdefullt om vi med detta inaugurerande av beskattningsinstrumentet som ett nykterhetspolitiskt vapen, som finansministern skrivit i propositionen, verkligen kunde inleda en ny tid, där vi brukar detta vapen, för att efter hand få se vad det duger till. Det har ju ändå i andra länder visat sig användbart. Vi får naturligtvis komma ihåg, att det finns gränser för det, helt enkelt därför att man kan riskera att vid en viss gräns framkalla hembränning och handel med smugelsprit. Jag skulle dock med större tillfredsställelse ha hälsat, om ökningen denna gång varit kraftigare, så att den verkligen avsatte direkta spår. Jag är emellertid beredd att rösta för den av finansministern och bevillningsutskottet föreslagna skattehöjningen, och jag hälsar med tillfredsställelse det principiella i att finansministern så klart tillkännagivit, att syftet med skattehöjningen är av nykterhetspolitisk art.

Vidare vill jag, herr talman, på en alldeles bestämd punkt fråga statsrådet, om man inte kan tänka sig att gå ett steg längre än han antytt i interpellationssvaret i dag. Det gäller den från nykterhetshåll föreslagna kommittén, som skulle följa nykterhetsläget och sammanställa iakttagelser och erfarenheter och undan för undan föreslå de åtgärder som skulle kunna befinnas nödvändiga. Nu hänvisar finansministern till kontrollstyrelsen, som 1954 fick detta uppdrag, och lovar dessutom att regeringen skall hålla uppsikt över frågan. Löftet noteras med tacksamhet. Men frågan är om inte det förslag, som i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t framlämnats av styrelsen för Sveriges nykterhetsvänners landsförbund, skulle bidra till att underlätta och effektivisera denna vakthållning. Kontrollstyrelsens uppgift måste väl ändå väsentligt ligga på rusdrycksförsäljningslagstiftningens område och beträffande dess tillämpning. Vad nykterhetsfolket efterlyst och efterlyser i dag är ett mycket allsidigt

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

organ, som kunde följa utvecklingen på samtliga här berörda områden, inte bara det skattetekniska och försäljningstekniska, som kunde ha tid att ägna speciellt intresse åt sådana högaktuella frågor som gäller insamlandet och bearbetandet av ett material till belysande av nykterhetstillståndet i landet, som kunde syssla med den aktuella situationen inom nykterhetsvården, som ju är ett av våra ömtåligaste och mest svår-bemästrade områden, och som inte minst kunde ge akt på de positiva faktorerna inom ungdomsarbetet och nykterhetsverksamheten. Detta föreslagna organ skulle utgöra en bevakningspost, som omedelbart inrapporterar vad man iakttagit och föreslår åtgärder. Nykterhetsfrågans allvar kräver något sådant, och andan i 1954 års beslut var ju faktiskt, att vi skulle anknyta reformen närmare till folkrörelserna och vänta oss mera av dem. Vi från nykterhets-håll såge gärna, att finansministern ännu en gång funderade på detta och för att avlasta en del arbete från departementet och kontrollstyrelsen kompletterade kommittén på ett sådant sätt, att den fick representanter också från de kämpande folkrörelserna, som verkligen vill göra något; det skulle enbart vara till nytta.

Den bebådade propositionen slutligen, herr talman, om en väsentlig upp-rustning av nykterhetsvården motses med tillfredsställelse och stor förväntan. Vi är helt enkelt pliktiga i detta land och detta läge att ta ett verkligt krafttag. Det som försports från den Nyströmska kommittén har ju inte låtit särskilt imponerande, men det är möjligt att stora ting är å bane. Vi vill gärna i dag i denna debatt understryka vikten av att vi gör något utöver det vanliga och inte bara nöjer oss med det som medför de minsta kostnaderna och besvären. Vi skall satsa stort på människor i nöd. När vi har inkomster på sprithanteringen här i landet, i runt tal en miljard, skall ingen anklaga oss

för att av sparsamhetsskäl låta människor förgås.

Jag hade en påringning i morse från en gammal dam här i staden, 67 år gammal. Hon har en make i ungefär samma ålder. Hon omvittnade med rörelse att hon sedan 30 år tillbaka har fått leva i en alkoholisthustrus helvete. Nu orkade hon inte längre ta reda på sin man, när han kommer hem drucken, klä av honom och få honom i säng. Hon måste ringa efter någon, som kan göra detta, men hon har fått nej från läkar- och alkoholistvårdshåll; man hinner inte ta hand om alla de många fallen. Skulle vi inte kunna göra någonting för att skapa en beredskapskår, dit alkoholisternas hustrur kunde ringa, när de inte själva orkar längre?

Jag frågade denna dam, om förhållandena hade blivit värre under det senaste året, men till min förvåning svarade hon nej på detta. Snarare hade det blivit en liten förbättring, sade hon, men det är tillräckligt illa som det är. Det slog mig då, att vi kanske skulle kunna bygga ut vår nykterhetsvård med grupper av frivilliga, som kan hjälpa alkoholskadade människor och deras vårdare.

Som jag har understrukit i min interpellation, är det här också en fråga om folkmoral. Vi måste se till att alla moraliska krafter i vårt land mobiliseras, och att vi också med personliga föredömen verkligen går in för att skapa en ny och bättre ordning på detta område.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag tackar för finansministerns svar på min interpellation, men jag är inte säker på att svarets innehåll utgör ett svar på mina frågor.

I min interpellation har jag pekat på konsumtionsökningen, det tilltagande fylleriet, speciellt ungdomsfylleriet och rattfylleriet. Jag har pekat på att delirium tremens blir allt vanligare, och att

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

den av spriten förorsakade brottsligheten ökar och att fylleriet på arbetsplatserna tilltar, vilket måste innebära en tung börda för produktionen. Med stöd av detta har jag så frågat finansministern, om han omedelbart vill vidtaga åtgärder för att begränsa inköpen av sprit genom ändrade inköpstider och åldersbestämmelser för inköp o. s. v. Vidare har jag frågat, om finansministern är beredd att 1957 komma med en ny, restriktiv alkohollagstiftning.

Finansministern bestrider inte mina påståenden, att alkoholicyckorna ökar, även om han för att dämpa oron säger, att man inte skall överdriva. Det tror jag dock inte att någon av interpellanterna kan beskyllas för med det knappa ordval de använt för att beskriva förhållandena. När finansministern där emot talar om att vår nuvarande alkohollagstiftning har vissa positiva drag, så förstår jag inte vad han menar. Vad är det för positiva drag? Kan det möjligen vara det, att nykteristerna nu blir bättre bemötta på restaurangerna eller att skattebördan har vältrats över än mera på dem, som dricker sprit? Det är ju i så fall inte alls några positiva drag i vad gäller nykterhetstillståndet, även om det kan vara behagligt för en viss kategori människor. Jag tillhör själv dem, som har nytta av dessa förändringar. Nej, riktigare vore att säga, att alkohollagstiftningen inte alls uppvisar några positiva drag, när det gäller nykterheten.

Finansministern har tillsatt en kommitté, som möjligen kommer att ge positiva svar på mina frågor om omedelbara restriktiva förändringar beträffande försäljningen av sprit. Här gäller det väl bl. a. att skära ned tiderna för systembutikernas öppethållande. Det är nämligen omvittnat, att de sista timmarna, som utminuteringsbutikerna har öppet, till stor del går åt för att mota ut starkt berusade individer, som triumferande deklarerar, att de skall ha sprit

och att ingen kan avvisa dem. Finansministern säger i interpellationssvaret, att man har rätt att avvisa sådana berusade personer och att de skall avvisas — men hur skall systembolagens personal gå i land med det? Då måste man väl flytta utkastarna från restaurangerna till systembutikerna.

Att några åtstramningar kommer att ske har vi trots allt fått ett halvt löfte om av finansministern. Man får bara hoppas, att de förändringar som vidtages sker före julen, så att finansministern och andra kan få ha sin omvittnade goda sömn under helgen. Om ingenting göres, kan vi nämligen vänta oss en jul, som blir mera skräckfylld än någonsin för alla dem, som i sina familjer brottas med alkoholproblemet.

Min fråga om en ny lagstiftning i restriktiv anda har finansministern inte svarat på. Möjligen menar han, att den nu tillsatta kommittén skall få mera vidsträckta möjligheter att ingripa och att man den vägen kan åstadkomma förändringar, som kan förbättra läget. Ja, den kommittén kan måhända lösa frågorna. Stora kommittéer, som verkar många år, har jag inte stort förtroende för, när det gäller alkoholfrågan. Om denna mindre kommitté kan kopplas in på den restriktiva lagstiftningen, är jag nöjd.

Svaret på min första fråga — och kanske också på min andra, om jag nu skall anse att jag fått något sådant — utgör den mindre delen av finansministerns svar. Den större utgörs av det förslag om en skattehöjning på spriten, som förelagts riksdagen i form av en proposition.

De starka betänkligheter, som infinner sig hos finansministern när det gäller att minska konsumtionen, finns tydligen inte när det gäller att ta in mer pengar på konsumtionen — där är hämningarna borta. Motiveringarna för propositionen haltar ganska kraftigt. I samma ögonblick som det säges, att den

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

föreslagna höjningen av priset inte kommer att göra någon nytta, anges propositionens syfte vara nykterhetspolitiskt. Jag har ingenting emot en prisanpassning för starkspriten, men det är att blanda bort korten att föra in detta förslag i en nykterhetspolitisk debatt; där har det ingenting att göra. Sanningen är naturligtvis, att man inte vill bita huvudet av skammen och företa en höjning, som verkligen skulle kunna betyda någonting i nykterhetspolitiskt avseende. Detta är jag i och för sig glad åt, ty det gavs storartade försäkringar, om att priset inte skulle höjas, när man lyckades åstadkomma en allmän samling kring kravet på motbokens slopande. Folk trodde på försäkringarna att problemen skulle kunna lösas utan en prishöjning, och det var till stor del därför, som man fick denna samling. Då kan man naturligtvis inte nu gå ifrån löftet och genomföra en kraftig prisstegring.

Men den höjning, som i dag föreslås, kan inte anses som en nykterhetspolitisk åtgärd. 25 öre mer för supen är ingenting, som hindrar folk från att dricka lika mycket sprit som nu. Åtminstone kommer inte det klientel, som vi är särskilt ängsliga för att inskränka sin konsumtion.

Langarna, som nykterhetskommittén trodde skulle försvinna, har enligt en intervju i dag med en kriminalkommisarie i Stockholm bara på Söder ökat i antal från 50 till 500. Langningen har alltså inte blivit mindre. Är det någon som tror, att den blir det genom att man höjer spritpriset med en femma?

Ungdomsphyllieriet — det mest bekymmersamma — har ökat oerhört. I gruppen ungdomar under 18 år har en höjning skett med 118 procent, och av 551 dömda i denna grupp hade 73 redan tidigare drabbats av fylleristraff. Av ungdomar mellan 18 och 25 år, som på senare tid fått en fylleridom, hade halva antalet straffats en gång tidigare.

Tror någon att dessa ungdomar kommer att supa mindre därför att spritpriset höjs med en femma? Svaret är nej.

Och är det någon som tror, att de omkring 200 som i år fått delirium tremens, dricker mindre sprit för att den ökar med 5 kronor litern? Svaret är nej. Näppeligen kommer heller antalet fall av rattfylleri och andra brott i samband med spritmissbruk att minska.

Vad är det som ändras? Det har sagts, att de som äger ett gott förstånd, måttlighetssuparna, kommer att dricka mindre. Låt så vara, att detta är ett plus, men det är inte den kategorien vi bekymrar oss för utan det är de kategorier, som jag räknat upp, framför allt då ungdomarna. Dessa grupper kommer inte att hindras från alkoholförtäring genom den femma, som föreslås bli pålagd. Vad som ändras är, att staten kommer att ta in 150 miljoner mer till statskassan på ett år. Jag kan förstå, att man behöver ett sådant tillskott, och jag kan förstå, att man höjer spritpriset, om det kommit i underläge jämfört med andra priser. Men jag kan inte förstå, att man räknar detta som en nykterhetspolitisk åtgärd. Det är, som jag sade, att blanda bort korten. Skatthöjningen verkar ungefär på samma sätt, som om man hade ett riskfyllt dike på en lekplats för barn, där det hänt många olyckor, och så sade, att vi skall ha 10 öre i inträde till lekplatsen men absolut inte hindra någon från att komma fram till det farliga diket.

Finansministern säger i propositionen, att tyngdpunkten i den nya nykterhetslagstiftningen flyttas från restriktioner till positiva nykterhetsfrämjande åtgärder — forskning, undervisning, upplysning i alkoholfrågan. Det bör kanske understrykas, att sådana åtgärder inte står i någon motsats till restriktioner. Det är oriktigt att beteckna dylika åtgärder som positiva och restriktioner som negativa. Kan det vara mindre positivt, att man tar flaskan

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

från en som dricker, än att man står och håller föredrag för honom, medan han dricker? Viktigare än nykterhetsvård anser jag, att nykterhet är. Om vi skall få allmänna sympatier för att satsa ordentligt på nykterhetsvården, som även jag vill, då får vi också försöka begränsa konsumtionen. Vanligt förnuftigt folk säger: Hindra folk från att få så mycket sprit att dricka! Endast om det sups mindre, kan folk bli nyktrare. — Den måttliga skattehöjning, som föreslagits, hindrar inte konsumtionen, och en större skattehöjning kan inte få förekomma, om man vill vara hederlig. Mindre ingripanden i försäljningen kan vara till nytta omedelbart. Men endast ett klart positivt svar på min andra fråga, om finansministern ämnar förelägga 1957 års riksdag förslag till en ny restriktiv alkoholagstiftning, och ett handlande därefter är en väg att verkligen minska konsumtionen. Tiden är så allvarlig, att ett steg mot restriktioner skulle förstås av hela vårt folk. Många av dem som en gång var med på att avskaffa motboken skulle i dag ställa sig sympatiska till att nykterhetsfrågan lyftes ut från statistikdiskussionerna till praktiskt vardagsresonemang. En ransonering av starkspriten — den behöver inte vara detsamma som det gamla Brattsystemet — är det enda som kan ge resultat, och jag tror att sympatierna därför är mycket stora.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag vill som allra hastigast ge några repliker till raden av interpellanter och frågeställare och jag skall göra det i den ordning vederbörande haft ordet här ifrån talarstolen.

Herr Helén ställde vissa frågor, utgående ifrån att alkoholistvården nu måste förstärkas. När riksdagen för ett år sedan godkände förslaget om reformen på alkoholagstiftningens område var det en, kanske delvis tyst men dock

klar förutsättning att samhället hade skyldighet att ta krafttag på nykterhetsvårdens område. Jag fann i herr Heléns anförande en kritik av att detta icke skett i den utsträckning som från hans utgångspunkter ansågs erforderligt. Jag kan ge herr Helén rätt så till vida, att visst hade det varit lyckligt om nykterhetsvården varit bättre rustad än den var för ett år sedan. Men vi var då allesammans på det klara med att det behövdes någon tid av erfarenhet på ett så pass oprövat område som detta, innan man kunde vara färdig att presentera ett slutgiltigt program för nykterhetsvården och dess omfattning.

Jag tror mig kunna säga att vi nu har vunnit erfarenheter som visar att det är erforderligt med en kraftig upprustning på vårdområdet. Såsom jag berörde i mitt interpellationssvar kommer socialministern att redan vid innevarande höstriksdag presentera kamrarna förslag om anslag på tilläggsstat för att kunna företa en utökning av vårdplatsernas antal. Det fanns i runt tal 1 100 vårdplatser när reformen genomfördes 1955, och efter de förstärkningar, som socialministern kommer att begära, skulle antalet röra sig om 1 600. Detta är självfallet inte en tillräcklig utbyggnad, och sannolikt har riksdagen — det är möjligt att socialministern själv kommer att här närmare redogöra för detta — att räkna med ytterligare utbyggnadsförslag när den sittande utredningen blivit mera färdig med sin prövning av frågan.

Herr Helén protesterade — och med all rätt — emot att alkoholistinterner, klädda i vederbörande anstalts kläder, fått köpa sprit i systembutikerna. Jag är helt ense med herr Helén om att detta är uppenbart olämpligt och oriktigt, och jag utgår ifrån att om något sådant har förekommit skall det finnas möjlighet att instruktionsvägen från centralt håll vidta de åtgärder som behövs för att det inträffade icke skall upprepas.

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

Herr Braconier undrade i sitt anförande, varför man har kvar restriktionerna för starkölet. Såsom jag framhöll i mitt interpellations svar är det kanske onödigt med den grad av restriktivitet, varmed vi för närvarande omgärdat starkölet, om man tror på möjligheten att styra konsumtionen över till de mindre alkoholstarka varorna, i det här fallet ölet. Jag var emellertid inte överraskad över att man i samband med reformen gick in för en ganska hög grad av restriktivitet beträffande starkölet, ty under tiden före Brattssystemets införande spelade ju ölet en icke oväsentlig roll för alkoholmissbrukarna, och bilden av det gamla ölbrickandet fanns kanske kvar på näthinnan hos åtskilliga av kamrarnas ledamöter när reformen beslutades för något år sedan. Utvecklingen har emellertid visat att det nog inte är så stor risk förenad med att tillgodose konsumentens krav i fråga om ölkonsumtionen. Det kan hända att vissa liberaliseringar beträffande ölet skulle kunna medföra att man inte så odelat eller rent av automatiskt inriktade sin konsumtion på starkspriten. Den kommitté, som nu skall göra en översyn av rusdrycksförordningen ur mera tekniska synpunkter, har ju också i sina direktiv fått det beskedet att man bör se på problemet rent förutsättningslöst. Om man utöver vissa förenklingar och rationaliseringar av distributionen också kan åstadkomma vissa lättnader i fråga om konsumtionen, så är man oförhindrad att även framlägga förslag därom.

Fru Ewerlöf bekände att hon inte trodde, att fem kronor mera för starkspriten skulle ha någon som helst chockverkan på det klientel av missbrukare som det här gäller. Jag är i stort sett ense med fru Ewerlöf därom. Jag tror inte heller på någon chockverkan, och regeringens avsikt med prishöjningen har inte varit att åstadkomma någon sådan verkan. Vi får inte tappa ur sikte

att de svenska konsumenterna av alkoholhaltiga drycker inte bara utgöres av missbrukare. Glädjande nog är det ju den lilla delen som är missbrukare, medan den stora delen av konsumenterna sköter saken på ett anständigt sätt. Det finns naturligtvis — jag skall återkomma därtill — en viss fara för att måttlighetssuparen genom ett träget måttlighetssupande kan få en benägenhet att bli omåttlig, men vi måste ta en viss hänsyn till de människor, som på ett anständigt sätt konsumerar alkoholhaltiga drycker och som väl bör ha rätten att fortsätta med sin konsumtion. Man kan inte slå ihjäl missbruket med det enkla resonemanget att det bara gäller att åstadkomma chockartade prisstegringar. Jag tror att en sådan linje skulle ha dålig kontakt med uppfattningen hos det svenska folket i allmänhet och därigenom kanske i grund och botten motverka de nykterhetspolitiska strävanden som vi allesammans är ute i.

Fru Ewerlöf tog upp sina tidigare här i kammaren redovisade önskemål om begränsningar i fråga om ombudsköp, stängningstider och försäljning på småflaskor. Den nu annonserade kommittén har fått i uppdrag att undersöka alla dessa tre problem. Fru Ewerlöf har alltså så till vida blivit bönhörd, att genom de kungl. direktiven för kommitténs arbete har hennes synpunkter blivit tillgodosedda. Men jag skulle i detta sammanhang vilja varna för den tron, att man med sådana här små lämpor verkligen kommer till rätta med vad vi i dag diskuterar, nämligen alkohosmissbruket. Från gamla tider med lokalt veto för pilsnerförsäljningen minns vi, att det fanns en provkarta på olika åsikter beträffande försäljningen. En del kommuner hade beslutat att ingen fick köpa mer än två flaskor pilsner på en gång, medan andra kommuner tillämpade den ordningen att ingen fick köpa mindre än en stor back med pilsner på en gång. Båda

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

dessa ytterlighetsriktningar motiverade sina åtgärder med samma skäl, nämligen att man ville komma åt risken för missbruk.

Fru Ewerlöf resonerar på det sättet, att just därigenom att det finns den lilla förpackningen på $\frac{1}{8}$ liter lockas människor att köpa sprit. Men förekomsten av de små förpackningarna kan också vara någonting av ett återhållande moment. Den, som känner sig osäker på sig själv och som behöver så att säga en krycka att ta sig fram med, kanske resonerar som så: »Jag kan ju köpa en liten flaska; jag behöver inte köpa en hel liter.» För honom är inte frågeställningen, om han skall låta bli att köpa sprit eller inte, utan om han skall köpa den lilla eller den stora flaskan.

Man kan således med praktiskt taget samma bevekelsegrunder komma fram till olika resultat, och det finns skäl för både den ena och den andra ytterlighetsriktningens uppfattning. Utredningen får nu fundera på frågan om förpackningarna. Självt är jag inte beredd att lägga mig ombord med någon personlig uppfattning i denna fråga.

När det gäller stängningstiderna tror jag att det alltid kommer att finnas tjänstvilligt folk, som köper sprit när butikerna är öppna, för att ge den törstige hans chans att skaffa sig sprit när spritbutikerna är stängda, naturligtvis för ännu högre priser än systembolaget betingar sig. Jag är följaktligen skeptisk mot tanken på en begränsning av öppethållandet. Det är ungefär samma sak som när man försöker dämna upp bäckar på vårarna. Åtgärder av det här slaget är alldeles för svaga fördämningar för att dämna upp spritfloden på ett sådant sätt, att det skapas en bättre tingens ordning. Icke förty anser jag att det ligger så pass mycket i de synpunkter, som anförts, att man bör undersöka även frågan om stängningstiden, och den kommande utredningen

har som sagt fått i uppdrag att göra detta.

Herr Rimmerfors var i långa stycken inne på samma argumentering som fru Ewerlöf, men han ställde direkt till mig den frågan, om det inte var ett angeläget samhälleligt intresse att se till att få i gång ett rådgivande organ beträffande spritkonsumtionens utveckling som nykterhetsfolket begärt. Nu har vi ju redan i kontrollstyrelsen ett organ som skall följa utvecklingen på detta område. Vidare har vi socialstyrelsens nykterhetsbyrå. Nykterhetsvårdens administration har undergått en upprustning; vi har fått bättre lokala nykterhetsnämnder och det har även organiserats nykterhetsnämnder på länsplanet. Jag tror därför att den statligt auktoriserade floran av kontrollorgan är ganska tillräcklig, men självfallet är det min förhoppning att folkrörelserna, godtemplarorganisationen, fackföreningsrörelsen och andra sammanslutningar, skall intressera sig för den utomordentligt viktiga fråga som nykterhetsvården utgör och energiskt arbeta för en bättre tingens ordning på detta område. Jag tror inte heller att man kommer att tappa lusten att göra det, sett mot bakgrunden av den utveckling som vi nu har bevittnat.

Jag är däremot inte utan vidare beredd att i dag säga, att man skall behöva ge något slags officiell auktorisation åt deras arbete för att därmed ge det en större effekt. De fria folkrörelserna har alltid arbetat fritt och utan den statliga auktorisationen. Min förhoppning var, att de skulle göra det även i fortsättningen, men jag har — det vill jag nämna för herr Rimmerfors — inte tagit någon definitiv ställning på denna punkt.

Fru Eriksson i Stockholm ställde denna fråga till mig: »Vill finansministern komma med en ny restriktiv lagstiftning?» Hon frågade vidare: »Vad är det

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

för positiva drag i den nya giv, som finansministern talar om?»

I den mån som restriktioner och föreskrifter i samband med spritförtäring under anständiga former av anständiga människor betraktades som en byråkratisk klåfingrighet från samhällets sida, är det en positiv utveckling, om man kan slippa ifrån dem. Är irritationen mindre i dag bland de anständiga människorna med en anständig förbrukning, tycker jag nog, att detta är av positivt värde. Vad reformen väl sedan ändock skall räknas till godo är de klara, energiska tag inom forskningen i fråga om alkoholsjukdomarnas karaktär samt möjligheterna till förebyggande åtgärder på detta område, som vi väl icke haft i gång i samma omfattning och samma takt som nu, därest vi skulle ha fortsatt med Brattsystemets traditionella teknik.

Jag vill, herr talman, innan jag slutar, göra ytterligare ett par påpekanden i anledning av den proposition, som nu ligger på kammarens bord. Förslagets konstruktion är ju sådan, att man har lagt prishöjningen på starkspriten men avstått från att fördyra de svagare alkoholdryckerna, starkvinerna, lättvinerna och starkölet. Häri ligger ett fullföljande av vad riksdagen uttalade sig för, när reformen genomfördes, nämligen att försöka leda konsumtionsvanorna över till mindre alkoholstarka kvaliteter.

Om vi vidare ser på förhållandet mellan utminuterung och utskänkning, har ju prishöjningen icke tillåtits få ett automatiskt genomslag på restaurangpriserna. Den slår igenom till dels, men man lägger icke på den proportionella extraförhöjning, som den procentuella utskänkningsskatten i och för sig skulle motivera. Där bakom skymtar tanken — förutom att restauratorerna säkerligen har det ganska besvärligt för närvarande — att det i långa stycken kan ligga något i ett försök att komma över till

städade alkoholvanor, om man ser till att få en litet bättre balans än vi nu har mellan den sprit, som konsumeras hemma, och den, som konsumeras ute på en lämplig lokal. Utskänkningsskatten är nu föremål för en utredning, som har lovat att vara färdig innevarande höst. Det är åtminstone regeringens förhoppning att kunna presentera riksdagen ett förslag år 1957 rörande utskänkningsskattens existens och utformning i fortsättningen. I motivet för utredningen och för att man ingriper i dessa frågor ligger nog, vågar jag säga, en önskan, att de mera olustiga arterna av hemsuperi skall få en starkare konkurrens genom att spritkonsumtionen på restaurangerna inte behöver bli så avgjort mycket dyrare.

Jag vill slutligen erinra om att det har framkommit också i den lilla debatt, som hitintills har förts, att om man vill avläsa nykterhetsreformens verkningar, finns det ändå något av konsekvens och riktighet i att hävda, att detta skall ske, när man har ett något så när konstant förhållande mellan inkomster och spritpriser. Man får inte en korrekt avläsning av det nya systemets lämplighet eller olämplighet, om den skall göras samtidigt som spriten gradvis förbilligas, relativt sett, i jämförelse med arbetsinkomsterna. Den nya prishöjningen innebär ingenting annat än att den relation återställes, som vi hade mellan inkomster och spritpriser år 1949.

Man kan naturligtvis, om man ser litet ensidigt på detta problem, göra gällande, att 5 kronors förhöjning av spritpriset inte avhåller någon missbrukare, och jag kan delvis acceptera ett sådant resonemang. Frågan gäller emellertid inte bara att titta på missbrukarna utan kanske också på den normalkonsumtion, som längre fram kan befaras bli ett missbruk. Jag tror, att prishöjningen kommer att få betydelse för alla dem, som — om jag får an-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

vända det uttrycket — står på gränsen mellan bruk och missbruk, och för alla de ungdomar, som, ehuru de har goda förtjänster, också har en förmåga att göra slut på sina pengar, även på andra ting än sprit. För dessa blir nog en prisstegring på 5 kronor ändå en tankeställare.

Det framgår av propositionens statistiska redovisning, att vid en jämförelse mellan de nordiska länderna när det gäller spritkonsumtionen så intar vi en allt annat än hedrande — men väl en ledande — ställning. Det visar sig, att konsumtionen per huvud i vårt land är ungefär dubbelt så stor som konsumtionen i Finland. Jag tror inte att den finska allmänheten i gemen är mindre intresserad av alkoholstarka drycker än den svenska allmänheten. Där är vi ungefär lika goda kålsupare. Det är dock ett faktum, att den finska inkomsten och standarden är så pass mycket lägre än den svenska inkomsten och standarden. Därför har man inte råd med den alkoholkonsumtion vi kostar på oss här. Jag tar detta såsom ett uttryck för att priset ändå spelar en roll i utvecklingen av vår alkoholkonsumtion. Om jag således bortser från de typiska missbrukarna — de utgör dess bättre inte ett så starkt inslag i det svenska folkhemmet — så har prishöjningen sin återhållande effekt på alla de normala konsumenterna av alkohol.

Ja, herr talman, jag har med detta bara velat kommentera de interpellationer och frågor som har debatterats här från talarstolen. Avslutningsvis kan jag kanske lämna det svaret på fru Erikssons i Stockholm direkta fråga, att jag inte är beredd att gå tillbaka till en mera restriktiv alkohollagstiftning. Ett år är en smula för kort tid för att dra bestående slutsatser för framtiden när det gäller detta viktiga problem. Jag räknar med att det kanske inte är så lyckligt att från ett år till ett annat göra väsentliga förändringar

på detta för alla våra medborgare ingripande område. Jag tror också att man får se denna fråga litet mera nyanserat än jag tyckte fru Eriksson i Stockholm gjorde, när jag hörde hennes inlägg från talarstolen. Jag fick intuitivt en känsla av rädsla när jag hörde henne. Jag sade mig, att om hon går ut som en valkyria och missionerar i den andan bland dem som varit i John Finkelmanns famntag, då har jag ingen större förhoppning om att de kommer därur. Man får nog föra denna diskussion i litet lugnare tonarter. Jag tvekar inte att säga att det finns en stor möjlighet just för de människor som — om jag nu använder detta uttryck — varit i John Finkelmanns famntag att diskutera med sina olyckliga bröder, som ännu inte kommit därur. Här finns det kanske vissa möjligheter att genom ett handtag till vissa organisationer i vårt land få hjälp av en helt ny kategori nykterhetsapostlar, som kommer att kunna göra rätt mycket för att lösa de problem som vi allesamman har så stort intresse av att lösa.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern konstaterade, att man behövde någon tid av erfarenhet av det nya systemet innan man kunde bedöma vårdbehovet och rätta statens åtgöranden därefter. Han menade tydligen att de 15 månader som förgick mellan den dag riksdagen beslöt om den nya nykterhetslagstiftningen och beslutets verkställighet inte varit tillräckliga.

Jag förstår, herr finansminister, att man ville se omfånget av svårigheterna så där i största allmänhet innan man satsar stora pengar. Men i fråga om vissa detaljtåtgärder där förslag framförts år efter år — senast i samband med det stora beslutet 1954 — behövs inte någon sådan ny erfarenhet. Jag menar exempelvis att när man efter ett

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

tiotal år av arbete på alkoholistvårdanstalterna får den erfarenheten att det inte går att åstadkomma en tillfredsställande vård utan hjälp av kompetenta läkare, då kan man redan i förväg säga att vi, i samband med en väntad ökad tillströmning, måste se till att dessa läkare finns redan från början.

Däremot är det helt tillfredsställande att finansministern här konstaterar och instämmer med mig i att försäljningen av sprit till de intagna på alkoholistvårdanstalter i fortsättningen måste förhindras. Han var tydligen tveksam om att någonting så verkligt chockerande hade inträffat. Ja, herr finansminister, jag har i min hand på ämbetsansvar skrivna rapporter från personal vid statens vårdanstalt som visar att så är fallet. Jag skall bara läsa upp fem rader som ett exempel på vad som förekommit — ett exempel bland flera: »Vid företagen undersökning i ovannämnda fall visade det sig, att T. före sitt omhändertagande dels inköpt en halv liter brännvin på systembolaget, dels besökt stadshotellets tredjeklass avdelning, där han blivit serverad mat och spritdrycker. T. var vid nämnda tillfälle iklädd anstaltens kläder.»

Det är ju tydligen så att den personal som tjänstgör i systembolagens butiker inte anser sig ha rätt att vägra någon inköp av sprit, såvida inte vederbörande är påtagligt berusad eller står på avstängningslista, trots att de vet att vederbörande är svårt alkoholiserad eller intagen på anstalt. I detta fall har personal från anstalten fått ställas som vakter.

Jag ber, herr talman, att få överlämna materialet till finansministern för vidare befordran till utredningen.

Fru EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern sade i sin replik till mig, att han aldrig avsett, att denna prishöjning skulle ha en

chockverkan, och jag erkänner, att jag inte kan utläsa något av detta dramatiska stoff i propositionen. Jag kanske själv — i den mån denna åtgärd skulle anses vara ett nykterhetsvårdande element — har lagt in en sådan tolkning som förutsättning för, att den skulle fylla sin uppgift.

Finansministern har fört in alla de anständiga alkoholförbrukarna i bilden, dessa som inte behöver utsättas för restriktioner. Ja, dem skall man naturligtvis också tänka på. Men då skulle man kanske tänkt ett tag till och över huvud taget inte höjt spritpriserna. Det är den enkla konklusion, jag kommer fram till.

Sedan ber jag att få tacka finansministern för, att de små strån, som jag dragit till denna stack, får komma med i utredningen. Jag är glad och tacksam för detta, och jag hoppas, att utredningen inte skall dra ut på tiden.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Finansministerns svar var ju sympatiskt på många sätt. Jag förstår bara inte hans litet ettriga tillägg om mig såsom en valkyria med något slags alltför ensidig nykteristinställning. Jag tyckte det fanns fler nyanser i min framställning än i propositionen. Jag menade, att man inte behövde klämma åt de måttliga spritförbrukarna så förtyvlat. Det är fullt legitimt att ta sig en sup. Jag har inte en märkligare inställning än att jag tycker det, även om jag inte varit i John Finkelmanns famn, vilket ju skulle vara förutsättningen för att begripa. Därför reagerar jag mot alltför stor höjning av spritpriserna. Men jag är så nyanserad i min förståelse, att jag även förstår resonemanget att vi skall ha priser som inte i realiteten understiger dem vi hade då nykterhetsreformen genomfördes. Allt detta förstår jag. Vad är det jag inte förstår?

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

Jo, att man skall vara så ängslig att säga sig: »Folk super mera, och därför blir de onyktrare. Låt oss då begränsa möjligheterna att supa, skapa hinder att skaffa starksprit!»

Jag har däremot aldrig velat ha alla dessa trakasserier när det gäller ölet, som det är barnsligt att tala så mycket om, när vi har en så farlig sak som brännvinet. Jag ser inte alls, som finansministern inbillar sig att nykteristerna gör, rött när det gäller måttligt spritbruk. Det farliga är i dagens proposition, att de som inte kan hejdas med femkronorshöjningen inte blir hejdade på annat sätt.

Jag fick till slut svaret, att finansministern inte omedelbart var beredd att komma med en restriktiv lagstiftning. Detta förstår jag, men jag när fortfarande hoppet, att genom olika slags restriktivitet möjligheterna att skaffa sprit skall bli mindre för folk som super för mycket. Jag vore glad om finansministern inte tog detta lilla hopp ifrån mig genom att nu gå upp i talarstolen och säga, att han aldrig skall komma med några restriktioner. Låt mig och många andra här i landet få behålla vårt hopp om restriktioner, som hindrar superiet men inte trakasserar hyggligt folk!

Herr RIMMERFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern gav i sin replik till mig uttryck för förhoppningen, att de svenska folkrörelserna skulle fullfölja sin intresserade insats utan att få »den officiella auktorisation» som skulle ta sig uttryck i den kommitté, som vi har föreslagit. Jag tackar finansministern för detta förtroende och försäkrar honom, att de säkert inte kommer att brista i intresse och arbetsglädje. Men dessutom vill jag erinra om att det inte var officiell auktorisation av en kommitté, enbart hämtad ur folk-

rörelsernas led, som vi begärde. Både landsförbundets och interpellantens tanke var ju den, att det skulle vara en statlig kommitté med stark tonvikt lagd på de officiella organen men med några representanter för de folkrörelser, som här är särskilt intresserade. Jag fattar finansministerns avslutande ord i det stycket som uttryck för att dörren möjligen ännu står öppen för ett kommande samarbete av denna karaktär.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern och jag synes i stort sett ha samma uppfattning i fråga om starkölet. Men huruvida starkölet skall bli en konkurrent till starkspriten beror av skatten på starkölet. Därför fordras att en viss alkoholmängd är billigare i form av starköl än i form av starksprit. Om konsumtionen av öl ökar på starkspritkonsumtionens bekostnad, har detta ur nykterhetspolitisk synpunkt gynnsamma verkningar, såvitt man nu kan bedöma av de undersökningar som företagits bl. a. i Finland, där såsom finansministern sade förhållandena liknar Sveriges. Jag vill också erinra om att de grundliga undersökningar, som har utförts av vår kanske främste expert i Sverige på detta område, pekar i samma riktning. Samma sak tyder också utvecklingen i England på.

Försöken med måltidsfri utskänkning på restaurangerna har efter vad som framgår av finansministerns svär till mig haft goda resultat. Detta kan väl inte leda till annan slutsats än att utskänkningsskatten på spritdrycker är orimligt hög i vårt land. Jag kan inte finna någon rimlig motivering till den na ur nykterhetspolitisk synpunkt.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Inom bevillningsutskottet har vi varit överens om att vi skulle

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

lämna vår medverkan till en snabbbehandling av denna proposition. Vi fann detta nödvändigt med hänsyn till den våg av hamstring som eljest skulle ha välld fram över vårt land.

Men å andra sidan måste jag beklaga att det inte har blivit tillfälle för riksdagens ledamöter att avlämna motioner. Det förefaller mig som om man skulle kunna ge Kungl. Maj:t rätt att tillfälligt ingripa med stängning av utminuteringsbutikerna eller göra en inskränkning i försäljningen för några dagar, så att riksdagsmännen skulle få tillfälle att motionera, om vi skulle komma i ett liknande läge någon gång i framtiden. Den saken borde i varje fall utredas.

Det är ett känt faktum att nykterhetstillståndet i vårt land avsevärt försämrats efter den 1 oktober i fjol. De två mätarna på nykterhetstillståndet, nämligen konsumtionen och fylleriförseelserna, pekar båda åt samma håll. Konsumtionen har ökat med ungefär en tredjedel, och man har inte lyckats föra över konsumtionen till svagare sorter. Fylleriförseelsernas antal i städerna har mer än fördubblats.

Det är uppenbart att detta medför verkningar i många avseenden i vårt samhälle. Det inverkar på produktionen, på förhållandena på arbetsplatserna — avskedande för spritmissbruk har blivit vanligare än förr — men det berör naturligtvis också i hög grad hemmen och de enskilda. Bakom siffrorna ligger givetvis djupa tragedier. Ingen av oss kan undgå frågan: Vad skall vi göra för att här få fram bättre förhållanden?

Det förslag som nu ligger på kammarens bord ser jag som ett led i en serie av åtgärder vilka bör vidtas utan dröjsmål. Man kan ha olika meningar om verkan av denna prisförhöjning, och jag vill inte överdriva effekten, men det brukar ju ändå vara så att prishöjningar över huvud taget dämpar efterfrågan, och så är det enligt mitt sätt att se i någon mån också på detta område.

I vad mån denna väntade effekt sedan blir bestående är det svårare att uttala sig om. Det beror ju på löneutvecklingen och andra faktorer. Men man vill gärna hoppas att effekten blir av mer varaktig karaktär.

Dessutom vill jag understryka att verkan av denna fördyring är i hög grad individuell. Man har gjort gällande att den inte medför någon konsumtionsminskning beträffande de olyckliga människor som är alkoholister, och jag tror att det i stort sett förhåller sig så, men nog kan det tänkas fall där inköpen minskar helt enkelt av det skälet att pengarna inte räcker till för samma konsumtion som tidigare. Jag vill dock framhålla att alkoholistproblemet måste angripas med andra medel, såsom alkoholivård och forskning.

Men det finns ett gränsklientel som står nära alkoholisternas skara. Där tror jag för min del att prisförhöjningen kan ha en viss inverkan. Men framför allt utgör höjningen en broms på det allmänna bruket. Det är ur detta bruk som missbruket växer fram. Jag menar att det framför allt gäller att påverka ungdomen, som inte har bundits av vanans makt, och jag tror att det finns många unga människor i vårt land som räknar med de ekonomiska betingelserna i sitt handlande också på detta område.

Sist vi behandlade spritbeskattningen i riksdagen var år 1954. Den allmänna prisnivån har sedan dess stigit något. Oförändrade priser skulle alltså innebära en relativ sänkning av spritpriserna. Något sådant kan såvitt jag förstår inte komma i fråga.

När det gäller höjningens storlek har Kungl. Maj:t valt basåret 1949 och omräknat prisläget då med hänsyn till den genomsnittliga ökningen av industriarbetarlönerna. Man kan naturligtvis säga att detta basår är godtyckligt valt. Den saken kan man diskutera, men inom bevillningsutskottet har ledamöterna på

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

två undantag när sagt att man kan godta denna prishöjning, att man vill stödja propositionen i detta allvarliga läge.

Åtgärden är givetvis motiverad av nykterhetspolitiska överväganden och inte av statsfinansiella. Men som en biprodukt beräknar man att det skall bli en ökning av statens inkomster vilken är uppskattad till 150 miljoner kronor per år. Det är detta förhållande som har föranlett oss på folkpartihåll att i reservation till motiveringen uttrycka den meningen, att det totala skattetrycket inte bör ökas genom denna nykterhetspolitiska åtgärd. Vi anser att detta bör beaktas vid nästa års riksdag.

Bevillningsutskottet skriver att denna skattehöjning bör ses som ett led i en förnyad ansträngning från samhällets sida för en förbättrad folknykterhet. Jag ber för min del att få betona att jag betraktar denna höjning som en åtgärd bland flera. Problemen måste angripas också från andra håll och med andra medel.

Utskottet förutsätter i sin skrivning att det redan till nästa års riksdag skall komma förslag till förändringar i rusdryckslagstiftningen i syfte bl. a. att försvåra åtkomsten av sprit för missbrukare och för ungdomar under 21 år. Vi har också påtalat att nykterhetsvården snabbt bör förbättras. Enligt min uppfattning finns det också anledning att gå in för ökat stöd åt nykterhetsrörelsen och för upplysningsverksamhet. Jag tänker på undervisningen i alkoholproblemet i våra skolor. Jag tror att detta är en viktig sak när det gäller uppfostran på detta område.

Till sist vill jag endast understryka att alla, både absolutister och de som måttligt brukar alkohol, bör samverka på detta område för att genom gemensamma ansträngningar snarast få fram ett bättre nykterhetstillstånd i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och att beträffande motiveringen få yrka bifall till reservationen nr I.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Vi alla här i riksdagen är angelägna att söka komma till rätta med det allvarliga spritmissbruket i vårt land. Det kan inte råda något tvivel om denna sak. Det väsentligaste därvid anser jag vara att man försöker påverka folkets dryckesvanor. Det verkliga missbruket av sprit finner vi hos dem som skaffar sig de billigaste spritdryckerna och snabbt förtär den kvantitet de anskaffar. Otvivelaktigt har borttagandet av spritrestriktionerna varit ägnat att underlätta deras möjligheter att skaffa sprit, men jag tror ändå inte att man skulle vinna något på att nu återinföra någon form av kvantitativa restriktioner. Det gäller att försöka få folk att gå över från den ensidiga konsumtionen av starksprit, främst brännvin, till lättare alkoholsorter. En ökning av vinkonsumtionen och en större förbrukning av starköl skulle med all säkerhet minska själva spritmissbruket. Jag tror också att den alkoholförtäring, som äger rum på restaurangerna, icke utgör någon verklig fara. Det skulle inte bli någon verklig fara ens om denna förtäring något ökades. Det är säkerligen bättre att den alkohol som förtärs konsumeras under uppsikt, såsom det sker på restaurangerna, än att förtäringen äger rum i portgångar och dylikt.

Vad vi bl. a. sysslar med här i dag är hur man skattevägen kan göra något ur nykterhetsvårdande synpunkt. Genom att skattehöjningen bara träffar starkspriten blir spänningen i fråga om priserna större än tidigare mellan starksprit å ena sidan samt vin och starköl å den andra. I detta avseende kan förslaget naturligtvis ha en viss effekt. I varje fall hyser vi inom högerpartiet den förhoppningen, och vi har därför inte velat motsätta oss det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Jag tror emellertid att man med mera *positiva* åtgärder på beskattningens område skulle kunna göra ännu mer. En *sänkning av omsättningsskatten* i fråga om vin

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

och starköl ligger mycket nära till hands, såsom förut berörts här i dag. Även en *sänkning av utskänningsskatten* vore säkerligen till stor nytta för att få alkoholförtäringen under uppsikt på restaurangerna i stället för att den skall ske ute i portgångar, på arbetsplatser etc. Eftersom frågan om utskänningsskatten är föremål för utredning vill jag passa på att uttrycka den förhoppningen, att vi så snart som möjligt skall få se ett resultat av denna utredning och att utredningsresultatet kommer att medföra att den stora prisspanningen mellan butikshandelssprit och restaurangpris minskas.

I detta sammanhang kan jag inte undgå att uttrycka min förvåning över att chefen för finansdepartementet ansett det vara riktigt att i kronor räknat höja priset betydligt mer för kvalitetsspriten och därmed de dyraste spritsorterna. Dessa är redan så högt uppe i pris att de endast förtärs i mycket små kvantiteter, vilket för övrigt framgår av den utredning som finns i den kungl. propositionen. Med den nykterhetspolitiska motivering som anföres i propositionen kan man fråga sig om det inte hade varit en framkomlig väg att endast företa samma skattehöjning i kronor räknat för alla spritsorter eller med andra ord bibehålla den prisspanning i kronor räknat som nu förekommer.

Tiden för behandlingen av denna proposition har, som här redan framhållits av herr Kristensson i Osby, varit alltför kort. Detta har medfört, att vi på högerhåll inte har kunnat göra de utredningar som vi skulle velat ha gjort, om tid därtill stått till vårt förfogande. Vi har därför inte kunnat framställa något yrkande om en lika stor prisstegring i kronor räknat på all sprit, utan vi har fått nöja oss med att endast diskutera denna sak i vår reservation.

Vi inom högerpartiet har sedan länge hävdat, att skattenivån är alltför hög i vårt land. För oss framstår det som an-

geläget, att människorna får behålla en större del av de inkomster, som de arbetar ihop än vad som nu är fallet. Från denna utgångspunkt är vi inom högern inte glada åt ett förslag, som innebär en ytterligare höjning av den totala skattenivån. Det är därför som herr Magnusson och jag avgivit en reservation till bevillningsutskottets betänkande. Vi har inte velat gå emot förslaget som sådant i en situation, då man griper efter varje halmstrå, som kan hjälpa till att minska spritkonsumtionen. Men vi har ansett, att man bör se till att de pengar som flyter in genom höjningen av omsättningsskatten återgår till skattebetalarna genom en sänkning av den direkta skatten. Det bör ankomma på nästa års riksdag att fatta beslut i den frågan och samtidigt besluta om den form skattesänkningen bör få. Även härvidlag har tiden ju varit alltför kort för oss att kunna utforma något preciserat förslag. Vi har sagt i reservationen, att den direkta statsskatten för fysiska personer bör minskas med samma belopp som höjningen av omsättningsskatten kan beräknas ge. För att det inte skall bli något missförstånd på den punkten, vill jag betona, att vi inom högerpartiet inte anser oss ha fått en rimlig skattenivå, om man nöjer sig med en sänkning av den direkta statsskatten på exempelvis endast 150 miljoner kronor, som denna nya spritskatt beräknas ge. Man bör enligt vår mening gå betydligt längre. Vad vi i detta sammanhang velat framhålla är, att den företagna skattehöjningen i sig själv motiverar en sänkning med ungefär 150 miljoner kronor.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Magnusson och mig avgivna reservationen nummer III.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Om vi haft möjligheter att överblicka konsekvenserna av riksdagens beslut att avveckla restriktionssystemet och införa fri försäljning av spritdrycker, är det högst sannolikt, att ställningstagandet hade gått i en åtminstone delvis annan riktning.

Emellertid är det meningslöst att tala om den snö som föll i fjol och söka falla tillbaka på övergivna metoder. Jag kan därför inte förstå, att två av utskottets ledamöter ansett sig böra yrka avslag på föreliggande proposition och yrka på tillsättande av en utredning, som skulle syfta till ett återinförande av restriktionssystemet. Hur mycket vi än kan beklaga den vrångbild av motboken, som nykterhetskommittén på sin tid presterade, tror jag ändå att motboksepoken är till ända och att vi måste söka oss fram på nya vägar för att dämna upp i första hand den syndaflod som släpptes lös den 1 oktober 1955.

Jag anser inte, att det föreliggande förslaget till skärpt beskattning av spritdrycker liksom inte heller de i interpellationerna framförda önskemålen kan betraktas som någon ny giv i alkoholfrågan utan är väl närmast att likna vid en rad halmstrån, som vi griper efter för att om möjligt tränga den kraftigt ansvallande konsumtionen tillbaka. De mera genomgripande åtgärderna, som måste vara mera omsorgsfullt genomtänkta än det förslag vi nu har framför oss, får vi väl vänta på, tills vissa utredningar slutförts och jag fäster framför allt en viss tillförsikt vid den nyss igångsatta utredningen om översyn av rusdryckslagstiftningen. Jag hoppas, att den kommer att ge uppslag till åtgärder av mera bestående karaktär.

Det skall inte fördöljas, att metoden att nedpressa konsumtionen genom prisstegringar har sina allvarliga nackdelar. Fru Ewerlöf och andra har redan framhållit de vådor som detta kan ha

för hemmen och i andra avseenden. Jag skall därför inte närmare exemplifiera detta. Jag kan emellertid ansluta mig till det föreliggande förslaget på skäl som jag nu skall försöka att i någon mån redovisa.

Jag tror att den angelägnaste uppgiften för närvarande är att söka hindra konsumtionskurvan att stiga och helst få den att gå nedåt. Den konsumtionsökning som vi har fått faller nog inte i någon avgörande utsträckning på de s. k. alkoholmissbrukarna. Under januari—augusti i år steg totalkonsumtionen av spritdrycker med inte mindre än 10 miljoner liter, och det är uppenbart att spritmissbrukarna — som visserligen är sorgligt många men dock i förhållande till folkmängden ett relativt litet antal — inte kan svara för någon större del av denna konsumtionsökning. Jag håller sålunda före, att konsumtionen har ökat över hela fältet, och det är särskilt detta vi måste beakta. Det är enligt min mening nödvändigt att söka få ned totalkonsumtionen.

Det är nämligen till fullo klargjort, att denna förbrukning över hela fältet har en stor benägenhet att verka i den riktningen, att vi får en större skara av missbrukare allteftersom tiden lider. Den föreställning vi hade då spriten släpptes fri, att de notoriska missbrukarna skulle gå mot fördärvet men att den nya generation av förbrukare som växte upp skulle undgå att hemfalla åt spritmissbruk, har sannolikhet för sig endast under den förutsättningen, att vi kan nedbringa totalkonsumtionen av sprit till en nivå som är lägre än den vi hade när restriktionssystemet var i kraft. Nya rön på alkoholforskningens område har visat, att den nuvarande konsumtionsökningen kan befaras blomma ut kanske om tio—femton år i en förödande ökning av de egentliga alkoholisternas antal.

Huruvida den nu föreslagna höjningen verkligen kommer att driva total-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

konsumtionen tillbaka, vågar jag inte profetera om, men tidigare erfarenheter visar, att så kan vara fallet. Jag för min del kan inte ta på mitt ansvar att avvisa en åtgärd som man hoppas skall kunna verka i den riktningen. Jag kommer därför att stödja den kungl. propositionen, och jag tror att riksdagen bör bifalla densamma.

Det är mycket möjligt, såsom flera talare tidigare har utvecklat, att en utjämning av klyftan mellan priset på restaurangsprit och priset på utminuteringsprit skulle kunna vara ett led i konsumtionsbegränsningen. Jag tar därför fasta på att departementschefen på denna punkt har sagt, att en skärpning av omsättningsskatten på restaurangsprit icke i detta sammanhang bör komma i fråga. Jag hoppas att departementschefen, så snart den utredning blir färdig som arbetar med denna fråga, skall framlägga förslag om en kraftig utjämning av priserna mellan utskänkings- och utminuteringsprit. Tvärt emot vad vi tidigare har föreställt oss har den sprit som förtärs på restauranger mycket mindre förödande verkan ur nykterhetssynpunkt än vad utminuteringsspriten har.

Jag har ingen anledning att närmare gå in på de övriga reservationer och de särskilda yttrande som fogats till bevillningsutskottets betänkande. Jag skall endast säga några ord om tanken, att man redan nu skall bestämma sig för att de 150 miljoner, som till äventyrs inflyter genom denna höjning av spritbeskattningen, skall reserveras för en sänkning av den direkta beskattningen. Enligt min mening är detta ett egendomligt resonemang. Varför framställdes inte samma yrkande när man kalkylerade in den högre spritinkomst som skulle bli en följd av konsumtionens ökning? I statsverkspropositionen kalkylerar ju finansministern med att spritinkomsterna på grund av konsumtionsstegringen skall vara större under innevarande budgetår

än de var föregående år. Skall vi tillämpa en sådan princip, borde väl även de pengarna ha reserverats för en sänkning av den direkta beskattningen.

Jag anser att vi bör hålla fast vid de vanliga reglerna för bestämmande av hur mycket som skall betalas i skatt, nämligen att först fatta beslut om olika utgifter och sedan ta ut i skatt vad som är erforderligt sedan statens övriga inkomster tagits i anspråk. Att vid detta tillfälle göra något särskilt uttalande angående dessa 150 miljoner, tycker jag verkligen är opåkallat. Den saken bör tas upp i sammanhang med skattens fastställande, och då är det helt andra överväganden som skall göras. Om det visar sig att ett tillskott till statsinkomsterna med dessa 150 miljoner medför inte bara att vi kan bestrida alla våra statsutgifter och få en balanserad budget utan också att det ändå blir pengar över, tror jag säkert, att finansministern utan denna fingervisning skall vidta de åtgärder som av den situationen kan anses påkallade. Jag kanske får tillägga, att jag livligt förstår, att herr Nilsson i Svalöv är med om detta förslag. Däremot förvånar mig det som nr I betecknade yrkandet. Jag fick nämligen det intrycket, att dessa reserveringar i utskottet företrädde ungefär samma uppfattning som den jag här har givit uttryck åt.

Jag skall sluta med att säga, att det är en högst allvarlig fråga, som vi i dag diskuterar, och att kraftåtgärder måste vidtagas. Men i likhet med finansministern tror jag, att vi skall hålla debatten mindre känsloladdad än för närvaranda är fallet. Om man talar för mycket om en sak, så kan det hända, att det får en motsatt verkan mot vad man tror. Om vi alltför mycket gräver ned oss i detaljer och överbetonar dem och jämt och ständigt håller diskussionen i gång om betydelsefulla men också mindre betydelsefulla detaljer, kan det hända, att de mindre betydelsefulla de-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

taljerna upptar intresset i sådan omfattning, att man glömmer de stora frågorna. I varje fall tror jag, att en upplugning, för att använda fotbollsspråket, av nykterhetsdebatten avgjort skulle vara till fördel. Därmed vill jag ingalunda förringa betydelsen av detta väldiga spörsmål.

Herr talman! Jag ber nu att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag oförändrat och avslag på det tillägg till motiveringen som har framställts i yrkanden av herr Nilsson i Svalöv och herr Kristensson i Osby.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundström ironiserade över att vi ifrån högerhåll i en reservation hade framfört kravet på att de pengar, som flöt in genom den ökade spritbeskattningen, skulle gå tillbaka till skattebetalarna i form av sänkning av annan skatt. Det var en linje som högerrepresentanterna ensamma förordade i utskottet under den korta tid som vi där diskuterade denna fråga, och jag har tillsammans med herr Magnusson fullföljt denna tankegång i reservationen. Det tror jag är en riktig tankegång, ty om man får tro vad som står i propositionen, har detta förslag inte tillkommit för att klara budgeten, utan det har tillkommit av rent nykterhetspolitiska skäl. Om detta är fallet, måste slutsatsen bli, att staten inte har behov av den inkomsten utan kan låta den gå tillbaka till svenska folket, ty det kan väl inte vara meningen, herr Sundström, att man skall försöka hitta på nya utgifter för att göra av med dessa pengar?

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har för min del ingenting emot att dessa 150 miljoner kronor går tillbaka i form av skattesänkning, men förutsättningen är ju, att vi kan klara budgeten och bestrida

de utgifter som riksdagen beslutar. Blir det 150 miljoner över, får man ju vid den tidpunkten bestämma, hur man skall förfara. Det kan ju tänkas, att vi får så stora krav på statskassan, inte minst med hänsyn till händelserna ute i världen, att vi utan dessa 150 miljoner till äventyrs skulle få vara beredda på en skattehöjning. Det är således enligt mitt sätt att se aldeles för tidigt att tala om vad dessa 150 miljoner kronor skall användas till.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Först vill jag protestera mot det lättvindiga förfaringssätt som har tillämpats vid detta ärendes föreläggande för beslut i kamrarna. Jag vet visserligen, att grundlagen tillåter en omedelbar remittering till utskott, men det torde dock vara en parlamentarisk praxis, att riksdagens ledamöter, när det gäller skattefrågor, skall få tillfälle att väcka motioner. Till på köpet lämnades propositionen en helldagsafton, då de flesta riksdagsledamöterna befann sig i sina hemorter. Jag tror inte, att ett dylikt förfarande gagnar den sak man säger sig vilja främja. Jag är naturligtvis medveten om, vilket ju också finansministern framhåller i sin proposition, att detta tillkom för att hindra en rusning till spritaffärerna. Men det är väl ganska osannolikt, att de grupper, vilkas alkoholkonsumtion det i första hand gäller att begränsa, har kapital tillgängligt för hamstring i någon större utsträckning. För övrigt fanns det andra utvägar. Man hade t. ex. kunnat ha systembolagsbutikerna stängda några dagar till. Det hela är ett skol-exempel på avigsidorna av en varubeskattning. Vi vill nog litet till mans, bl. a. av dessa skäl, be försynen bevara oss för en utvidgad konsumtionsbeskattning.

Att nykterhetstillståndet försämrats sedan den 1 oktober förra året, är vi ganska ense om. Några enstaka tillskyn-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

dare av den nya rusdryckslagstiftningen vill visserligen inte se resultatet sådant det är, men för oss andra, som obundna av doktriner går omkring i samhället med öppna ögon och ser vilket elände den fria spritförsäljningen åstadkommit, står det klart och tydligt, att här måste något göras. Den långa raden av interpellanter visar ju också, att man ganska allmänt uppfattar försöket med fri rusdrycksförsäljning som misslyckat. Försöket har misslyckats. Det finns all anledning att slå fast detta. Det hjälper inte, att man på en del håll talar om att en övergångstid alltid måste medföra besvärliga tendenser — det ökade superiet är alltför tydligt.

Riksdagen kan i dag inte frita sig själv från ansvar för detta misstag. Rösterna som varnade för att släppa spriten fri sänkades inte, varken utom eller innanför detta hus. För var och en som ville se var det uppenbart, att i första hand två grupper i samhället skulle komma i farozonen, nämligen ungdomen och missbrukarna. Mot detta ställdes den suggererande verkan som motboken ansågs ha och som sades medföra en breddning av alkoholsederna. I detta läge tog riksdagen sitt parti och utsatte de nyssnämnda grupperna för en ohygglig fara i det bedrägliga hoppet att kunna tränga tillbaka alkoholseden, en beräkning, som endast var underbyggd av teoretiska och i långa stycken helt verklighetsfrämmande resonemang. Det finns i dag för riksdagen sannerligen anledning till självprövning.

Det är heller inte att undra på att man börjar fråga sig, om de betydande kostnader, som 1954 års nykterhetskommitté drog, verkligen var väl använda i medborgarnas intresse. Man har visserligen samlat statistik i oerhörd mängd, man har teoretiserat och diskuterat, och resultatet blev det läge som vi nu befinner oss i. Det måste väl

ändå till sist vara det praktiska resultatet som visar värdet av en utredning, inte mängden av statistik!

Oron inför utvecklingen har under sommaren segrats i takt med missbruket, och som ett svar på detta har den nu föreliggande propositionen till slut kommit. Det förnämsta i detta svar är att spritpriset höjs med omkring 5 kronor per liter. Det är fattigt, obeskrivligt fattigt! Efter alla stolta förklaringar att restriktionssystemet saknade betydelse ur nykterhetssynpunkt, att det motverkade ett ökat nykterhetsarbete — man föraktade motboken — vädjar man nu till plånboken om hjälp. Men, herr finansminister — jag ser, att statsrådet har avlägsnat sig — jag kan aldrig tänka mig att finansministern verkligen menar, att denna femma skall låta oss slippa synen av berusade liggande på parksofforna, på gräsmattorna och till och med på trottoarer och körbanor, att vi skall slippa se schabbiga individer halsa brännvin i portgångar och att radiopolisen skall slippa ingripa för att hindra att hustrur och barn blir misshandlade av berusade vettvillningar! Jag kan heller aldrig tro att finansministern har den uppfattningen, att han kommer att tackas av hustrurna i de familjer, där pengar till sprit går före hushållspengar. Jag tror i varje fall inte detta. Det lär inte bli mera pengar över till familjen, om det nu föreliggande förslaget trumfas igenom!

Herr talman! En kritik som bara är negativ kan inte bygga upp något av värde, och jag skall gärna erkänna, att vår rusdrycksfråga inte är löst i det läge, vari den nu har kommit. Vad som emellertid förvånar mig är, att så få röster höjts för en återgång till restriktionssystemet. Enligt min mening är detta det enda rimliga alternativet. Att låta alkoholister och över huvud taget missbrukare fritt få köpa sin sprit är, som jag ser det, närmast brottsligt. Jag tror, herr talman, att det egentliga felet

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

ligger i att vi för litet har intresserat oss för att bekämpa missbruket och för mycket sysslat med att begränsa bruket. Det är fullt klart — åtminstone för mig — att vi, sådan situationen nu är, först måste inrikta oss på att stävja missbruket. Sedan är det helt och fullt riktigt, att vi på längre sikt måste sträva efter att också begränsa bruket, men man måste göra en skillnad i metoderna därvidlag. Samma åtgärder som kan väntas medföra ett tillbakaträngande av alkoholsederna kan man inte använda när det gäller missbruket. Missbrukarna måste i möjligaste mån avstängas från möjligheten att skaffa sig sprit, och det är därför vi måste finna oss i ett restriktionssystem. Jag tror emellertid inte att det är nödvändigt att förden-skull gå tillbaka till den spritbyråkrati, som under senare decennier kom att vidlåda Brattsystemet och som hade en förmåga att reta folk genom en massa kitsliga småbestämmelser, som i stort sett var utan betydelse ur nykterhets-synpunkt.

Frågan om bruket av alkohol där-emot är sådan, att man måste arbeta med den på längre sikt, och det är min absoluta övertygelse att den enda säkra vägen att gå är upplysningens. Det skall vara en upplysning som sätter in så tidigt som möjligt. Varför inte ordna med obligatorisk nykterhetsundervisning i våra skolor? Är det inte lika farligt att gå ut i livet med bristande kännedom om alkoholen och dess verkningar som att gå ut i livet med bristfälliga kunskaper om sexuallivet? Att sedan ungdomsorganisationerna kan fortsätta arbetet, om de får tillräckligt ekonomiskt stöd och tillräckliga personella resurser, är vi väl här i kammaren ganska ense om. Hur undervisningen skall läggas, känner jag mig inte manad att ge några anvisningar om, eftersom jag inte är någon pedagog, men jag tror inte man skall väja för drastiska metoder, om man verkligen

vill uppnå det resultatet, att det i framtidens Sverige skall anses som en skam att uppträda berusad.

I detta sammanhang kanske jag får säga till herr Rimmerfors, som ju återkallade i minnet vad som sades om det utvidgade samarbetet från samtliga organisationers sida, att de stora fackliga organisationerna skulle stödja nykterhetsorganisationernas arbete. Det samarbetet har ställts i utsikt, men om vi skall hålla på den traditionella metod till bekämpande av bruk och missbruk som ligger i prisförhöjningar, så befarrar jag verkligen, herr talman, med beklagande, att detta samarbete kan spolie-ras.

Jag hälsar naturligtvis med tillfredsställelse att regeringen ställt i utsikt ökade resurser för alkoholistvården, men det vore sannerligen inte för mycket om vi skulle få ökade anslag från statskassan genom de inkomster spriten tillför denna. Jag hade under en tidigare rusdrycksdebatt tillfälle säga, och jag upprepar det nu, att ett verkligt nykterhetsarbete inte kan bedrivas här i landet så länge staten är beroende av spritinkomsterna för den allmänna budgetens finansiering. Det vore därför synnerligen önskvärt att rusdrycksmedelsfonden finge återuppstå och att en betydande del av inkomsterna överfördes till denna för att snabbt kunna finansiera de åtgärder som kan anses påkallade.

Däremot kan jag inte ansluta mig till tanken att lätta den direkta beskattningen till förmån för en konsumtionsbeskattning. Beskattning av konsumtionen är en orättvis skatteform även om det gäller rusdrycker, och den kan endast försvaras så långt, att spritförbrukarna åläggs att betala de påvisbara kostnaderna för samhället som spriten orsakar. Hittills har endast en bråkdel av inkomsterna använts för detta ändamål.

Att den nu föreslagna höjningen av

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

rudrycksbeskattningen skulle vara någon väg ut ur de svårigheter, vari vi nu befinner oss, är det väl uppriktigt sagt ingen här i kammaren som tror, inte ens finansministern. Men varför skall vi då biträda ett sådant förslag som detta?

Finansministern förklarar visserligen, att höjningen betingas endast av att realpriset skall återföras till den nivå det hade 1949. Jag vill påpeka att nykterhetskommitténs betänkande, som avlämnades 1952, förklarade, att spritpriset var tillräckligt högt, tillräckligt högt för att förhindra en ohämmad konsumtion, om restriktionssystemet skulle avskaffas. Om det föreliggande förslaget genomförs har vi emellertid höjt spritpriset med inte mindre än 53 procent sedan dess. Jag kan aldrig tänka mig att reallönerna verkligen blivit så kraftigt justerade uppåt att detta kunnat vara motiverat. Det må vara med den saken hur som helst; har vi verkligen kommit i det läget att det enda alternativet till restriktionssystemet som regeringen kan tänka sig är en prishöjning, så är det en mycket farlig väg att gå.

Under ett besök i Norge i höst har jag haft tillfälle att höra något om förhållandena där. De personer jag talade med tillhörde statsförvaltningen. De var eniga i att förhållandena i Norge var ungefär likartade med de svenska förhållandena, det rådde ungefär samma problem. Både bruket och missbruket var skrämmande stort, och den sprit som förbrukades var i stor utsträckning illegal sådan. Hembränningen spelar för närvarande en stor roll för Norge, ja, den är i vissa landsdelar så vanlig, att ordningsmakten inte beivrar den annat än i mycket flagranta fall. Och vad värre är: den har förmått att uppluckra moralen så att hembränningen numera i allt vidare kretsar inte betraktas som en skamlig hantering. Så har det blivit sedan man slog in på de höga prisernas

politik. Slår vi här i landet in på samma vägar, kommer vi till samma resultat. Jag vill därför rikta en allvarlig maning: tänd inte elden under brännvinspannorna!

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk så länge till, jag vill endast som en sammanfattning framhålla, att min åsikt är dels att man för att tillbakatränga de måttliga alkoholvanorna arbetar på längre sikt med upplysning som det väsentliga inslaget, dels att man söker komma till rätta med missbruket. Därför måste vi tyvärr finna oss i ett restriktionssystem. Vi har gjort ett försök, men vi har misslyckats, och vi har intet annat val än att återgå till restriktionerna. Det är ingen omöjlighet, det är tvärtom ganska lätt om man gör en jämförelse med hur det skulle vara att återgå från ett missbrukat system med höga spritskatter, där skatteinkomsterna går in i den allmänna budgeten.

Herr talman! Jag ser mig föranlåten att yrka avslag på den föreslagna höjningen av spritbeskattningen, och eftersom avslagsyrkandet är framfört i reservation nr II, av herrar Gustaf Elofsson och Eriksson, ansluter jag mig till denna reservation. Inför den situation som nu råder måste vi alla känna stort ansvar, och jag menar att vi inte kommer ifrån det ansvaret så enkelt som genom en höjning av spritpriserna. De som tror sig kunna lösa problemet på den vägen svävar i en föreställningsvärld, som inte har så värst mycket med verkligheten att göra. Vi har gjort ett misstag, men låt det inte följas av missgrepp, som till sina verkningar är ännu mera ödeläggande.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr RIMMERFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! I sitt anförande berör-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

de herr Larsson i Stockholm bland annat vad jag hade sagt om folkrörelsernas insatser, och herr Larsson menade att fackföreningsrörelsen skulle komma att ställa sig kallsinnig till nykterhetsarbetet, om vi fortsatte att hävda vår hittillsvarande linje. Jag tror emellertid vi kan vara överens om att nykterhetsrörelsen bäst fyller sin uppgift, om den står fast vid sina ideal. Men sedan är det givet att det kan anläggas även andra mera skiftande och nyanserade synpunkter i olika församlingar, exempelvis denna. Nykterhetsrörelsen har emellertid funnit sin väg, som den nu praktiserat i så många år, nämligen den att det är lyckosamt att rekommendera människor en helnykter livsföring.

Låt mig här bara anföra två skäl, som har varit högaktuella inte minst den senaste tiden. Det ena är den vetenskapliga forskningens påpekande att fler människor, än vi i allmänhet har en aning om, i sin kropp bär benägenheten för en patologisk alkoholreaktion. Då kan det naturligtvis komma överraskningsmoment i det avseendet för den, som minst anar det, och därför menar jag att det allra lyckligaste för unga människor är att aldrig råka ut för risken att komma i det predikamentet.

Det var det ena skälet. Det andra är nykterhetsvårdens uppfattning att det för alkoholsjuka människor som vårdat för alkoholmissbruk bör skapas alkoholfria miljöer, där de inte utsättes för den övermänskliga press, som de annars råkar ut för. Jag anser det därför vara väl värt att sträva efter att skapa så många sådana hem och arbetslag som möjligt, där man hjälper de alkoholsjuka.

Vad fackföreningsrörelsen beträffar vill jag slutligen säga, att vi där för närvarande har det mest strålande samarbete genom samarbetskommittén mellan fackföreningsrörelsen och nykterhetsrörelsen, och jag har inte märkt annat

än att man på det förstnämnda hållet iakttar den helnyktra rörelsen med respekt. I många fall har man också anmodat nykterhetsfolket att komma till undsättning på arbetsplatserna.

Herr LARSSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att jag uttryckte mig så otydligt, att herr Rimmerfors totalt missuppfattade mig. Jag har emellertid ett starkt minne av att jag inte talade om fackföreningsrörelsen utan om den fackliga rörelsen — men det betyder kanske mindre i detta sammanhang. Det väsentliga är, att jag inte har uttalat mig mot den helnyktra linjen utan mot den traditionella uppfattningen inom nykterhetsrörelsen att prishöjning på spritdrycker skulle vara ett verksamt medel mot spritmissbruk. Det var vad jag sade, och det är mot den linjen som jag tror att man bland den fackliga rörelsens medlemmar kommer att ha en mening något avvikande mot herr Rimmerfors'.

Herr FAST (s):

Herr talman! Man kan i dag inte underlåta att beröra den nykterhetspolitiska läget och verkningarna av rusdrycksförsäljningsreformen, som riksdagen beslutat. De verkningarna börjar nu bli ganska överskådliga. Efter mitt ställningstagande här i riksdagen när reformen beslöts är det rimligt att jag nu än en gång, medan jag ännu är riksdagsman, tar tillfället i akt att säga några ord i denna fråga.

Efter verkningarna av motbokens slopande — vilka vi alla kunnat iaktta — och efter alla uttalanden som gjorts här både tidigare och i dag, har vi nu fått propositionen om höjda spritpriser som en definitiv bekräftelse på att det nya systemet har misslyckats.

Riksdagen beslutade, att spriten skulle bli helt fri, men detta beslut åtfölj-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

des inte av något uttalande om att spritpriserna skulle komma att höjas. Tvärtom var bl. a. vissa representanter för det utskott som förberedde ärendet av den åsikten, att meningen icke var att spritpriserna framdeles skulle höjas. Om prishöjning varit avsedd och detta skulle ha blivit känt ute bland den stora allmänheten, hade dennas reaktion blivit mycket kraftig.

Jag är fullt medveten om att man gör den invändningen: »Ja, det var uttalanden i samband med motbokens slopande.» Men ännu har inte så lång tid gått sedan reformen genomfördes att man kan undgå att binda samman dessa uttalanden även med dagens förhållanden. Jag uttalade redan vid motbokssystemets slopande farhågor för att när spritförbrukningen hade stigit till en viss höjd, så skulle vi trots allt här i riksdagen få lov att överväga, om inte försök måste göras att dämpa konsumtionen genom en prishöjning.

Nu är vi där, herr talman! Men det finns dock även här i riksdagen åtminstone någon som menar, att det nuvarande nykterhetstillståndet är precis det man räknade med i nykterhetsutredningen, där det hävdades, att efter en stark ökning av spritförbrukningen skulle successiva förbättringar inträda efter något eller några år. Detta resonemang synes mig inte blott felaktigt utan även i högsta grad oriktigt för att inte säga direkt cyniskt. Alkoholbruket är ju vanebildande, och alkoholskadorna och alkoholismen stiger i relation till konsumtionen. Detta synes mig så logiskt och så underbyggt av all erfarenhet, att det inte gärna kan bestridas.

Man söker nu trösta sig med att det är framför allt de gamla alkoholmissbrukarna som svarar för den stigande spritkonsumtionen och det ökade antalet fylleriförseelser. Detta är ingenting annat än ett klenst försök att bedra sig själv och saknar stöd i verkligheten. Tyvärr har ju bruket och missbruket av

sprit trängt allt djupare ner bland de unga årsklasserna. Vi kan mäta den totala spritförbrukningen i förhållande till gångna tider, men med fylleristatistiken förhåller det sig inte på samma sätt — där blir jämförelserna ganska haltande. Man tvingas nämligen i dagens läge till en betydligt mildare bedömning, huruvida en person skall tas i arrest eller inte, beroende på att man saknar dels tillräcklig polispersonal, dels också arrestlokaler. Polismän, inte minst här i Stockholm, har försäkrat mig, att det verkligen är så. Detta betyder, att fylleriet tyvärr är betydligt sorgligare än vad som framgår av den officiella statistiken.

Sedan utredningsarbetet fortgått osedvanligt länge, fick riksdagen plötsligt mycket brått att fatta beslut om ett nytt system för rusdryckshanteringen. Men man hade inte bråttom enbart med att fatta beslut utan också med att sätta lagen i kraft, och därför blev de samhälleliga resurserna otillräckliga. Detta gäller alkoholistvården men kanske i ännu högre grad de förebyggande åtgärderna. Jag förutsåg att en tillräcklig upprustning inte skulle medhinnas, och jag varnade riksdagen för en så kort övergångstid.

Tyvärr har vi inte något helt effektivt medel att bota en alkoholsjuk. Det är möjligt att något sådant framdeles kan komma, och därför vill jag särskilt vädja om att forskningen på området skall få allt vad den behöver. Vi kan aldrig använda pengarna bättre än om vi ger dem åt forskningen. Men bland de allvarligt alkoholsjuka har en del själva försakat sitt sjukdomstillstånd. Jag säger detta därför att jag tycker det finns en tendens att liksom släta över det personliga ansvaret och säga, att alla dessa människor är sjuka, och att man, när man blir sjuk ju har behov av särskild vård. Missförstå mig inte! Jag vänder mig inte mot en god alkoholistvård, men jag vänder mig mot

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

att ett personligt ansvar saknas för de förhållanden, under vilka den alkoholskadade lever. Som det nu är kan en nykterhetsnämnd knappast ingripa mot alkoholskadade, om inte en anmälan ingives till nämnden. I småsamhällen och ute på landsbygden är det kanske möjligt att följa en person, som man tror dricker för mycket sprit, men det är alldeles omöjligt i storstäderna och även i de medelstora. Där får man i regel vänta tills en anmälan inkommer. Men, herr talman, innan en anmälan göres av en far om sin son eller av en hustru om sin man, har alkoholiststudiet redan inträtt.

Borttagandet av alla registreringar av alkoholinköp var ett misstag, och det skall man, tycker jag, ha mod att erkänna. Här gick riksdagen för övrigt i sitt beslut längre än vad nykterhetskommittén föreslagit. Ingen är väl så förtjust i motbokssystemet att han inte kunde reflektera även på andra kontroll- och registreringsåtgärder. Huvudsaken skulle väl ändå vara att varje spritförbrukning kunde i tid observeras, så att förebyggande åtgärder kunde vidtas innan det var för sent. Vilket system man än väljer kommer man emellertid ingen vart, om man inte har detta grundmaterial till förfogande.

Den av finansministern utlovade revisionen av rusdryckslagstiftningen är givetvis att hälsa med tillfredsställelse. Men, herr talman, om denna utredning skall ge något verkligt nykterhetsvärde och man skall inte bara plöttra med petitesser och kanske lappa på en sak här och en annan där utan att ge egentligt nykterhetsvärde, då tror jag att direktiven för denna utredning måste väsentligt breddas.

Man måste enligt min mening vara beredd på att göra avsteg från en del av vad som nu gäller, om man skall kunna komma fram till några resultat. Jag tänker därvidlag inte på motbokens återinförande. Jag är tillräckligt klok

karl att förstå att det kommer att dröja åtskilliga år, innan den frågan kan bli aktuell, men det kan väl finnas andra utvägar till kontroll och registrering av spritförbrukningen. Om man i tid hade nöjt sig med att ur det gamla systemet rensa ut allt sådant, som bara var irriterande, som saknade verkligt nykterhetsvärde — men som nykterhetsfolket på den tiden höll så hårdnackat på — så skulle det säkerligen icke ha blivit aktuellt med motbokens avskaffande. Här bär nykterhetsfolket självt ett utomordentligt stort ansvar.

Nu är det många som mycket högt värdesätter — inte här i kammaren men annorstädes — nedgången i utskänkingen på våra restauranger. Jag delar inte denna mening. Vi hade en ganska god restaurangkultur här i landet. Nu har man flyttat bort från restaurangerna in i hemmen med sin spritförtäring, med all den okultur som storsupandet i exempelvis kamratlag i stor utsträckning innebär. Då blir det många gånger hustru och barn som de otrevliga följerna går ut över. Så blev det i regel inte efter restaurangbesök.

Man talar om att en inskränkning av systembutikernas öppethållande skulle kunna förbättra nykterhetstillståndet. Jag har ingenting emot att man vidtar sådana åtgärder, men jag varnar allvarligt för en övertro på att man kan nå fram till några nämnvärda resultat på den vägen. Vare sig man stänger på lördagar eller dagen före helgdag eller man övergår till ett system, enligt vilket man inte får köpa mindre än en halv eller en hel eller två liter, så är detta inte det avgörande. Folk slår sig säkerligen ihop om pengar till hellitern eller vilken flaska det nu är fråga om, och på det sättet kringgås vad man avser att vinna. Jag har som sagt ingenting emot ett kortare öppethållande för systembutiker; inte minst tror jag att detta kunde vara erforderligt med hänsyn till att personalen kan behöva litet mera

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

människovärdiga arbetsförhållanden än den haft under den här tiden.

För min del trodde jag att det nya systemet åtminstone i ett avseende skulle medföra goda verkningar: att smyghandeln med rusdrycker skulle om inte upphöra så väsentligt komma att minska. Men, herr talman, detta var från min sida ett stort misstag. Om vi i dag skulle kunna mäta denna olaga handel med sprit i förhållande till de överlåtelse av motbokssprit som ägde rum — och som jag aldrig bestritt har ägt rum — så omfattar smyghandeln mångdubbelt större kvantiteter. Det låter otroligt men det är dock förklarligt.

I dag tillkommer nämligen hela den efterfrågan från dem som ännu inte nått upp till den ålder, när de själva får köpa sprit, och det finns många ansvarslösa människor i det här landet som därvidlag står till tjänst — till på köpet för att tjäna pengar. Det är också så, att många efter en jättechippa på lördagen behöver en återställare på söndagen, och då vet man var denna sprit finns att köpa. Kanske i närmaste portgång. Jag vet inte om jag varit mer utsatt än kammarkamraterna för telefonpårningningar och brev från bekymrade kommunalmän, som talat om hur svårt det är just med denna langning av sprit till de underåriga.

Jag är glad över att åtminstone öl och vin inte kommit med i prishöjningen. Om människornas vanor kunde vändas bort mera från bruket av starksprit, tror jag att rätt mycket skulle vara vunnet.

Jag vill erinra om att vi när motboken slopades hade en utveckling, där starkspriten inte var så kraftigt efterfrågad medan vinförsäljningen däremot stegrades. Denna utveckling har radikalt avbrutits. Jag har emellertid aldrig förstått, herr talman, att man sedan man fick spriten fri inte ute i bygderna tar konsekvenserna av detta beslut. För

mig verkar det nästan löjligt, när det sitter 20—30, kanske 40 allvarliga her- rar i en kommunalfullmäktigeförsamling och resonerar om huruvida man skall få utskänka pilsner på ett kafé eller sälja pilsner till avhämtning i en konsumbutik. Jag har den bestämda uppfattningen, att detta är en del av det krångel, som jag menade att man skulle ha tagit bort redan under det gamla systemet. Jag förmodar att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på det krångel, som ännu finns kvar och som icke har något som helst nykterhetsvärde.

Herr talman! Nu kan det väl hävdas, att vad jag har yttrat utgör inte bara en kritik av vad riksdagen redan beslutat — vilket i och för sig inte är något att göra åt — utan också ett visst försvar för den framlagda propositionen om höjda spritpriser. Jag vill inte förneka, att anledningen till att jag tagit till orda i denna fråga delvis är mitt tidigare ställningstagande. Jag har emellertid försökt skaffa mig en genomtänkt och konsekvent linje. Framför allt anser jag, att utredningen om den beslutade översynen av rusdryckslagstiftningen inte bör få för snäva direktiv utan skall söka vidtaga åtgärder och komma med förslag, som verkligen kan vara nykterhetsfrämjande.

Jag kan inte, herr talman, utan att göra våld på mitt samvete och min övertygelse godta förslaget om de höjda spritpriserna. Jag nekar inte till att det är möjligt, att det under en kort period kommer att bli en sänkning av spritinköpen, men efter en ganska obetydlig tid är man tillbaka i utgångsläget, och därefter börjar klättringen uppåt. Så har det varit varje gång riksdagen beslutat om höjda spritpriser. Jag har kunnat följa detta under de många år jag suttit i Vin- & spritcentralens styrelse. Även om den nya höjningen kanske är den kraftigaste, som ägt rum under de senaste åren, är den

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

inte så kraftig, att den på något sätt skulle kunna ge annat resultat än vad man i detta sammanhang har erfarenhet av. Tillgången på pengar är ju nu väsentligt större än tidigare.

Jag vill inte förneka, att kanhända en del av de mycket måttliga förbrukarna av spritdrycker under en kortare tid kommer att minska sin förbrukning, men, herr talman, det är väl inte mot dem vi försöker lagstifta. Varken samhället, familjen eller vederbörande själva har haft några olägenheter av deras bruk av alkohol. Dess bättre förhåller det sig ändå så — även om tillståndet i övrigt är bedrövligt — att dessa utgör den stora delen av Sveriges befolkning. Många av dessa kommer att betrakta denna prishöjning som ett trakasseri mot dem. Vad jag däremot inte tror på är att det stora antalet spritmissbrukare på något sätt kommer att minska sin konsumtion. Nej, förhållandet är tyvärr det — som det sagts förut här i debatten — att pengarna till spritdrycker, som man anser sig ha behov av, alltid ligger överst i börsen. Det blir bara gamla mor eller hustrun som får så mycket mindre att hushålla med.

Kan det då inte tänkas, att de höjda spritpriserna får en viss inverkan på ungdomen? Därmed vore mycket vunnit, ty det är ju ungdomen som skall bygga upp framtiden. Men i dagens läge, herr talman, kommer inte höjningen av spritpriset att ha någon inverkan för ungdomens del, ty de unga har ganska goda inkomster, i vissa fall till och med större inkomster än de äldre. Jag tror därför att allting kommer att bli ungefär som det är, och vi kommer tyvärr också i fortsättningen att få räkna med det som är det bedrövligaste av allt, nämligen den olagliga langningen av sprit till underåriga.

Höjningen av spritpriset är givetvis tänkt att vara en konsumtionshämmande faktor, men jag tror som sagt inte på dess betydelse i detta avseende. Höj-

ningen har således inte tillkommit av statsfinansiella skäl, och det är jag tacksam för. Spritskatternas andel i statsbudgeten är redan nu mycket hög, och det är ganska skrämmande att vi skall behöva finansiera så stor del av våra samhällseliga utgifter genom att ockra på lasten. Nu kan man visserligen säga att det är lika bra att dessa pengar hamnar i statskassan som någon annanstans, men det ligger fara i att slå in på den väg som man här gjort. Därmed erkänner man att man tänker tillämpa principen med prishöjningar i stället för att vidta andra åtgärder. Det är alltså, herr talman, inte fråga om någon engångsprishöjning, utan endast om inledningen till ytterligare prishöjningar, ty om riksdagsmajoriteten anser att det inte får ruckas på någonting som är beslutat utan att reformbeslutet skall fullföljas, vad har man då att ta till annat än nya och kraftigare prishöjningar, därest man efter några år måste konstatera att missförhållandena kvarstår?

Jag skall ju snart lämna riksdagen och behöver inte vara med om detta, men jag skulle aldrig, herr talman, ha velat medverka därtill. En tvångsransonerering av sprit via skatterna är odemokratisk och ur alla synpunkter felaktig. Alla människor är ju gudskelov inte spritmissbrukare, utan den stora delen av förbrukarna använder sprit på ett åtminstone ur kulturell synpunkt försvarbart sätt. Jag är rädd för att det här föreliggande förslaget är inledningen till en ny nykterhetspolitik, som det gäller att se upp med. I stället borde man i tid ha, inte tagit ett steg tillbaka till motboken — något sådant tror jag inte på — men infört sådana kontrollmöjligheter som kunde ha haft effekt i det förebyggande nykterhetsarbetet. I dagens läge går det inte att följa spritförbrukningen så individuellt att nödvändiga ingripanden kan företas i rätt tid.

Herr talman! Dessa och många andra skäl, som jag inte skall uppta tiden med

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

att här utveckla, gör att jag inte kan biträda den kungl. propositionen. Jag är fullt medveten om att jag i dag tillhör en minoritet, som är ungefär lika liten som den var den dag den s. k. nykterhetsreformen beslutades, men det gör mindre. Jag har så många gånger tillhört majoriteten i denna kammare att jag kan ta det med jämnmod, om jag några gånger skulle befinna mig bland minoriteten. Jag har inte kunnat underlåta att deklarerera vad som för mig är en ärlig övertygelse i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på såväl den kungl. propositionen som bevillningsutskottets förslag och bifall till reservationen nr II av herrar Gustaf Elofsson och Eriksson med den ändringen att i andra att-satsen ordet »ransonering» utbytes mot »kontroll».

Häri instämde herrar *Gezelius* (h), *Fröding* (h), *Petterson* i *Degerfors* (s),

Spångberg (s), *Rubbestad* (bf), *Carlsson* i *Bakeröd* (bf), *Johansson* i *Torp* (s), *Bergström* (s), *Johansson* i *Södertälje* (s), *Eriksson* i *Sandby* (s), *Hedqvist* (s) och *Jönsson* i *Rossholm* (bf), fru *Renström-Ingénäs* (s), herrar *Christenson* i *Malmö* (fp), *Adamsson* (s), *Nilsson* i *Landskrona* (s) och *Hansson* i *Skegrie* (bf), fru *Boman* (h) samt herr *Sveningsson* (h).

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 17.12.

In fidem
Gunnar Britth

Måndagen den 5 november

Kl. 19.30

Fortsattes det på middagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker (Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72)

angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker och vin nu komme att fortsättas; och lämnades därvid, enligt förut gjord anteckning, ordet till

Herr **ENGVIST** (s), som yttrade:

Herr talman! I den nykterhetsdebatt, som förs här i kammaren i dag — något mer än ett år efter motbokens avskaffande — är det väl naturligt om många efter det gångna årets erfarenheter uttrycker sin ängslan för det ökade spritmissbruket och den starka stegring av konsumtionen som redovisats. Jag har full förståelse för den ängslan

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

som bland andra herr Fast gav uttryck åt. Det finns väl heller ingen anledning att söka bestrida de svårigheter som den fria spriten medfört. Frågan är naturligtvis, om dessa svårigheter, som åtminstone till en del var förutsedda, kan hänföras till ett övergångsskede. Här har många talare tidigare sagt, att det är för tidigt att avge något slutgiltigt omdöme. Jag delar nog den meningen. Man måste emellertid, som jag ser det, vara beredd till korrigeringar i den takt som utvecklingen ger anledning till. Det är därför som regeringens initiativ till en översyn av vissa delfrågor i försäljningsförordningen måste hälsas med tillfredsställelse. I samband med denna åtgärd har vi nu fått förslaget om spritprisernas återställande till 1949 års realnivå.

Herr Fast har yrkat avslag på det framlagda förslaget under förmenande att denna höjning ej kommer att få avsedd verkan på de kategorier, som en minskning av konsumtionen borde inriktas på. Här kan man naturligtvis anlägga olika synpunkter. Man får emellertid komma ihåg att en spritprisjustering sannolikt blivit nödvändig, även om motboken bibehållits. Vi vet nämligen att utvecklingen under restriktionssystemets sista år tydligt pekade på en ökning av konsumtionen. Att denna utveckling skulle brytas i och med att vi fick den nya nykterhetslagstiftningen var väl knappast att räkna med. Man kan därför enligt min uppfattning inte så intimt binda ihop dessa frågor och säga, att de nu föreslagna prishöjningarna endast är en följd av att vi avskaffade motboken.

Det finns sidor hos det svenska folkets sätt att umgås med spriten, som sannerligen ger anledning till betänkligheter. För någon tid sedan uppgavs det, att inte mindre än en tredjedel av den reallöneökning, som svenska folket kunnat glädja sig åt under det sista året, har gått just till alkoholinköp. Det

är en utveckling som inger allvarliga betänkligheter.

Samtidigt som man här i dag polemiserat mot förslaget till prishöjningen har man också påtalat de stora brister som föreligger beträffande nykterhetsvården och möjligheterna att ta hand om de alkoholskadade. Jag vill då bara erinra om att det — som finansministern här angivit — undan för undan kommer att läggas fram förslag om en utökning av nykterhetsvårdens resurser. Jag vill för min del bara deklarerat att jag finner det synnerligen angeläget att allt göres som kan lätta det tryck som föreligger på detta område.

Jag noterar också med tillfredsställelse finansministerns uttalande i dagens debatt, att den slutna vården måste kompletteras med andra metoder och att Länkrörelsens arbete — jag förmodar att det var den rörelsen som avsågs — betyder nya och mera resultatgivande vägar. Jag vill gärna instämma i finansministerns uppfattning. Länkrörelsen utför ett betydelsefullt arbete, och den bör få ett kraftigt stöd från det allmännas sida. Men jag vill också framhålla betydelse av ett ökat stöd till allmänt förebyggande åtgärder, inriktade framför allt på ungdomen. Det vi kan göra med verkan på långt sikt måste vara en god investering ur det allmännas synpunkt. Nykterhetsrörelsen och även andra ungdomsfostrande organisationer bör få ökade möjligheter att bedriva ett effektivt arbete, gärna under iakttagande av möjligheterna att söka nya vägar för arbetet.

Jag nämnde tidigare, att prishöjningen måste ses som en del av samtliga de åtgärder, som kan minska alkoholkonsumtionen och därmed också riskerna för en ökning av missbruket.

Propositionen har också tagit sikte på att främja övergången till alkoholsvagare drycker, och jag vill säga ett par ord om denna delfråga. Även den som själv är absolutist måste med till-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

fredsställelse hälsa alla åtgärder, som kan främja övergången till drycker med lägre alkoholhalt. Jag vill gärna säga detta, för att inget missförstånd skall föreligga på den punkten. Arbetet för helnykterhet får inte skymma bort den vinst som ligger också däri, att människornas konsumtionsvanor inriktas på svagare alkoholdrycker.

Den expertkommitté, som finansministern nu tillkallat, har enligt det referat som finns i utlåtandet till uppgift att företa en översyn av vissa detaljfrågor i försäljningsförordningen. De flesta av dessa detaljfrågor har sedan rätt länge sysselsatt den allmänna diskussionen. Det finns naturligtvis skäl både för och emot ståndpunkterna i var och en av dessa delfrågor. Jag ämnar inte här ta upp dem till bedömning nu. Den kommande utredningen får helt naturligt bedöma i vad mån det är påkallat att genomföra korrigeringar av nu gällande försäljningslagstiftning. Det är emellertid en punkt, som jag skulle vilja mera utförligt sysselsätta mig med. Det gäller ombudsinköpen för 18-åringar. Enligt den gamla förordningen med motboken hade den som fyllt 18 år rätt att uppträda som ombuds för motboks innehavare. Aldern för rätt att fungera som ombud bibehålls nu, och det skulle inte ett ögonblick falla mig in att yrka på en höjning till över 21 år. Det tror jag inte är realistiskt. Men vad jag däremot gärna vill framhålla är att just detta, att 18-åringar har rätt att uppträda som ombud och att förordningen lägger i försäljningspersonalens händer att avgöra om ombuden kan antas ha fyllt 18 år, medför en så stark press på ungdomen att de knappast kan bära sitt ansvar på denna punkt. Jag tror i själva verket ombudsåldern är betydligt lägre i genomsnitt, utan att jag därför vill rikta någon anmärkning mot försäljningspersonalen. Det är många 16-åringar som sannerligen ser ut som 18-åringar. På denna punkt

finns det särskild anledning för nu nämnda kommitté att se över alla möjligheter som finns att få fram en förnuftig ordning, som minskar ungdomarnas möjligheter att komma över alkohol.

Jag noterar också med tillfredsställelse den sammansättning kommittén fått. Det finns all anledning att vänta ett både snabbt och rejält arbete. Men jag tar upp en sak, som redan kommit fram i dagens debatt och som på sitt sätt kanske också hör samman med denna expertkommitté. Jag syftar då på det organ, som nykterhetsrörelsen föreslagit och som finansministern yttrade sig om i ett svar till herr Rimmerfors. Nykterhetsrörelsens framställning avsåg väl inte att ge denna rörelse någon auktorisation som statligt organ. Motivet för framställningen var ju att skapa möjligheter för en säkrare bedömning av utvecklingen. Ju säkrare underlag vi har för denna bedömning, desto säkrare borde vi kunna anpassa lämpliga och nödvändiga åtgärder. Jag har emellertid full förståelse för finansministerns tveksamhet att redan nu ta ställning till ett sådant förslag. I själva verket vill jag gärna notera, att ett väsentligt avsnitt av nykterhetsrörelsens framställning redan tillgodosetts genom beslutet om tillsättandet av expertkommittén. Jag vill då endast uttala den förhoppningen att denna kommitté inom ramen för sina direktiv skall kunna pröva frågan om lämpliga metoder att fortlöpande följa alkoholkonsumtionens utveckling. Det bör nog också finnas möjligheter att inom angivna riktlinjer komma fram till en bedömning av de frågor, som sammanhänger med just en sådan fortlöpande granskning.

Herr talman! Det har här i olika omgångar yrkats på att utskänkningsskatten skulle borttagas, för att minska spännvidden mellan priset på restaurangerna och priset vid utminuteringsen. Det finns naturligtvis skäl för att ta

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

bort utskänkningskatten, men det finns också nykterhetspolitiska skäl för dess bibehållande. Jag tror inte att riksdagen skall göra något bestämt uttalande på denna punkt innan den kommitté, som har att titta på denna fråga, kommer med sitt förslag, vilket kanske sker redan om någon månad.

Då det gäller utskänkningskatten tillåter jag mig emellertid att lägga fram ett yrkande om ändring av de av Kungl. Maj:t föreslagna tillämpningsbestämmelserna. I det framlagda förslaget till lagtext föreskrives, att det åligger utskänkningsinnehavaren att inom två månader från förordningens ikraftträdande erlægga å lagret belöpande skatt. Vid den prisjustering som skedde den 1 april 1944 infördes en likartad bestämmelse av innebörd att denna kredit för det inventerade lagret — ty det är här fråga om en kredit — skulle gälla upp till sex månader. Vi bör kanske komma ihåg att det nu råder ett något svårare kreditläge för näringslivet och helt naturligt också för restauranginnehavarna.

Man har gjort mig uppmärksam på detta förhållande, och jag tillåter mig därför föreslå den ändringen, att andra delsatsen i sista stycket på sid. 2 i Kungl. Maj:ts proposition nr 193 ges följande lydelse: »*dels ock* inom sex månader från förordningens ikraftträdande till detaljhandelsbolaget erlægga å lagret belöpande skatt.»

Herr talman! Med detta ändringsförslag, vilket endast berör en detalj som inte inverkar på den stora frågan och inte heller på statens inkomster utan endast avser en kredit till restaurangnäringens utövare, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i övrigt.

Härpå anförde:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När vi ånyo skall behandla frågan om en höjd spritskatt och

samtidigt diskuterar 1954 års beslut, måste man erkänna att det beslutet allt mer och mer synes vara byggt på en teori som inte motsvaras av den praktiska verkligheten. Även om jag för någon dag sedan sade att man borde avvakta ännu en tid innan man uttalar sig om resultatet, har jag fattat denna proposition så, att regeringen nu anser att det skett så mycket att en omprövning skulle vara aktuell. Tyvärr förefaller det i dag som om herr Fast och inte doktor Englund har fått rätt i denna fråga, och känner jag herr Fast rätt måste han lika väl som vi andra beklaga att så blivit fallet. När man tar del av erfarenheterna av den fria spriten synes det nämligen som om den har blivit en social tragedi för hem och familj, och dagens debattämne är väl en tyvärr alltför senkommen påminnelse om att det beslut vi fattade 1954 kan betecknas som förhastat och kanske kan vara en olycka för det svenska folket.

I denna debatt är jag i den situationen, att jag har en ordenschef som nyss talat i denna kammare, och jag har också en ordenschef inom NTO, dr Englund, som yttrat sig i denna fråga i första kammaren. När jag hörde herr Engkvist uttala sin fulla förståelse för den ängslan man på olika håll hyser för de svårigheter, som är förenade med den fria spriten, stod detta uttalande i en mycket bättre samklang med verkligheten än de tvärsäkra påståenden jag hörde min ordenschef göra i debatten i första kammaren, nämligen att han nästan kunnat förutsäga det som nu inträffat och att det alltså inte varit någon överraskning. Jag måste beklaga det tillstånd som råder, men jag tror att vi från nykterhetshåll såväl som från andra håll ändå bör betänka att vi står i en situation, där vi måste göra något för att hjälpa de olyckliga hem, barn och hustrur, som redan nu dignar under spritmissbrukets förbannelse. Förut var det så i de svenska hemmen, att det i

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

regel inte var någon annan än familjefadern som använde sprit, och då kunde husmodern försöka skydda barnen, men när nu också kvinnorna har börjat dricka sprit står man i en situation som åtminstone för mig ter sig verkligt avskräckande, i det att barnen numera icke har det skydd i hemmen som de förr hade. Man har därför all anledning att se på denna fråga litet allvarligare än vi kunde göra år 1954, då vi saknade den erfarenhet vi nu har.

Propositionen har byggt på den tanken, att man genom en ökad skatt skulle kunna inskränka spritmissbruket, och herr Rimmerfors uttryckte den förhoppningen, att detta användande av skatteinstrumentet skulle bli inkörsporren till en ny giv. Han önskade högre skatt i olika avseenden. Herr talman! Jag tror nog, att spritprisförhöjningen kan ställa pensionärer och liknande folkgrupper utanför möjligheten att förvärva sprit, men jag hade inte trott att vår nykterhetslagstiftning eller vår skattepolitik skulle bli en ransonering efter taxeringskalendern. Jag hade nämligen trott att vi skulle försöka komma till rätta med ungdomens spritbruk och med spritmissbruket. Vad man kan åstadkomma med den nu föreslagna åtgärden är ju endast att skapa besvärigheter för en grupp som vi varken från nykterhets-synpunkt eller av andra skäl har anledning att ställa utanför möjligheten att köpa sprit.

Jag vill vidare instämma i vad herr Fast nyss sade, nämligen att det är olyckligt om vi binder oss vid inkomsterna från spritbruket mer än vi redan har gjort. Jag har också den uppfattningen, att den här propositionen är en skatte- och icke en nykterhetsproposition. Jag behåller den gamla uppfattningen, att jag som nykterist och absolutist har så många fördelar, icke minst ekonomiskt, att det nästan är en förolämpning att säga till mig att jag skulle sakna den skattekraft som de olyckliga

människor har, vilka har råkat ut för spritmissbruket.

Det är också orimligt att stämpla alla brukare av sprit som missbrukare. Huvuddelen av det svenska folket är väl ändå icke spritmissbrukare, men vi har tillräckligt många spritmissbrukare som behöver hjälp. Det föreliggande förslaget innebär icke någon hjälp, utan det är ett sätt att stjälpa över bördor på de olyckliga hem där det finns spritmissbrukare. Därför anser jag att vi borde försöka se litet nyktert på denna fråga, även om det är en spritfråga.

Det har också talats om att spritpriserna med hänsyn till penningvärdet och realinkomsterna icke skulle ha stigit i den utsträckning som man skulle ha rätt att kräva. Jag har här framför mig en uppställning av spritpriserna från år 1877 och fram till det pris som enligt förslaget skall gälla nu år 1956, och jag har det intrycket — därest denna i en tidning återgivna tabell är riktig — att man näppeligen kan resonera om att man bör höja spritpriserna bara av det skälet att de i förhållande till realinkomsten skulle vara anmärkningsvärt eftersläpande. Ty om detta resonemang tillämpas beträffande andra varor, t. ex. socker — jag kan studera sådana saker i gamla dagsverkesböcker som jag har hemma — så skulle vi komma in på orimliga tankegångar.

Jag vill instämma i att det behövs upplysning och att det behövs förebyggande vård, och jag är den förste att säga att när vi 1954 beslutade spritreformen gjorde vi detta utan att vara rustade att fullfölja den. Detta har väl medverkat till den skrämmande situation som vi för närvarande är i. Det gamla systemet hade sina brister och var kanske värt en hederlig begravning, men om icke byråkratien hade varit sådan den är — vissa tjänstemän tillämpade ju regler som icke hade sin grund i riksdagens beslut — hade vi säkert kunnat ha ett system som hade fungerat

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

utan att skapa den irritation som vi då måste konstatera. Nog är det väl rimligt att tänka sig, att vi skulle kunna åstadkomma en sådan reglering av sprittilldelningen, att vi kan eliminera de vådor som den fria spriten medför. Jag kan tänka mig att man efter enklare regler skulle kunna lämna en tilldelning av ett visst antal liter per månad men gå mycket hårt till rätta med den som missbrukade sin ranson i något avseende. Jag tror att vår lagstiftning har varit för släpphänt mot de människor, som överlämnat sprit åt andra, speciellt åt ungdomar. Visst skulle man även kunna finna på ett enkelt system att låta överlåtelse av sprit få allvarliga följder för den felande och att komma till rätta med problemet om sprit i trafiken genom att dra in körkortet för kortare eller längre tid. Givetvis borde dessa åtgärder påbyggas på olika sätt, och jag tror att man därigenom skulle kunna åstadkomma ett rättvist system som fungerar bra.

Som herr Dickson vid ett tidigare tillfälle har sagt spelar det personliga uppträdandet och inställningen till spriten en stor roll. Jag tycker att det genom lagstiftning eller andra åtgärder bör sägas ifrån, att den representation som det allmänna står för absolut skall vara spritfri. När vi diskuterar saken är vi nog överens om detta, men, ärade kammarledamöter, hur går det att få den ordningen praktiskt genomförd i de olika organen? Stat, kommuner och landsting borde tillsammans med de stora organisationerna gå i septsen genom att visa, att spritfri representation är möjlig.

Alkoholistvården behöver upprustas, och jag hälsar med tillfredsställelse uttalandena om att antalet vårdplatser skall ökas. Trängseln på de psykiatriska klinikerna är för närvarande oerhörd, delvis därför att man inte har någon annanstans att skicka dem som är förstörda av sprit. Jag är beredd att gå

ganska långt när det gäller förebyggande vård och upplysning av olika slag. Om vi i stället för att ge anslag för dessa ändamål till centrala ämbetsverk kunde ge nykterhetsorganen ute i länen och arbetsmarknadens parter anslag i sådan utsträckning att de kunde bedriva ett verkligt nykterhetsarbete, så skulle vi på den vägen kunna förenkla organisationen, få bort byråkratien och ge våra ungdomsorganisationer, fackföreningar och nykterhetsorganisationer direkta och så stort tilltagna anslag, att de kunde bedriva ett effektivt arbete. Enligt min mening bör vi överlåta åt länen och kommunerna att sköta detaljerna; det är bara pengar de behöver.

Här har talats om en expertutredning, men sedan jag hört min ordenschef i första kammaren tala om den utredningen som låg till grund för 1954 års beslut är jag rädd att det blir så mycket av teorier och statistiska tabeller att man glömmer de människor för vilka nykterhetsvården ändå skall vara till. Om experterna — som alla hade fina titlar — skulle kunna få fram någonting vettigt vore det ju bra, men om utredningen skall kunna göras förstälig, behövs det nog även ett inslag av lekmän i den fina församlingen.

Det har varit tal om att de 150 miljoner kronor som ökningen av spritskatten ger skulle användas för en sänkning av den direkta skatten. Jag beklagar djupt att ett sådant förslag över huvud taget kan framställas. Som absolutist reagerar jag mot uppfattningen, att de som använder sprit skulle ha större skattekraft än jag, och de olyckliga människor som det här är fråga om — det gäller även ungdom — kan få en känsla av att man genom spritskatten vill klå dem in på bara kroppen för att ge tillbaka pengar i form av lägre direkt skatt åt några få människor. Här är man inne på vägar som bör förkastas av riksdagen. Att man super sig till ett svenskt försvar må vara förklarligt, men att man

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

skulle supå sig till en skattesänkning för vissa grupper måste väl vara orimligt och i högsta grad anstötligt, vilket säkerligen dessa reservanter också finner, om de tänker sig närmare in i saken. Jag kan inte förstå att ett sådant förslag har kunnat läggas fram i den situation där vi nu är.

Jag har, herr talman, med detta velat säga, att riksdagen får ta på sig ansvaret för misstagen utan att ta hänsyn till falska prestigehänsyn. Vi har bara att erkänna att spritmissbruket har tagit en sådan omfattning, att vi måste vidta åtgärder för att hejda det. Jag instämmer därför i det förslag som herr Fast här har framlagt. Till herr Rimmerfors vill jag i det sammanhanget säga, att nykterhetsrörelsens ideal inte får bli att man skall hålla fast vid vissa teoretiska principer. Här gäller det att praktiskt hjälpa människor i nöd — allt annat måste vara av underordnad betydelse.

Jag vidhåller min gamla uppfattning, att spritpriserna inte får vara någon regulator för tilldelningen av sprit eller för nykterhetsvården. En skattehöjning kan aldrig hjälpa spritmissbrukarna till rätta, utan det behövs andra åtgärder. Jag vill därför än en gång understryka, att riksdagen av nykterhets- och andra skäl bör avslå propositionen och i övrigt bifalla det tilläggsyrkande som herr Fast har gjort till reservation nr II — därmed tror jag att vi gagnar strävandena att minska spritmissbruket.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag hade tänkt att jag i samband med detta ärende skulle ta upp ett problem som alltid återkommer då riksdagen måste tillgripa en sådan här snabb behandling av ett ärende.

Vid alla de tillfällen då dessa blyxtaktioner har ansetts nödvändiga har kritikerna framhållit, att någon möjlighet för riksdagens ledamöter att väcka motioner med förslag till ändringar inte

föreligger. Den kritiken har framförts vid alla de tillfällen då en sådan här behandling tillgripits beträffande spritbeskattningen, när vi första gången genomförde bilaccis o. s. v., och den har framförts även i dag.

Det ligger naturligtvis mycket i denna kritik. Denna snabbbehandling är inte önskvärd, även om det är långt emellan de tillfällen då den kan anses nödvändig. Här möter inte bara den principiella invändningen, att riksdagens möjligheter att handla efter vanliga normer är begränsad; även rent praktiskt ställer det till svårigheter för människor som har planerat för sin verksamhet, kanske på andra ställen, och så plötsligt måste återvända.

Jag tror emellertid, herr talman, att det inte är möjligt att helt undvika situationer då en snabb behandling av en särskild fråga är absolut nödvändig. Så har säkert varit fallet vid de föregående tillfällena, och så är ju fallet även med den fråga vi behandlar i dag. Jag vill understryka vad som har sagts förut, nämligen att det inte skulle ha varit möjligt att handlägga frågan om en höjning av spritskatterna i vanlig ordning. Det har sagts att man kunde ha stängt butikerna en längre tid, exempelvis en vecka, men jag tror att de som varit inne på den tanken vid närmare eftertanke måste avvisa den som orealistisk. Det är ännu orimligare att tänka sig ett sådant förfarings sätt nu sedan motbokssystemet upphävts. Men trots detta är det enligt min mening önskvärt att undersöka, om man inte kan finna utvägar att utom i exceptionella fall, t. ex. under krigstid, lösa dessa frågor på ett bättre sätt än man nu måste tillgripa. Varför skulle vi inte, herr talman, åtminstone då det gäller spritbeskattningen, kunna ge Kungl. Maj:t en begränsad fullmakt, som gör det möjligt för regeringen att med omedelbar verkan genomföra ett beslut, som gäller bara under den tid, som erfordras för

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

att riksdagen skall kunna behandla ärendet i vanlig ordning? Sådana fullmakter har Kungl. Maj:t redan på vissa andra områden. Jag kan i detta sammanhang nöja mig med ett exempel. Vi har ju den fullmakt, som såvitt jag vet sedan 1932 varje år har beviljats och som ger Kungl. Maj:t bemyndigande att åsätta särskilda tullavgifter, alltså den s. k. antidumpinglagen. Den fullmakten att åsätta en särskild tullavgift gäller ju, som riksdagen vet, bara under den tid, då riksdagen inte är samlad, och det åligger regeringen att, sedan riksdagen åter är samlad, inom viss tid, jag vill minnas tio dagar, framlägga förslaget till godkännande. Jag menar, herr talman, att man skulle kunna i viss utsträckning kopiera denna fullmakt. Detta borde vara möjligt åtminstone beträffande spritbeskattningen. Om man gjorde det, skulle Kungl. Maj:t med stöd av en sådan fullmakt kunna ändra priset att gälla, tills riksdagen hade behandlat och godkänt regeringens åtgärd eller förkastat den. Jag har, herr talman, den åsikten, att en sådan anordning är betydligt bättre än den brist på anordningar, som vi nu har i sådana här fall. Jag tror inte, att en sådan fullmakt, oavsett vilken regering som sitter, skulle komma att missbrukas.

Jag har velat ta upp detta spörsmål till debatt, därför att jag vet att många av oss skulle önska en ändring. Jag tror sålunda, att om regeringen skulle begära en sådan fullmakt, skulle den, såvitt jag förstår, inte möta något större motstånd.

Beträffande bevillningsutskottets betänkande vill jag säga, att jag inte skall närmare gå in på detta, därför att jag i huvudsak kan instämma i det som har sagts här av utskottets talesman. Med anledning av att man som kritik mot en höjning av spritbeskattningen sagt, att på detta sätt löser vi sannernigen inte problemet, skulle jag bara

vilja säga att det är naturligtvis ingen som har trott det.

Man har vidare sagt, att man inte kommer åt spritmissbrukarna. Man kan möjligen få en viss nedgång av spritkonsumtionen bland de människor, som sköter sin alkoholförtäring, och därför fyller detta förslag egentligen inte någon funktion. Herr Fast var inne på det temat. Jag tycker emellertid, att om resultatet av en höjning av spritpriserna med i genomsnitt fem kronor per liter skulle få till följd en nedgång i den totala konsumtionen bland de grupper, som räknas till de skötsamma spritkonsumenterna, så är det också, herr talman, en framgång, som man inte skall förakta. Ty ibland dessa måttlighetsförbrukare finns i varje fall glädjande nog den aldeles övervägande delen av vår svenska ungdom, och om en prisjustering skulle kunna åstadkomma en nedgång i eller åtminstone hindra en fortsatt ökning av spritkonsumtionen bland ungdomen, skulle det vara en framgång, som är så pass stor, att den är värd att ta till vara. Jag tror därför inte, att det är riktigt realistiskt att vara så pessimistisk som de varit, som här gjort gällande, att det inte nyttar något till. Det är angeläget, mycket angeläget, icke bara att försöka tränga tillbaka spritmissbruket; det är också mycket angeläget, framför allt på lång sikt, att få ned den totala konsumtionen.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Det är aldeles tydligt av den förda debatten, att kammaren går och fattar beslut med anledning av den framlagda propositionen med mycket blandade känslor. Personligen har

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

Jag bara på ett par punkter tänkt ta tillfället i akt till ett par erinringar.

I samband med 1954 års beslut om den nya given i nykterhetspolitiken sade man bl. a. ifrån, att man inte avsåg att i vårt land efter mönster från andra länder införa ett system med mycket höga spritskatter. I dag tycker jag nog, att man i alla fall snuddat vid detta. Man har i propositionen angivit exempel som England och Danmark. Jag känner inte till de dagsaktuella siffrorna från England, men om man jämför med Danmark, torde det vara på det sättet, att vi börjar närma oss den danska beskattningen rätt avsevärt, kanske med undantag av den inkomstökning för staten, som finansministern har i bakfickan, när han i dag framlägger förslag om förhöjning av spritbeskattningen.

Jag tycker nog, att vi är på gränsen till ett löftesbrott mot det beslut, som vi fattade 1954, men det ger mig inte anledning att motsätta mig vad som i dag föreslås i den här propositionen. Jag har emellertid så att säga velat freda mitt samvete med att framhålla, att jag är synnerligen tveksam, när man gör på detta sätt så snart efter 1954 års beslut. Jag tycker det är ännu mera tveksamt, när finansministern i propositionen så starkt har understrukit, att det som har hänt inte på något sätt får tas till intäkt för att man skulle vara på väg utför, när det gäller förhoppningarna om en positiv framgång för den nya nykterhetspolitiken. Det är nämligen ännu alldeles för tidigt att kunna avläsa något resultat av de motverkande åtgärderna, och därför kan man inte redan nu ta ställning.

Med anledning av detta uttalande tycker jag, man kan säga, att man gått litet för snabbt fram efter 1954 års beslut, när man redan nu är beredd till en så kraftig stegring av spritpriset som här föreslås.

Emellertid är det främst av en annan

anledning som jag begärt ordet, nämligen av den anledningen att det har sagts, att detta kommer såsom en detalj i nykterhetspolitiskt syfte, och att en annan detalj blir den proposition, som redan vid höstriksdagen skall framläggas om förebyggande åtgärder vid alkoholistvården. Jag uppskattar mycket, att man kommer med en sådan proposition redan till höstriksdagen, men däremot finner jag, att man inte sagt ett ord om att man är beredd att komma med förslag om förstärkning av det anslag i rätt riklig omfattning som man i samband med denna lagstiftning ställde i utsikt till ungdomsorganisationerna.

Jag är väl införstådd med att det inte kan bli en proposition till höstriksdagen i denna fråga. Däremot skulle åtminstone vissa av kammarens ledamöter finna det önskvärt om man kunde öka detta anslag — jag förmodar, att budgetarbetet nu pågår som bäst. Det antydes ju från alla håll, inte bara från regeringsbanken utan även från alla kammarens ledamöter, att man är mycket positivt inställd till den förebyggande verksamheten och alldeles speciellt när det gäller den ungdomsvårdande verksamheten. Men om man klär av denna allmänna deklaration och ser efter, hur positiv man är från regeringens sida, när man föreslår anslag, och hur positiv man är från riksdagens sida, när man beslutar om anslag, får man faktiskt en helt annan bild. Jag tänker då närmast på det anslag, som går över ecklesiastikdepartementet, och det anslag till ungdomsverksamheten, som går över handelsdepartementet. När det gäller dessa positiva åtgärder för ungdomsorganisationernas vidkommande delar man upp anslaget på några specialanslag till ungdomsledarutbildning, till instruktörer och till fritidsverksamhet. Hur har man då gjort?

När det gäller ungdomsledarutbildningen beviljade man första året ett

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

anslag på i runt tal 320 000 kronor. Det året var landets ungdomsorganisationer beredda att sätta i gång en ungdomsledarutbildning, som krävde 370 000 kronor. Eftersom det var första året visste man inte, hur det hela skulle gå. De accepterade därför att man då föreslog 320 000 kronor. Nästa år var landets ungdomsorganisationer beredda att sätta i gång en utbildningsverksamhet bland sina ledare eller skaffa fram nya ledare för en kostnad av nära en miljon, närmare bestämt 960 000 kronor, men trots detta höjdes inte anslaget, utan man lät det stå kvar vid 320 000 kronor.

Beträffande anslaget för innevarande budgetår, som vi hade att behandla i våras, sade landets ungdomsorganisationer att de nu var beredda att genomföra en verksamhet som skulle kosta en och en kvarts miljon. Ecklesiastikdepartementet föreslog och riksdagen beslöt fortfarande 320 000 kronor. Jag tycker det är en så småsnål politik, att det har ingenting att göra med de positiva deklARATIONER som man här gjort från olika riktningar i riksdagen!

Beträffande instruktörer till ungdomsorganisationernas förfogande är det på precis samma sätt. Första verksamhetsåret var det 31 organisationer som ville ha 40 instruktörer. Då sade man, att det får räcka med 24. Andra året ville ungdomsorganisationerna ha 45. Man höll fast vid 24. I år var 39 ungdomsorganisationer beredda att hjälpa till med denna verksamhet, och de ville ha anslag till 65 instruktörer. Jag vill nämna, att det är inte bara statsmedel, som skall täcka dessa kostnader. Ungdomsorganisationerna gör själva ekonomiska uppoffringar. Skolöverstyrelsen sade, att dessa äskanden från ungdomsorganisationernas sida var så väl motiverade, att skolöverstyrelsen skulle kunna fyllstyrka samtliga, om erforderliga medel funnits till förfogande, men man förstod att så inte var fallet, och därför företog man en myc-

ket kritisk granskning av dessa äskanden. Trots detta kunde man emellertid inte komma ned längre än till 36. Detta hindrade inte ecklesiastikministern från att hålla fast vid den tidigare siffran, och han föreslog på vanligt sätt 24 stycken.

Jag tycker att vi talar ett fattigmansspråk, när det gäller att hjälpa ungdomsorganisationerna. Ungdomsorganisationerna har deklarerat, att de är positivt inställda till att sätta in all sin kraft för att hjälpa till med denna verksamhet, men då får de detta svar från statsmakternas sida. Det kan inte vara riktigt. Det betyder i praktiken, att de fått en fjärdedel av vad de velat ha. Jag tycker deras begäran varit väl motiverad eftersom det gäller en verksamhet som ger ett direkt resultat. Man kan inte få en lika snabb verkan inom alkoholistvården genom utbyggnad av anstalter o. d., som är åtgärder på längre sikt, men man kan genom ungdomsorganisationerna på en månad eller två, alltså under en besvärlig övergångstid, göra en mycket positiv insats, om man visar förståelse för ungdomsorganisationernas betydelse.

Det har också en psykologisk verkan, när man vitt och brett ordar om, dels i riksdagen och dels i förarbetena till nykterhetsreformen, att man är beredd att stödja ungdomsorganisationerna och ge dem den hjälp som de behöver. När ungdomsorganisationerna med anledning härav begär det stöd som de trodde var förutsatt, får de endast en fjärdedel. När de vill ha 40 ungdomsledare, får de anslag till 10. Rent psykologiskt blir det en besvikelse, när man finner att löftet om stöd inte var mera värt. Det har en oerhörd psykologisk verkan och gör att ungdomsorganisationerna så att säga tappar sugen. Jag förstår inte, varför man skall behöva behandla dem så restriktivt.

Det finns också anledning att i detta sammanhang säga några ord om hur

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

man i handelsdepartementet behandlat idrottsanslaget. Det är ju på det sättet att man på 30-talet fattat ett principbeslut, men man har aldrig någon gång fullföljt detta principbeslut, och jag tror inte heller att man kan fullfölja det. Men man kan visa en betydligt större förståelse för idrottsrörelsen, som uppenbarligen har visat sig äga den bästa förmågan att samla ungdomen. Det vill man emellerid inte göra. Man får i dag 90 miljoner kronor från Tipstjänst till statskassan och delar därav ut ungefär 10 procent. Det är alldeles för litet. Jag tycker att man härvidlag skulle övergå från tal och deklarationer i allmänna ordalag till förmån för dem som vill verka bland ungdomen till att i stället verkligen gå till handling.

Det var med mycket stor uppskattning jag i propagandan för ansvar och nykterhet läste den hälsning statsministern riktade till familjerna i vårt land. Han sade där bl. a.:

»Ytterst är den egna insatsen avgörande för hur den enskilda människans liv skall gestalta sig. Men om den ungdom, som nu växer upp, skall utvecklas till dugliga och harmoniska människor, behöver den stöd — stöd av ett gott familjeliv, stöd av goda vanor och av ett samhälle som över huvud ger den rättvisa startchanser i livet. Inte minst behöver ungdomen det stöd, som en aktiv insats i föreningslivet kan ge.

För många unga människor har idrottsrörelsen varit en ovärderlig tillgång. Idrottsrörelsen bör därför kunna räkna med vår uppskattning och förståelse i sitt betydelsefulla arbete för ungdomens bästa.»

Gör man en kritisk granskning av det stöd som härvidlag lämnats tror jag att man kan konstatera, att det stöd kommunerna får från statens sida inte är stort. Och dock är det att märka, att det är staten som har de stora förmånerna av detta stöd, när det gäller just den förebyggande verksamheten exem-

pelvis i fråga om alkoholbruket. Därför tycker jag att man i nästa års statsverksproposition bör uppfylla något av vad man så många gånger lovat i ord men inte visat i handling.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det skall på detta långt framskridna stadium av debatten, då väl det mesta är sagt, både på gott och ont, från min sida inte bli fråga om annat än några randanmärkningar.

Till herr Stenberg skulle jag alldeles omedelbart vilja säga, att när han talar om löftesbrott i detta sammanhang förstår jag honom verkligen inte. Jag skulle vilja säga, att en verkligt allvarlig grund för kritik skulle föreligga, om statsmakterna inte i ett bevisligen radikalt förändrat läge vore beredda att också ta metoderna under omprövning, såsom ju faktiskt här har skett.

Det har för övrigt här i dag talats mycket om chockverkan, och man har bollat en hel del med det begreppet. Jag menar för mitt vidkommande, att man på en punkt i varje fall har anledning säga sig, att det ligger något chockerande i den aktuella situationen, och det är detta, att vi här i dag fått hela denna väldiga debatt. Bara ett drygt år efter den stora spritreformen tycks vi vara mogna att på nytt ompröva hela den svenska nykterhetspolitiken. Vi är i varje fall på väg åt det hålet. Och vi gör det under ett våldsamt tryck från en förbrukning, som statsmakterna inte tycks få någon som helst kontroll på. Vi gör det faktiskt från ett försämrat utgångsläge i förhållande till vad som gällde för bara ett par, tre år sedan. Vi är alla utan undantag allvarligt bekymrade på den punkten.

Det råder alltså i det avscendet samling. Det kan inte hjälpas, att när jag suttit här i dag och lyssnat på de många bekymrade inläggen, har jag ererinrat mig den uttrycksfulla titeln på

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

en bok, som kom ut alldeles häromåret. »Vårt behov av tröst» kallade Stig Dagerman det lilla strålande dikthäftet. Just det: vi har alla behov av att finna tröstegrunder, och vi tycks alldeles särskilt ha det i dagens läge, inför anblicken av de sifferserier och rapporter som möter oss på detta område.

Men man skulle kunna fråga: Hur skulle det kunna vara annorlunda med tanke på det sätt, på vilket vi under årens lopp inrättat oss på detta område? Det finns ett budord i rusdrycksförsäljningsförordningen, som faktiskt har eller borde ha något av grundlagens stränghet och stramhet över sig — det är den 7 §, där det uttryckligen stadgas, att all försäljning skall så ordnas och handhas, att därav uppkommer så ringa skada som möjligt. Men hur har statsmakterna i det fallet handlat? Jag tror nog att svaret måste bli, att man inte just handlat i överensstämmelse med vare sig andan eller bokstaven i den paragrafen.

Nu invänder man, att det var på nykterhetsrörelsens tillskyndan och under dess medverkan som detta restriktionslösa och från i stort sett alla konsumtionshämmande spärrar frikopplade system kom till stånd. Detta är emellertid, som jag ser det, en sanning med mycket stor modifikation. Å andra sidan skall emellertid inte förnekas, att svensk nykterhetsrörelse i dag faktiskt bör ha anledning till viss självprövning. Jag tycker att det bör kunna sägas och erkännas i denna debatt, i varje fall från en som känner sig mycket starkt allierad med just denna rörelse. Jag vill tillägga, att denna självprövning lämpligen kan försiggå samtidigt som ett öppet och ärligt erkännande ges åt regeringen och alldeles särskilt åt dess finansminister, som så snabbt och resolut slagit till och gett riksdagen en möjlighet att med omedelbar verkan vidtaga denna åtgärd med en klar nykterhetspolitisk motivering.

Egentligen vilar det något av gengångaraktig spökstämning över de rekommendationer, som en enhällig nykterhetskommitté på sin tid gav i samband med motbokssystemets avveckling och som gick ut på att vi icke skulle behöva sätta något annat i stället — som tesen med en alldeles påtaglig förenkling kom att formuleras. Det är detta missgrepp och denna felsyn, som vi alltså i dag skall försöka att i någon mån korrigera.

Man kan i detta sammanhang inte heller underlåta att reflektera över det faktum, att det i 1944 års nykterhetskommitté fanns en ensam sakkunnig, regeringsrådet Klackenborg, som i ett särskilt yttrande starkt och övertygande pläderade för anlitaandet av prisskruven och beskattningsinstrumentet. Om den rekommendationen hade följts tidigare, hade det kanske inte sett så illa ut som det gör i dag.

Hur angeläget det t. ex. än är att peka på alkoholistvårdens upprustning — och jag är den siste att bestrida det kravet — så måste ju ändå det primärt viktiga vara att söka komma åt det onda så att säga i dess rot, i detta fall alltså se till att någon form av svårtillgänglighet åvägabringas. När en allmän epidemi av något slag bryter ut, nöjer man sig rimligtvis inte med att i forcerad takt bygga sjukhus och skapa vårdplatser, utan man ser till att man parallellt härmed inringar och oskadliggör själva sjukdomsorsaken, smitthärden.

Nu får man som sagt vara glad för att en omprövning kommit till stånd så jämförelsevis snabbt som fallet är. Jag är för min del ingalunda övertygad om att den nu föreslagna höjningen skall visa sig vara tillräcklig för att åstadkomma en önskad och nödvändig nykterhetseffekt. Men jag tycker knappast, att man i dag inom svensk nykterhetsrörelse har täckning för mera långtgående krav på den punkten än vad finansministern nu har föreslagit. Det

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

steg som tagits, är likväl av utomordentlig betydelse, därför att det innebär ett principiellt ställningstagande, ett klart erkännande av att prisinstrumentet har sin givna plats i den nykterhetspolitiska arsenalen. Det är viktigt att i dagens debatt slå fast detta med hänsyn till framtiden och de krav som då kan komma att ställas.

Man kommer heller inte ifrån — om ett ord skall sägas även på den punkten — att prisinstrumentet har mycket stora praktiska fördelar, bl. a. den att dess användning inte betingar någon stor och dyrbar administrativ apparat, ingen apparat alls för övrigt. Ett enkelt beslut av statsmakterna, det är det hela. En prishöjning utlöser heller icke några s. k. kontrasuggestiva verkningar — detta sagt i all stillsamhet i polemik med dem, som möjligen ännu sneglar åt ransoneringssystemet som ett universalsmedel.

Sedan lyssnade jag med alldeles särskilt stort intresse till det uppenbarligen av stark övertygelse burna anförande, som herr Fast höll här före middagspausen. Jag måste emellertid skyn da mig att tillägga, att jag på icke oväsentliga punkter är ur stånd att dela herr Fasts uppfattning. Särskilt gäller detta den delen av herr Fasts anförande, där han resonerade sig fram till sin syn på beskattningsinstrumentet, som han karakteriserade som »odemokratiskt». Det måste väl ändå här förhålla sig så, att en bedömning av det slaget grundar sig på en felvärdering, nämligen den att den vara vi här talar om skulle vara på något sätt outhärlig, alltså representera ett positivt värde. Det skulle innebära, om man godtar herr Fasts resonemang, att när socialdemokratiska regeringar i Norge och, framför allt, Danmark i folkets intresse och med uppenbart god nykterhetseffekt tagit prisskruven till hjälp för att komma till rätta med alkoholproblemet, så skulle dessa socialdemokratiska rege-

ringar ha handlat i strid med en demokratisk samhällsuppfattning. Men det är väl ändå att döma väl kärvt!

Jag föreställer mig att vi kan vara överens om att vi i detta land med åren har blivit väl förtrogna med prisregleringar, som ur strikt principiellt-demokratisk synpunkt måste ställas i en långt sämre klass än den prisreglering det här är fråga om. För övrigt måste man väl ändå till sist falla tillbaka på den gamla nykterhetspolitiska grundregeln — i varje fall ser jag det så — att allmän folknykterhet över huvudet taget inte kan skapas med mindre än att svårtillgängligheten beträffande rusdryckerna på ett eller annat sätt bringas att öka.

Herr talman! Den regeringens åtgärd, som vi här diskuterar, har mötts med viss kritik både här i riksdagen och utanför riksdagshusets väggar. Så mycket större anledning kan det vara att man från andra håll betygar sin oreserverade uppskattning av det steg, som här tagits. Jag vill beteckna det som ett principiellt betydelsefullt steg mot en sanering, och jag tror också på dess praktiska verkningar. Jag skulle vilja sluta med att säga, att finansministern förvisso är välkommen tillbaka med överraskningar av lika god kaliber.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Antingen man redan är färdig med sitt omdöme och anser, att 1954 års beslut var olyckligt, eller man vill vänta och se, hur övergången egentligen skall gestalta sig, finns det utan varje tvivel anledning för oss att vara bekymrade. För min del vill jag gärna erkänna, att jag med den erfarenhet vi hittills haft kommit till att jag övervärderade svenska folkets allmänna kulturnivå. Jag trodde, att svenska folket hade kommit längre i motstånds-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

kraft mot spritbegär och i förmåga att sköta spritdrycker, när jag lade fram det förslag, som riksdagen biföll 1954.

Men att jag bekänner detta innebär inte att jag menar att motbokssystemet, det ransonerings- och kontrollsystem, som vi 1954 beslöt att taga bort, kunde utgöra någon lösning av nykterhetsfrågan. Man vill ju gärna se det som varit i ett förgyllt skimmer, och det gör man nog här i dag. Men låt oss inte glömma, att motbokssystemet var stätt i stark förvittring. Den individuella kontrollen var sedan länge borta — den fanns inte. Det som var kvar av systemet var ransoneringen. Och jag kan ju gå med på att vår erfarenhet nu visat, att verkan av ransoneringsdelen var större än vi trodde. Den höll faktiskt nere spritbruket, och den utgjorde tydligen också ett hinder för spritmissbrukare samt hade en hämmande inverkan på ungdomens spritkonsumtion. Så var det. Men även dessa sidor av systemet höll på att vittra bort, höll på att nötas ut. Det skedde en ständig glidning bort från systemet. Extra tilldelningar blev allt vanligare, och över huvud taget skedde steg för steg, under trycket av den allmänna opinionen, ett försvagande även av spritransoneringens verkan.

Därför kan vi utan vidare säga att det beslut, som riksdagen fattade 1954, skulle riksdagen ha blivit nödsakad att fatta förr eller senare. Om man nu tycker, att beslutet 1954 var förhastat, så är det enda man kan säga, att det genomfördes för tidigt — att det kanske hade varit klokare att låta systemet nötas ut ännu fullständigare, innan det lades i graven. Att de skulle ha gått den vägen kan ingen människa tvivla på, som har varit i tillfälle att studera motbokssystemets utveckling och tillstånd 1954.

Jag skall inte uppehålla mig vidare vid detta. Vi står i den situation där vi står, då säger man: »Vad nu?» Herr Fast yttrade: »Vad har vi nu att ta till?»

Det finns en säker väg att slå in på, och det är den väg som innebär, att vi skall nöta in i människorna viljan att umgås anständigt med spriten, alltså uppfostrarvägen. Det är en lång och mödosam väg, men det är den enda väg som säkert leder till målet. Hur skall det gå till?

Det behövs forskning, sade herr Fast, så mycket forskning vi kan klara. Ja, det går att säga nu, sedan vetenskapsmännen efter erfarenheterna av det sista årets nykterhetstillstånd blivit böjda för att erkänna alkoholforskningen som något viktigt. Det var inte så 1954, men här har ett steg framåt tagits.

Jag skulle också tro, att läget nu gör det möjligt för oss att realisera de intentioner, som propositionen år 1954 hade: att föra in alkoholfrågan som ett undervisningsobjekt i alla våra offentliga skolor, ända nedifrån folkskolan och upp till de anstalter, som skall utbildla lärare och instruktörer av olika slag för den svenska ungdomen, den tillväxande och den vuxna.

Låt oss satsa vidare på upplysningsverksamheten! Låt oss stödja nykterhetsrörelsen! I dagens läge är det inte bara nykterhetsrörelsen utan folkrörelserna över huvud taget, som är positivt inställda till detta arbete. Låt oss utnyttja det gynnsamma läget till att göra mer för att påverka ungdomen, för att sträva efter att föra ungdomen in i goda miljöer! Då kan vi göra framsteg. Men naturligtvis skapar vi inte folknykterhet på ett år eller två eller på tio år. Det tar en mycket lång tid, men det är en väg som är värd att gå och där kan vi vara övertygade om att vi icke misslyckas.

Sedan är det naturligt, att samhället skall ta hand om och hjälpa alkoholbrukets — missbrukets skulle jag vilja säga — självförvållade eller oskyldiga offer. Det är en verksamhet som också är självklar. Den är inte direkt förebyggande, ty en sådan verksamhet tillgri-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

per man först sedan det onda börjat ge sig till känna. Men det är klart att vi skall göra detta också. Detta är någonting att ta till, herr Fast. Vi står inte tomhänta inför framtiden.

Vad jag härefter skulle vilja säga är: låt oss inte för mycket lockas till att söka genvägar över nya restriktioner! Om vi nu tar de stora huvudtyperna först. En sådan är ransonering. Det har funnits förespråkare här i dag för en återgång till något ransoneringssystem. De har vunnit mycket ringa genklang. Jag tror inte det finns någon möjlighet att få det reslystna och resvana svenska folket att hålla fast vid en metod, om vilken Sverige har varit ensamt i världen, att hålla fast därvid sedan alla länder i världen har slutat upp att genom så långt gående lagstiftningsåtgärder försöka lösa sin nykterhetsfråga. Herr Fast trodde icke på ransonering. Herr Fast ville i stället ha utvidgade direktiv för den annonserade sakkunnigberedningen, direktiv att pröva kontroll- och registreringsåtgärder. Jag har redan sagt, att den individuella kontrollen var borta; den har icke existerat på många år.

Jag har med tillhjälp av experter — herr Lundberg — försökt sätta mig in i frågan, hur man skulle kunna ordna ett registreringssystem; det fanns nämligen förslag om att man skulle göra så. Jag kom till det resultatet, att det finns ingen möjlighet att inom rimliga gränser för kostnader och byråkrati skapa ett registreringssystem för de svenska alkoholkonsumenterna som är praktiskt hanterligt. Det är ingen konst att lägga ner miljoner på ett insamlande av uppgifter för bearbetning med hålkortsmaskiner, men det kommer inte att falla ut något ur dessa maskiner, som kan användas för de enskilda individuella fallen. Jag hoppas att finansministern inte faller för herr Fast's uppmaning, ty det är att skicka ut de sakkunniga på en vildgås jakt, som icke kan leda till

praktiskt resultat men möjligen kan leda till en ny pappersexercis och en ny byråkrati.

Jag vill säga: låt oss inte lockas till att vidtaga en del invecklade anordningar, som kan ge ett sken av att befrämja nykterheten men som i grund och botten kanske ingenting annat betyder än att vi bedrar oss själva. Låt mig varna, liksom herr Fast, för övertro på sådana åtgärder.

Man kan då ställa den frågan till mig: Skall man då inte anlita lagstiftningen? Kan den inte vara till någon nytta? Jag ställer genast motfrågan: Vad menar man? Vilken nytta syftar man till? Syftar man till att man på den vägen skulle kunna åstadkomma väsentliga förbättringar i nykterhetstillståndet i landet? Då svarar jag, att i så fall är det ingen mening att leka med tanken. Om man begränsar restriktionerna att gälla fylleriet eller rättare sagt fylleriets verkan såsom en vantrivselfaktor i samhället, om man avser åtgärder som skall användas för att andra människor inte skall råka ut för alltför mycket vantrivsel på grund av alkoholmissbruk, då är det klart att det finns saker och ting som kan övervägas och som kan göras.

En sådan sak är frågan om öppet-hållandet av systembutikerna liksom naturligtvis, fru Ewerlöf, frågan om tredjedelslitrarna. Men det är väl ingen som tror, att exempelvis det förhållandet att det finns tredjedelslitrar med brännvin att köpa har någon egentlig inverkan på det allmänna nykterhetstillståndet. Nej, frågeställningen är: Medverkar tillhandahållandet av tredjedelslitrarna till att öka eller minska fylleriet, framför allt det offentliga fylleriet? Den frågan kan jag för min del inte besvara. Det finns, såsom finansministern här framhållit, skäl både för och emot bibehållandet av tredjedelslitrarna.

Jag har naturligtvis ingenting emot

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

att frågan om tredjedelslitrarna liksom andra detaljer blir föremål för en undersökning, men jag skulle vilja understryka, att det inte bör ske från den utgångspunkten, att man genom dessa små ingripanden i människornas rörelsefrihet kan lösa nykterhetsfrågan eller skapa ett väsentligt förbättrat nykterhetstillstånd. Frågeställningen är, som sagt, i stället mera begränsad: Är det möjligt att genom dessa åtgärder åstadkomma en minskning av det offentliga fylleriet och att vinna vissa framgångar ur ordningssynpunkt? Om så kan förmodas bli fallet, då skall man vidtaga de åtgärder som det gäller, men vinner man inte dessa fördelar, skall man låta bli att göra det. Det måste finnas en begränsning i fråga om de mål som man sätter upp för lagstiftningsåtgärder av detta slag.

Jag skulle vilja varna för att man alltför mycket leker med tanken på nya restriktioner. Det kan lätt föra tillbaka till byråkrati och krångel och fördunkla vår känsla för nödvändigheten av att satsa på uppfostrande åtgärder och att ägna våra krafter åt det, som i alla fall måste vara det väsentliga.

I detta sammanhang skulle jag vilja uttrycka ett visst bekymmer över tendenser till något, som enligt min mening utgör en felaktig inställning från nykterhetsrörelsens sida. Nykterhetsrörelsen har för närvarande en starkare ställning i folkmedvetandet än någonsin tidigare. Alla människor önskar lycka och framgång åt nykterhetsrörelsen i dess arbete, och andra folkrörelser står, såsom jag nämnde, beredda att biträda nykterhetsrörelsen. Detta är en goodwill av oerhörd betydelse för nykterhetsrörelsen. Bör i en sådan situation nykterhetsrörelsen falla tillbaka i sin gamla knappologi och börja intressera sig för små restriktionsdetaljer, vara målsman för genomförandet av sådant som för medborgaren i allmänhet känns som nålstick? Nej, eftersom så-

dana åtgärder endast kan, såsom jag förut utvecklat, ha betydelse för den allmänna ordningen och trivseln, så bör man låta de samhälleliga organ, som har till uppgift att sörja därför, ta ledningen på detta område. Det är onödigt och det kan inte heller vara lyckligt, att nykterhetsrörelsen ställer sig i spetsen för kontrollstyrelsen och systembolaget, socialstyrelsen och nykterhetsnämnderna. Bland oss, som är medlemmar av nykterhetsrörelsen, finns det helt naturligt sådana, som även representerar de samhälleliga ordningsinstitutionerna på alkoholfrågans område. Det är klart att sådana personer kan ha intresse av att, låt mig säga, spänna nykterhetsrörelsen för de olika institutionernas kärror. Det är givet att vi, som är medlemmar av nykterhetsrörelsen, också vill såsom enskilda medborgare ta ståndpunkt till alla dessa frågor, men behöver nykterhetsrörelsen engagera sig därför? Enligt min mening är det inte bara onödigt utan även icke önskvärt att man gör det. Nykterhetsrörelsen bör inte förspilla den chans till framgångsrikt arbete inom alla folkgrupper, som nykterhetsrörelsen nu har, genom att engagera sig i restriktionsbyråkratien.

Jag har velat skicka med dessa betraktelser till den utredning, som nu skall göra en undersökning av nykterhetstillståndet för närvarande och en översyn av den rusdrycksförordning som beslutades år 1954. När det gäller den senare saken vill jag än en gång understryka, att man bör låta restriktionslagstiftningen vara en ordningslagstiftning. Tro inte att denna lagstiftning kan användas för att lösa nykterhetsfrågan, även om det givetvis kan åstadkommas vissa begränsade resultat på lagstiftningsvägen!

Till sist vill jag säga ett par ord om det föreliggande förslaget. Jag tror inte heller — i motsats till den föregående ärade talaren — att nykterhetsfrågan

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

låter sig lösas med spritbeskattning. Å andra sidan kan jag naturligtvis inte förneka, att priserna spelar en viss roll eller — som den föregående ärade talarren framhöll — att beskattningen, eftersom den verkar generell och icke är byråkratisk och på samma sätt invecklad. Den har alltså inte de nackdelar, som är förknippade med restriktionerna. Det förslag som här föreligger kommer givetvis att få vissa nykterhetsbefrämjande verkningar, ehuru rätt begränsade. Jag tror, att bevillningsutskottets majoritet ganska väl har redovisat den saken.

För övrigt anser jag, att det allmän-ekonomiska läget gör, att denna beskattningsåtgärd kan vara lämplig, och därför har jag inte för min del någonting emot att rösta med utskottet. Jag vill bara understryka detta: låt oss inte heller betrakta detta beslut såsom något väsentligt för frågan om ett radikalt förbättrat nykterhetstillstånd hos det svenska folket!

Herr FAST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sköld började med ett erkännande av ett begånget misstag, nämligen att han räknat fel på svenska folkets reaktion i samband med det beslut, som vi fattade år 1954. När han gör detta erkännande, finns det kanske inte så värst mycket att tvista om i detta sammanhang. Jag måste dock framhålla för herr Sköld, då han talar så varmt om att vi inte skall söka några genvägar, att jag för mitt vidkommande inte har anvisat några sådana, men jag undrar ändå, om man inte när beslutet fattades år 1954 var besjälad av tanken att det fanns genvägar att beträda. I annat fall skulle man kanske ha följt den andra, modifierade linjen, att — som jag tidigare rekommenderat — tagit bort alla de irriterande bestämmelser, som saknade nykterhetsvärde, och samlat sig kring det som verkligen hade något värde. Genvägarna får sålunda stå

för herr Skölds räkning och inte för min.

I fortsättningen framhöll herr Sköld, att den individuella kontrollen är borta och att tanken på sådan inte är något nu att syssla med; vi vill inte ha den åter. Nej, jag har nog klart för mig, att det inte är så lätt att ta ett steg tillbaka. Det är så många omständigheter, som lägger hinder i vägen. Den individuella kontrollen måste emellertid till, när vi skall taga hand om de alkoholskadade. Om man har någon mening med talet om förebyggande verksamhet, måste denna väl rikta sig mot individen och bli, om inte en individuell kontroll så i varje fall en individuell behandling, och det kanske i och för sig är samma sak.

Jag finner det dock nästan nedsättande för nykterhetsvården, att den visserligen ger människorna individuell behandling, när de blir alkoholister, men att individuell behandling dessförinnan inte är tänkbar. Min linje, sådan som jag har skisserat den här och vid andra tillfällen, är att man skall skapa möjlighet att så följa förbrukningen att man kunde ingripa på ett stadium, innan vederbörande är i behov av att skickas till alkoholistanstalter, varifrån de kommer tillbaka föga förbättrade.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag förordade, att vi skulle införa enkla kontrollregler, var det just därför att jag menade, att vi skall akta oss för experter, som ger oss hålkortsmaskiner i stället för en prövning av de människor, som vi behöver hjälpa i olika sammanhang. Jag har inte velat gå tillbaka till byråkrati och krångel utan tvärtom önskat få fram en förenkling genom att vi endast skulle låta kontrollen träffa dem, som bryter mot lagar och förordningar.

Att jag i dag med så pass stort allvar har tagit del i diskussionen beror på att

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

vi står i det läget, att någonting måste göras. Jag vill tillägga, att vi nykterister inte bara kan vänta för att utnyttja en goodwill, utan vi måste även se till, att det under tiden icke vållas obotliga skador för framtiden.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte diskutera med herr Fast om vem som söker genvägar. Jag har sagt min mening, och däråt får protokollet ge den rättvisa det kan.

Herr Fast säger, att om vi tar bort det byråkratiska i systemet och behåller det bärande, så får vi ett modifierat system. Jag har försökt visa, att det enda i det gamla systemet som hade något värde var just ransoneringen. Herr Fast sade i sitt förmiddagsanförande, att han inte tror på ransonering. Han vill alltså ta bort det enda, som hade något värde i det gamla systemet!

Jag förstod inte riktigt vad herr Fast syftade på, när han talade om individuell kontroll och individuell behandling. Det är klart att om en person kommer under behandling av de nykterhetsvårdande myndigheterna, så skall dessa myndigheter följa honom. Det har jag ingenting emot, men det framgick av herr Fasts anförande att han trodde, att man via försäljningsuppgifter och försäljningsstatistik från systembolagen skulle kunna få fram uppgifter om de enskilda människorna, vilka uppgifter skulle kunna tjäna till ledning för nykterhetsvårdens folk. Det är detta jag anser vara omöjligt att åstadkomma utan mycket stora kostnader och en väldig byråkrati. Jag tror inte heller att ett sådant system — hur vidlyftigt man än gör det — skulle få någon praktisk nytta.

Herr FAST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är litet ledsen över att man i samband med denna viktiga fråga anför som argument, att föreslag-

na åtgärder kan kosta samhället några tusenlappar eller kanske någon miljon. Det är väl i detta sammanhang av fullkomligt underordnad betydelse; det enda viktiga är frågan vilka verkningar åtgärderna kan få.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Sköld, att det inte är på det sättet, att jag personligen måst uppge min uppfattning, att ransoneringen varit av värde. Vad som nu kommer till följd av spritprishöjningen är en ransonering efter inkomsterna. Men jag böjer mig för det realistiska förhållandet, att det är nästan omöjligt att ta ett steg tillbaka. Nu får vi gemensamt försöka göra det bästa av det beslut vi tidigare fattat.

Herr Sköld sade tidigare, att han hoppades att finansministern inte skulle falla för min vädjan att vidga ramen för utredningarna. Det är ju finansministerns sak att avgöra det, men jag vet att jag har ofantligt många människor, inte bara i denna kammare utan i hela landet, bakom mig, när jag ställer denna vädjan, som jag hoppas inte skall förklinga alldeles ohörd.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan ju vara tacksam samt att gentemot en motståndare anföra, att han är rädd om tusenlapparna eller till och med en miljon och att han väjer för besvärigheterna. Om herr Fast blev i tillfälle att skaffa sig en föreställning om den pappersexercis, som skulle bli följden av att man från systembolagen skulle samla in uppgifter om människors inköp och bearbeta dessa miljoner och åter miljoner papperslappar, och om vilken liten effekt det skulle få, skulle han inte uttala sig så ringaktande om min uppfattning.

Herr Fast har vädjat till finansministern, och det har jag också gjort. Vi står alltså i det avseendet i samma läge, och nu blir det finansministern som

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

får avgöra, om hans tre experter skall gå ut på vildgås jakt eller inte.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Får jag så här i debattens slutskede helt kort deklarerera, att jag hör till dem som tror, att de föreslagna höjningarna av spritpriserna inte kommer att få den nykterhetseffekt, som vi alla önskar och som vi anser vara absolut nödvändig. Därtill är höjningen säkerligen alldeles för liten, och den kommer, som här tidigare sagts, säkerligen att i hög grad gå ut över hemmens ekonomi. Vi kommer inte till rätta med missbrukarna och ungdomens spritkonsumtion på det sättet. Jag tror inte heller att vi kommer till rätta med problemet, om vi vidtager en alltför drastisk höjning av priserna; då har man att vänta sig ökad hembränning och smuggling.

Också till en del andra av de rekommenderade åtgärderna ställer jag mig en smula tveksam, t. ex. förslaget om begränsning av öppethållandet. Jag tror att en sådan åtgärd skulle vidga terrängen för den svarta marknaden. Vi vet att spriten redan nu utbjudes av tjänstvilliga langare till ungefär 40 kronor litern på lördagseftermiddagarna och på söndagarna, framför allt under dubbelhelgerna.

Jag tror inte heller att en återgång till ransoneringssystemet är någonting att förorda. Inte heller tror jag det är påkallat med registreringar av inköpen. Detta skulle medföra en alltför stor administrativ apparat.

Däremot tillåter jag mig, efter dessa uttryck för en något negativ inställning till vissa åtgärder som rekommenderas, att komma till det förslag som jag tror på. Det är detta med identitetskorten. Det har här talats om att man skulle införa identitetskort för personer under 21 år, men jag skulle vilja utvidga en sådan åtgärd att gälla alla personer

som vill inköpa spritvaror. Jag vill alltså inte återinföra ett motbokssystem, inte heller någon kvantitetsbegränsning eller registrering. Jag tror att det hela skulle kunna ske på ett mycket enkelt sätt. Det blir egentligen ingenting märkvärdigare än att man måste legitimera sig på posten eller visa upp färdbiljetter på tåg och bussar. Vad man skulle vinna med identitetskort vore att alla spritmissbrukare och ungdomar skulle komma bort från spritinköpen, och det är ju dithän vi vill nå. Kostnaderna för det systemet tror jag, efter vad jag har inhämtat från sakkunnigt håll, skulle ställa sig ytterst blygsamma. Det skulle behövas en viss personalförstärkning i övergångsskedet när korten skulle utfärdas, men sedan skulle det bara gälla ströfall och arbetet inte bli så stort.

Herr talman! Jag tror som sagt på detta system, kombinerat med strängare straff för överlåtelse, speciellt då till dem som inte innehar inköpskort, och med förstärkning av spritpolisen samt med klok upplysningsverksamhet.

När herr Sköld talade om det värdefulla som ligger i uppfostringsmomentet, vill jag säga att det är vi alla överens om. Men det är ju ett arbete på längre sikt, vilket inte kan ge en omedelbar effekt. I den situation som vi nu befinner oss i, måste man göra någonting och det just nu. Det är väl i alla fall ganska groteskt som det för närvarande är, att en person, som kommer ut t. ex. ifrån Åsbrohemmet kan gå direkt till en systembolagsaffär, där han, om han är nykter, inte får vägras inköp. Går han däremot på en restaurang får han ej serveras, om personalen känner honom. Man efterlyser konsekvensen i sådana bestämmelser.

Finansministern har i dag deklarerat, att han inte ämnar vidtaga några väsentliga ändringar i riktning mot en mera restriktiv lagstiftning på rusdrycksområdet, innan man kunnat fälla mera bestämda omdömen om en så

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

genomgripande reform som den som vi genomförde för ett år sedan. Jag vet inte om finansministern anser införandet av identitetskort vara en så genomgripande åtgärd. Jag tillåter mig i alla fall vädja till statsrådet och den sittande expertutredningen att överväga identitetskort för alla som önskar köpa sprit, utan registreringstvång och utan kvantitetsbegränsningar.

Vi befinner oss i ett bedrövligt läge här i landet när det gäller människors umgänge med alkohol, ett läge som vi måste se till att vi snart, mycket snart kommer ur. Det gäller ekonomiska värden — jag tänker på bortovaro från arbetet m. m. — men främst människovärden och vårt folks moraliska hälsa. Vi här i Sveriges riksdag är ju ansvariga för det beslut, som vi fattat tidigare och som ju åtminstone hittills fått så katastrofala följder. Visserligen bör man nog akta sig för kategoriska omdömen, men det är vår skyldighet att snabbt vidta de ändringar som kan anses oundgängligen påkallade. Jag vill också hoppas, att åtskilligt av det som nu är galet skall kunna rättas till, innan skadorna blir omöjliga att reparera.

Herr talman! Jag kommer för min del att gå på samma linje som herr Fast, alltså följa reservation nr II med den ändring som yrkats av herr Fast, vilket innebär förslag om införande av någon form av kontroll i fråga om spritinköpen.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag måste bekänna att det var med mycket blandade känslor som jag först tog del av finansministerns proposition. Situationen på nykterhetsområdet i dag har utvecklat sig på ett långt mera oroande sätt än vi tänkte oss, det vet vi. Att det måste göras något och att detta måste göras snabbt står också klart för alla och har omvittnats här i kammaren från alla håll.

Men var nu metoden med en prishöjning den rätta? Därom är jag, efter att ha hört debatten i kammaren, snart sagt lika tveksam som jag var innan.

Mot metoden med en prishöjning talar naturligtvis allra främst, som redan herr Fast så klart sade ifrån, att den är odemokratisk. Man tvingar den att avstå från köp, för vilken en femma extra betyder att han inte orkar med längre, medan den som har gott om slantarna kan köpa precis lika mycket som förut. Även med mycket måttlig förbrukning blir utgiftshöjningen för en familj i förhållandevis lågt inkomstläge kännsbar. De människor som har verkligt spritbegär, hur går det med dem? Det har redan sagts från många håll, att för dem betyder höjningen av priset inte minskad konsumtion utan bara att de pengar som blir kvar till familjen sedan spriten fått sitt blir ännu mindre än förut.

Dessa skäl och många andra gjorde, att jag i förstone mest lutade åt att yrka avslag på propositionen. Men, ärade kammarledamöter, å andra sidan vet vi så litet. Vi vet så litet om hur olika åtgärder verkar rent psykologiskt på människornas sätt att leva, och vi är tvingade att på detta område treva oss fram liksom vi hittills gjort. Vi måste nog fortsätta med detta, och därför har man inte rätt att utmönstra den väg, som finansministern slagit in på, utan att först ha provat den. Det kan säkerligen också bli många andra åtgärder vi blir tvungna att försöka oss på utan att i förväg vara så särskilt säkra på deras effektivitet, och efter vägande för och emot har jag stannat för bifall till propositionen i denna del.

Att man vid utformandet av förslaget lämnat vin och öl utanför var säkerligen klokt. Såvitt jag tror mig begripa, är en av de mest framkomliga vägarna till ett bättre nykterhetstillstånd här i landet att med all makt försöka få slut på det orimliga brännvinsdrickande som här råder och i stället söka få dryckes-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

vanorna att inrikta sig på lättare saker, på vinet och ölet. En övergång på detta sätt till mera kultiverade dryckesseder tror jag skulle betyda ofantligt mycket.

Eftersom den höjda skatten på sprit inte skall ha något annat än nykterhetspolitiskt syfte, förefaller det mig som om det varit naturligt att man samtidigt som spritpriserna höjdes hade sänkt beskattningen på vin och även på starkölet, ty det har ju blivit för dyrt för att på allvar kunna konkurrera ut spriten. Jag tycker även att man i det sammanhanget borde ha kunnat överväga att stimulera till en övergång till andra njutningsmedel än alkohol. Man frågar sig om det kan vara klokt att ha den nuvarande beskattningen på alkoholfria drycker och på kaffe. Är det inte ett nykterhetspolitiskt intresse att där försöka reducera kostnaderna i skatte- och tullhänseende? Jag förutsätter att de utredningar, som arbetar med hithörande problem, tar upp avvägningen av skattesatserna mellan de olika drycker och njutningsmedel som jag här nämnt och kommer med förslag till åtgärder, som gör att konsumtionen i denna del via beskattningen styres in i en ur folkhälsans synpunkt rätt riktning.

Som saken i dag ligger till och då jag inte anser det vara riktigt att en höjning av spritpriserna medför en ökning av det totala skattetrycket, vill jag, för den händelse herr Nilssons i Svalöv yrkande beträffande klämman inte kommer att vinna kammarens bifall, ställa yrkande om bifall till motiveringen i den reservation, som bär nr III och har undertecknats av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Alla känner ju oro för de skador den ökade spritkonsumtionen kan medföra och möjligen redan har medfört, men jag anser inte att svårig-

heterna bör föranleda oss att svartmåla så som det nu faktiskt finns en tendens att göra. Jag anser heller inte att det finns några skäl att frångå den nykterhetspolitiska linje riksdagen bestämde sig för i samband med motbokens slopande, och just därför kan jag inte biträda regeringsförslaget. I likhet med herr Fast anser jag nämligen att regeringen och utskottet nu försöker animera oss till en politik, som åtminstone i ett väsentligt avseende är en annan än den som riksdagen fastställde 1954. Det har också sagts i debatten att det i denna skattepolitiska fråga kommit med andra skäl än enbart nykterhetspolitiska, och det finns onekligen ganska stor anledning att misstänka detta. Väsentligen handlar väl detta förslag i alla fall om att ta in ytterligare något hundratal miljoner kronor i indirekta skatter. Finansministern har tydligen också varit så upptagen av denna tankegång, att den har färgat av sig på hans argumentering. Där figurerar gång på gång hans gamla kända tes att välståndsökningen måste motvägas med allehanda prishöjningar. Det är hans mening att lönerna i detta fall har tagit hissen medan spritpriserna tagit trappan, för att travestera ett bekant talesätt. Sprit och tobak har också tidigare varit objekt för en begränsningspolitik, men det gäller ju också livsmedelspriserna och hyrorna och annat som har höjts för att dra in s. k. köpkraftsöverskott. Nu börjas det med spriten igen.

Vid riksdagens beslut 1954 förutsattes i stället att man måste räkna med en viss övergångsperiod för att vinna erfarenhet och få se resultat av den linje man då slog in på, men det förutsattes också att nykterhetspolitiska åtgärder av annat slag skulle genomföras med större kraft än vad regering och riksdag i varje fall hittills har velat gå med på. Departementschefen har i sin proposition erinrat om vad vi var överens

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

om 1954. Avsikten var att ersätta restriktionspolitiken med positiva åtgärder som forskning, undervisning, upplysning i alkoholfrågan, ungdomsociala åtgärder och bättre vård åt de alkoholskadade. På alla dessa områden har emellertid åtgärderna hittills varit alldeles för otillfredsställande, framför allt om man ser dem mot bakgrunden av de väldiga inkomster staten får genom spritskatten. Läkare och socialvårdare av alla slag, nykterhetsorganisationer och folk som har befattning med ungdomsvård, klagat ju också allmänt över att de inte på långt när har fått de resurser som behövs för en effektiv nykterhetsbefrämjande politik. Jag vill emellertid påpeka att det varit så även tidigare. Det är alltså inte ett behov som har uppstått i och med motbokens avskaffande, men det var ju meningen att vi i samband med att den nya vägen beträddes i fjol skulle få en ändring till stånd även i fråga om de positiva nykterhetsvårdande åtgärderna.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om departementschefens egna tvivel beträffande riktigheten av en del siffror som anförts om det tilltagande superiet och de därav framkallade skadeverkningarna. Allt tyder ju på att fylleristatistikens mest avskräckande siffror emanerar ifrån en liten grupp som aldrig kan påverkas med metoder av det slag som regeringen nu föreslår. För den gruppen krävs det i stället beredande av ökade möjligheter till vård — vanligen under mycket lång tid — och även vissa andra åtgärder, och vad ungdomen beträffar är det väl ganska klart ådagalagt att den svartmålning som har förekommit inte är berättigad, utan att ungdomens överväldigande del sköter sig mycket bra i detta sammanhang.

Jag vill emellertid också råda statsmakterna att visa litet större frikostighet gentemot organisationer, t. ex. organisationen Länkarna och andra, som ju

gör en mycket nyttig och uppoffrande insats för de alkoholskadade.

När det gäller prishöjningens nykterhetspolitiska effekt, bör man enligt min mening hålla fast vid den uppfattning som riksdagen gav till känna år 1954. Departementschefen erinrar själv om de överväganden som föranledde riksdagen att då avvisa tanken på att efter danskt mönster införa ett system med mycket höga spritskatter. Det skulle nämligen, såsom finansministern nu också refererar, framkalla avoghet mot de nykterhetspolitiska strävandena och medverka till uppkomsten av en svår-bemästrad illegal sprithantering. Men allt detta är ju argument just emot regeringens eget förslag. Om detta förslag genomförs kommer nämligen riksdagen inte längre att avvisa den danska förebilden utan tvärtom att efterlikna denna i fråga om de höga spritskatterna. Om jag har förstått saken rätt kommer spritpriset i Sverige efter genomförande av den nu föreslagna höjningen att bli ganska exakt lika högt som det är i Danmark, och det är, som här redan tidigare har anförts och som jag också anser, att slå in på en principiellt annan väg i nykterhetspolitiken än som var avsikten i samband med motbokens slopande.

Herr talman! Jag skulle i övrigt kunna instämma i en hel rad av de synpunkter som har anförts av andra talare, men jag vill begränsa mig till det nu sagda och hemställer om avslag på såväl utskottsförslaget som propositionen.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att göra ett par påpekanden i anslutning till uppfostringslinjen, som herr Sköld var inne på.

De många rekommendationer som här har gjorts i detta ämne har ju alla, kan man säga, syftat till en begränsning av

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

konsumtionen, och det är självklart att det finns många vägar att pröva sig fram på när man vill nå det resultatet.

Man har i debatten främst sysslat med det måttliga respektive det omåttliga bruket av alkohol, men jag anser att man i det sammanhanget bör påpeka att måttlighetens väg aldrig kan leda fram till ett riskfritt umgänge med alkoholen. Inte heller leder oss bruket av vin, öl och svagare spritsorter ur de svårigheter som vi står inför. Den viktigaste aktionen när det gäller en lösning av alkoholproblemet kommer alltid att bli den som görs hos barn och ungdom för att där redan i unga år skapa en grundval för helnykterheten, för den totala avhållsamheten. Vill vi komma till roten med det problem som vi nu diskuterar, så anser jag för min del att det från statens sida bör göras en verklig insats inom undervisningsväsendet. Visserligen finns det i undervisningsplanerna för de olika undervisningsanstalterna föreskrifter om viss nykterhetsundervisning, och det meddelas väl också en hel del sådan, men den intresserade och helhjärtade insatsen fattas ofta. Detta gäller inte minst de högre läroanstalterna, och det gäller också högskolor och universitet, där såsom vi vet både tradition och sed i många fall bidrar till att grunda alkoholvanor även hos dem som innan de kommer till dessa högre läroanstalter inte har umgåtts med alkohol. Skolornas nykterhetsundervisning bör från statsmakternas sida ägnas ett mycket större intresse än vad som varit fallet hittills, och jag anser att staten bör bidra till en verklig upprustning på det sättet att undervisningsmateriel anskaffas och ställs till förfogande. Om man ser på vad det nu finns för materiel att tillgå för skolorna när det gäller nykterhetsundervisningen, måste man konstatera, att det är ytterst torftiga och mycket omoderna saker. Jag anser för min del att den rekommendation som

man bör rikta till det statsråd som nu skall försöka råda bot för eländet är, att man från statens sida intresserar sig just för att få fram planscher, bildmaterial och över huvud taget undervisningsmateriel, att man spelar in filmer med de bästa krafter, att man gör bildband och att man inte spar några utgifter då det gäller att få fram läseböcker, handledningar och allt sådant som skall sättas i händerna på lärarna samt att denna undervisningsmateriel inte skall anskaffas av respektive skoldistrikt och skolor, utan att staten ställer denna undervisningsmateriel, dessa läseböcker och allt det som rör nykterhetsundervisningen gratis till skoldistriktens och de högre skolornas förfogande, så att man vet att materielen verkligen kommer ut och att det således finns möjligheter att bedriva undervisning i detta ämne även för de lärare som inte är direkt intresserade och har satt sig in i frågan, utan som är beroende av den undervisningsmateriel etc. som står till förfogande.

Jag vill alltså hoppas att staten ägnar undervisningen i alkoholfrågan och nykterhetsfrågan den största uppmärksamhet och ger lärarna möjligheter att på det sätt som jag här har sagt hos barnen och ungdomen grundlägga en förståelse för absolutismens, den totala avhållsamhetens princip.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Kammaren håller mig nog räkning för att jag vid denna sena timme fattar mig mycket kort.

Här föreliggande proposition har en mörk bakgrund. Mycket få om ens någon av de talare, som i dag har tagit till orda, har ens gjort en ansats till att skildra det nuvarande nykterhetstillståndet i ljusare färger. De positiva drag, som departementschefen trott sig kunna finna, har knappast uppmärksamats i övriga inlägg i denna fråga.

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

Som ett otvetydigt faktum framstår att fylleristatistiken efter den 1 oktober 1955 visar nedslående drag. Antalet för fylleri omhändertagna i våra städer har ökat för varje kvartal, och alldeles särskilt ogynnsam förefaller utvecklingen i de stora städerna. Av uppgifterna i fru Nancy Erikssons i dag besvarade interpellation framgår bl. a. att konsumtionen bara i Stockholm under en sommarmånad ökade med 400 000 liter brännvin i jämförelse med motsvarande månad i fjol. Antalet för fylleri omhändertagna har likaledes ökat under en sommarmånad med 208 procent i jämförelse med föregående år, uppgav hon. Ungdomsfylleriet har mer än fördubblats under andra kvartalet i år i jämförelse med andra kvartalet 1955.

Om syftet med det framlagda förslaget råder ingen som helst tvekan: det vill i sin mån söka sätta en damm för spritfloden. Sedan kan man naturligtvis ha olika uppfattningar om effekten av propositionens förslag. Omöjligt är inte, att här skulle ha behövts ett vida kraftigare handtag. Själv anser jag emellertid förslaget som ett låt vara litet steg på väg fram mot målet: att främja den nedgång av spritkonsumtionen och alkoholskadornas omfattning, som ändå till syvende og sist måste vara målet för 1954 års reformer inom nykterhetspolitiken. I detta styrkes jag av utskottets bestämda understrykande av departementschefens löfte, att statsmakterna skall fullfölja utbyggnaden av samhällets positiva nykterhetsfrämjande insatser i enlighet med det riksdagsbeslut jag nyss nämnde. Behovet av en fortsatt utbyggnad gör sig för närvarande mycket starkt gällande inom nykterhetsvården. Vidare bör man överväga förändringar av rusdryckslagstiftningen i syfte bl. a. att försvåra åtkomsten av sprit för missbrukare och för ungdomar under 21 år. Utskottet säger sig till sist hälsa med tillfredsställelse finansministerns löfte om en utredning i ämnet och

förutsätter att förslag i ärendet förelägges nästa års riksdag.

Herr talman! Sett ur synpunkten, att vi här har att göra med det första ledet i en serie av nya ansträngningar från samhällets sida för en förbättrad folknykterhet, är föreliggande förslag värt allt stöd. Åtgärden är, såsom också betonas i propositionen, helt dikterad av nykterhetspolitiska och inte av statsfinansiella skäl.

Som jag förut sade är det möjligt, att problemet borde ha angripits från andra håll och med kraftigare medel. Då jag emellertid menar, att den i propositionen föreslagna skattehöjningen likväl i sin mån främjar nykterhetstillståndet i vårt land, kan jag inte annat än instämma i bevillningsutskottets här föreliggande betänkande.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr VIGELSSBO (bf):

Herr talman! Jag har såsom framgår av utskottsbetänkandet biträtt förslaget om höjning av de skatter vi nu diskutera.

Uppenbarligen kan det uttalas tvivel om den föreslagna skattehöjningens nykterhetspolitiska effekt, och det sades också inom utskottet att man inte kunde vara övertygad om att höjningen skulle ha någon särskilt framträdande nykterhetsbefrämjande verkan. Vi sade oss emellertid också, att frågan är så allvarlig, att vi bör beträda den väg som finansministern har föreslagit i den föreliggande propositionen, även om effekten inte blir så stor, bara den i någon omfattning kan förmå ungdomar, som ännu inte börjat använda sprit, att avstå från att köpa sådan.

I propositionen har det beräknats att vi skulle få en inkomstökning under löpande budgetår på 80 miljoner och under nästkommande hela budgetår på 150 miljoner. Jag tror inte att finans-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

ministern har räknat i underkant. Risken i detta fall är att inkomsterna blir större än man har räknat med — den risken har visat sig föreligga vid tidigare reformer av liknande art.

När man nu talar om vilka åtgärder som bör vidtas för att vårt nykterhetsarbete kanhända en gång i fortsättningen skall krönas med bättre framgång, vill jag hoppas att ecklesiastikministern och finansministern vid behandlingen av kommande års petita från nykterhetsorganisationerna, ungdomsorganisationerna och studieorganisationerna inte visar sig alltför njugga. Om vi skall få någon effekt av det arbete som vi lägger ned på att fostra de svenska medborgarna till nyktrare människor än de förefaller vara på väg att bli, så bör de pengar som man tyvärr säkert får in användas just för detta ändamål. Jag hemställer till finansministern att inte vara njugg utan tilldela ungdomsorganisationerna, studieorganisationerna och nykterhetsorganisationerna sådana anslag, att de verksamt kan bidra till det arbete som behöver utföras för att ett bättre underlag skall skapas för den framtida utvecklingen på detta område.

Med detta uttalande, herr talman, vill jag yrka bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

Herr **ENCKVIST** (s):

Herr talman! Med hänsyn till att första kammaren redan har fattat beslut i föreliggande fråga ber jag att få ta tillbaka det ändringsförslag jag framställde beträffande tillämpningsförordningen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag har inte kunnat undgå att göra en del reflexioner, när jag har suttit och lyssnat till de många inläggen, bl. a. från företrädarna för

den riktning som här yrkar avslag på propositionen.

Man har samt och synnerligen slagit fast, att någonting bör göras mot bakgrunden av utvecklingen och att detta något bör göras *nu*. Jag frågar mig då: Vilka konkreta alternativa förslag har framförts från dem, som icke vill vara med på ett förslag om prishöjning? Ja, man har här diskuterat någon form av registrering, någon form av identifiering — och det har även sagts någon form av ransonering. Men alla dessa tre åtgärder — om jag skall betrakta dem som konkreta alternativ — har bl. a. den olägenheten, att de inte är färdiga att sättas i verket nu. Jag tror att man kommer att hesitera i ännu större utsträckning, då det gäller att söka leda utvecklingen i rätt riktning, när man får se dessa, jag vågar säga palliativ, utformade.

Det är ju rätt lockande att göra reflexionen: Skulle dessa ärade ledamöter av kammaren, vilka nu talar för avslag på propositionen under motivering att konsumtionen och dess utveckling har liten förbindelse med själva prissättningen, när det nu inte rör sig om mer än fem kronor per liter, vara beredda att biträda ett förslag — jag tar det bara hypotetiskt — som skulle innebära en sänkning av nuvarande priser med fem kronor per liter? Om ni verkligen menar något allvar med att priset och konsumtionen har liten förbindelse med varandra, så länge man rör sig om variationer på fem kronor, bör ju konsekvensen bjuda, att den deklarationen gäller i vilken riktning variationen än går. Jag är emellertid övertygad om att dessa som här står som förslagsställare eller yrkar avslag på propositionen skulle hesitera att i dagens läge föreslå en prissänkning. Mot bakgrunden av erfarenheterna från det gångna året säger ni för er själva: Detta vågar vi inte vara med om.

Vad är det egentligen som händer för

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

närvarande och vilken utveckling är det som pågår? Ja, det är en gradvis skeende relativ prissänkning på starkspriten i dess förhållande till svenska folkets inkomster; för varje år blir spriten billigare och billigare. Man skall ha klart för sig, att det är den utvecklingen vi är inne i, och jag förstår inte hur man, samtidigt som man deklarerar sin djupa olust för den utveckling vi kommit in i, kan med — får jag använda uttrycket — bibehållit lugn se spritpriset sjunka och konsumtionen öka.

Är man inställd på att något måste göras och göras nu, ja, då har vi inget annat medel i återhållande riktning än att ena oss om att i varje fall inte genom en gradvis fortgående relativ prissänkning göra spriten i samma takt relativt lättare åtkomlig för en konsumtion, som redan i dag är så hög, att vi allesammans bävar för den fortsatta utvecklingen.

Herr ANDERSSON i Björkäng (bf):

Herr talman! Man måste givetvis beklaga tendenserna till en alltmer ökad spritkonsumtion. Detta till trots finns det faktiskt vissa tecken, som tyder på att vi framgent skall ha större möjligheter att motverka det tilltagande spritmissbruket. I den allmänna opinionen framstår numera alkoholfrågan som ett allvarligt socialt och samhällsligt problem — det är inte längre den etiska frågan, avhållsamhet från rusdrycker eller ej, som dominerar intresset. Därigenom tror jag att det finns större möjligheter att vinna gehör för strävandena att förbättra folknykterheten.

De åtgärder som under förra året sattes in för att motverka den suggererande verkan, som övergången till en friare spritförsäljning innebar, har varit omstridda. I vida kretsar betecknades kampanjen »Ansvar och nykterhet» som ett utslag av statlig överambition

och ett missriktat utnyttjande av de resurser som fanns tillgängliga för att motverka en stegrad spritkonsumtion.

När vi nu har vissa möjligheter att bedöma verkningarna av denna kampanj, kan vi visserligen konstatera att den 1 oktober 1955 medförde en ökning av spritkonsumtionen. Men vi kan också konstatera att konsumtionen senare blev föremål för en ytterligare ökning. Därav torde man kunna dra den slutsatsen att kampanjen hade en viss effekt, trots att den hade att arbeta under ett visst folkpsykologiskt motstånd.

Enligt min mening bör man än en gång pröva frågan och undersöka om inte folkrörelserna är beredda att ställa sina krafter till förfogande för en ny sådan kampanj. Effekten av en ny kampanj skulle säkert bli större nu, just därför att allmänheten har en annan inställning än tidigare. Inte minst när det gäller att inpränta det ansvar som följer med rätten att köpa sprit, torde en ny kampanj ha en klart positiv verkan. Om en folkrörelsekampanj kommer till stånd, bör man i den särskilt uppmärksamma den avart som överlåtande av sprit till ungdom utgör. Det är kanske just på den punkten, som det nya spritförsäljningssystemet har sin svaga punkt. Här måste de äldre besinna sitt ansvar. Dessa som överlåter sprit till ungdom är kanske med hänsyn till det totala antal medborgare, som har rätt att inköpa sprit, inte så många. Men de behöver heller inte vara så många för att deras ansvarslöshet skall få mycket beklagliga följder. Självfallet bör man utnyttja alla möjligheter att kontrollera, att inga obehöriga överlåtelser sker. För min del tror jag dock, att det måste till även andra åtgärder för att begränsa och motverka detta beklagliga förfaringsätt.

Därvid bör man inte bortse från den roll, som den allmänna opinionen spelar. Under inverkan av en stark opinion, som fördömer deras handlingsätt,

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

skulle säkerligen många av dem, som nu överlåter sprit till ungdom, ta sitt handlande i allvarligt övervägande. Även detta talar för att möjligheterna att få de stora och opinionsbildande folkrörelsernas medverkan i en ny upplysningskampanj bör undersökas. Den nu föreslagna höjningen av priset på spritdrycker måste givetvis bli föremål för överväganden såväl för som emot. Ett argument som talar emot höjningen är den omständigheten att de mera moderata spritbrukarna kan sägas få betala ett merpris, som icke är betingat av deras konsumtion och inverkan på det allmänna nykterhetstillståndet. Vidare har det ifrågasatts, om det exempelvis för anhöriga till mera notoriska missbrukare och alkoholskadade kan komma att få negativa verkningar, emedan de verkliga missbrukarna ändå dock skaffar sig sina spritdrycker. Det som återstår för de anhörigas uppehälle skulle då genom prishöjningen komma att bli än mindre.

Som bekant blir dock icke spritpriset relativt sett högre än 1949, och vidare förhåller det sig väl ändå som tidigare sagts i debatten så, att de notoriska missbrukarna dricker så länge pengarna räcker, oavsett priset. Inte ens med ett lägre spritpris skulle det bli något mera över för de anhöriga. Följden av höjningen för denna kategori kan inte bli annat än minskad konsumtion.

Vi måste se prishöjningen som en förebyggande åtgärd, och då har man att välja mellan de eventuella olägenheter, som åtgärden kan ha för de mera moderata brukarna, och de positiva verkningar som den medför.

Höjningen torde komma att avhålla ungdomar att tillägna sig och grundläggande alkoholvanor, därför att de med den föreslagna höjningen icke anser sig ha råd att köpa sprit. Vidare torde med hänsyn till att tyngdpunkten på prishöjningen lagts till starkspriten en övergång

till alkoholsvagare drycker bli en följd, vilket givetvis är att betrakta som positivt ur nykterhetspolitisk synpunkt. Dessutom torde följden, som jag redan nämnt, bli en viss nedgång i den totala konsumtionen.

För min del finner jag alltså att övervägande skäl talar för den föreslagna prishöjningen, och jag är beredd att ansluta mig till densamma. Jag vill dock betona, att jag icke ser den som en isolerad åtgärd. Andra åtgärder — främst av förebyggande och upplysande art — bör snarast vidtagas, om vi mera effektivt skall kunna motverka det tilltagande spritmissbruket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ändra mitt tidigare yrkande därhän, att jag yrkar bifall till reservation nr II med den ändring, som herr Fast föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner i avseende å utskottets hemställan, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till det av herr Fast under överläggningen framställda yrkandet; 3:o) bifall till den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; samt 4:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Nilsson i Svalöv votering, i anled-

Förhöjd omsättningsskatt å spritdrycker samt svar på frågor och interpellationer rörande vissa nykterhetsfrågor

ning varav och sedan till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen antagits den under 3:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 51 antager det förslag, som innefattas i det av herr Fast under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen antagit det av herr Fast framställda yrkandet.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Fast under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en

gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Fast begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 42 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner bevillningsutskottets motivering i utskottets betänkande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering, som föreslagits i den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 16 nej, varjämte 27

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Slutligen gav herr talmannen propositioner i fråga om det i reservationen av herr Kristensson i Osby m. fl. föreslagna tillägget till motiveringen i bevillningsutskottets förevarande betänkande, nämligen dels på godkännande av berörda tillägg till motiveringen dels ock på avslag å nämnda förslag; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 2

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 348, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

§ 3

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 190, angående ett extra bidrag till den verksamhet, som bedrivs av För-
enta Nationernas flyktingkommissarie,

nr 191, om godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner jämte därav föranledda ändringar i gällande tulltaxa, m. m., och

nr 194, angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 8 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 22.20.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 7 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollen för den 30 och den 31 nästlidna oktober.

§ 2

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Duncker har frågat mig, om jag anser att inbjudan till de sovjetryska politiska ledarna bör fullföljas. Som svar härpå vill jag meddela, att någon tidpunkt för det ifrågavarande besöket i de skandinaviska länderna icke blivit fastställt. Utan att föregripa blivande samråd med mina danska och norska kolleger i saken kan jag uttala, att under nu inträdda förhållanden frågans upptagande med vederbörande i Sovjetunionen icke synes aktuell.

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

Härpå yttrade

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Jag tackar för det snabba svaret på min fråga. Men jag är inte tacksam för svarets innehåll utan känner tvärtom mycket stor besvikelse — en känsla som jag är övertygad om delas av det övervägande antalet svenska medborgare.

Det var ju under helt andra förutsättningar och förhållanden än de nuvarande som inbjudan till de ryska ledarna att besöka vårt land gjordes. Besöket var såvitt jag vet tänkt att äga rum under nästa år. Men nu har de ryska ledarna i handling visat, att alla deras deklamationer och allt deras tal om fred och frihet och vänskap ingenting annat är än bluff och bedrägeri, avsett att inbilla folk att det kommit en ny anda in bland de ryska kommunistledarna. De har avslöjat sig själva. Med utnyttjande av — ja, det är inte för mycket sagt — det skändligaste bedrägeri, med användande av bomber, artilleri, kulsprutor och tanks har de krossat det ungerska folkets kamp för att kunna vinna frihet. På de ryska kommunistledarnas order har frihetskampen dränkts i blod. Försvarslösa män, kvinnor och barn har mejats ned av kulsprutor och kanoner, krossats under pansarvagnar. Städer och byar har utplånats. Jakten på frihetskämparna fortgår och kommer med säkerhet att fortgå tills de alla är likviderade. »Det är tyst från Ungern», heter det i radions utsändningar. Det är en dödens tystnad.

Om vi kunde höra vad som sker bakom den neddragna järnridån skulle vi säkert få lyssna till exekutionsplutonernas salvor, då tillfångatagna frihetskämpar likvideras. Kanske skulle vi också förnimma ekon av nackskott mot arbetare, småbönder, studenter och andra, som med förtvivlans mod försökt försvara sitt lands och sin egen frihet mot det oerhörda kommunistiska

förtrycket, mot den utpressning och allt det våld, som övats mot arma människor.

I hela världen har man reagerat hårt mot det ryska väldets övergrepp på Ungerns frihetsälskande folk. Att så sker även hos oss är självklart. Denna reaktion har kommit till uttryck vid demonstrationer och i uttalanden av avsky. Man har vänt sig mot företrädarna för detta kommunistiska välde och gjort det bland annat på så sätt, att överenskommelser, som tidigare träffats om besök här av musiker, vetenskapsmän och andra, har återkallats.

Då frågar man sig: Finns det inte skäl nog för den svenska regeringen att återkalla den inbjudan, som gjorts till de ryska kommunistledarna? De som finge till uppgift att trycka dessa herrars händer till en välkomsthälsning, om besöket kom till stånd, skulle väl ändå efteråt känna, att de förlorat en hel del av sin självaktning.

Herr talman! Jag har självfallet intet yrkande, men jag är övertygad om att om hans excellens statsministern hade lämnat ett klart och otvetydigt besked, att inbjudan kommer att återtagas, så skulle detta ha hälsats med tillfredsställelse av, jag vågar säga, miljoner svenskar.

Härefter meddelade herr talmannen, att herrar Ohlin och Hjalmarson begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga stadgade inskränkningen i yttranderätten.

Härpå anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Med anledning av hans excellens statsministerns svar på herr Anderssons i Dunker fråga tillåter jag mig att rikta ett kompletterande spörsmål till statsministern rörande innebörden av hans svar.

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

Innebär uttrycket »att inbjudan inte är aktuell», att det omtalade besöket inte kommer att äga rum vid den förut avsedda tidpunkten? Jag tillägger endast, herr talman, att jag skulle funnit det helt naturligt, om det från regeringens sida hade lämnats ett svar så formulerat, att det blivit klart inte blott att besöket icke kommer att äga rum vid denna tidpunkt, utan att besöket inte kommer att äga rum så länge Ryssland fortsätter den nuvarande våldspolitik mot Ungern.

Därigenom skulle vi här i Sverige ha kunnat klart markera den ståndpunkt, som jag tror att vi alla — med undantag av ett antal kommunister måhända — är överens om, nämligen ett fördömande av denna politik från Rysslands sida. Vi skulle därmed också klart ha markerat de känslor som vi säkert alla hyser gentemot Ungerns undertryckta folk och de känslor som vi hyser, när vi tänker på den ryska politiken mot Ungern, känslor som herr Andersson i Dunker på ett utmärkt sätt nyss har tolkat från denna talarstol.

Herr **HJALMARSON** (h):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma med herr Andersson i Dunker. Vi har alla känt det så som han gav uttryck åt. Det som vi har bevittnat nere i Ungern har varit en av de grövsta illgärningar i mänsklighetens historia, ett hänsynslöst åsidosättande av de rättsgrundsatser, som Förenta Nationerna har gjort till sina och som vi här i Sverige alltid har velat hålla högt, ett nedtrampande och nedslående av alla humanitära värden, handlingar präglade av ett svek och ett bedrägeri som vi inte hade trott vara möjliga i vår tid.

Det måste väl då, herr talman, för oss alla stå klart, att det skulle kännas som en djup moralisk belastning, om vi i vårt land skulle behöva ta emot ett besök av de ryska statsledarna. Det skulle dessutom innebära en grov förolämp-

ning mot de människor där nere i Ungern, som tydligen alltjämt försöker kämpa till det yttersta för sin frihet.

Därtill kommer, herr talman, att vi här i vårt land är inställda på att hålla hela denna fråga om att stödja frihetens sak i Ungern levande i Förenta Nationerna. Det är nog ingen av oss som tror, med tanke på de herrar som vi har att göra med där borta i Moskva, att det kommer att gå i brådrasket att hos dem vinna förståelse för FN:s rättsprinciper. Men att vi inte mot denna bakgrund, när vi givit beskedet att vi inte skall släppa taget om denna fråga i Förenta Nationerna, att vi inte mot den bakgrunden klart och tydligt skulle kunna här säga ifrån, att vi önskar inte ha något besök i vårt land av de ryska statsledarna, det är för mig obegripligt.

Det skulle skänka en känsla av lättnad och tillfredsställelse om statsministern kunde komplettera sitt meddelande med ett entydigt uttalande, av vilket framgick att så länge som frihetskämparna nere i Ungern behandlas på det sätt som nu sker, så länge som slaveriet fortsätter i Ungern och denna illgärning fullföljes från Sovjets sida, så länge känner vi här i Sverige att vi inte skulle kunna ta emot ett besök av de högsta ledarna för de kommunistiska bödlarna.

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Jag vill gärna instämma med de föregående talarna att man har mycket stark medkänsla med Ungerns folk, som har lidit så mycket under de dagar som gått, men vad jag ändå förvånar mig över är, att medömkan bara hyses för detta folk och inte utsträcker till alla som vi vet lider och förtrycks i världen. Vi har nog sett, hur det egyptiska folket också har bombarderats ifrån luften. Även detta folk bör vara förtjänt av medlidande. Jag vet vidare, att alla här i kammaren nyligen har fått ett meddelande från Grekland, i vilket

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

man betonar svårigheterna för dess folk på Cypern, framför allt för barnen. Jag finner det underligt, att man inte skall kunna ha litet förbarmande med alla andra, utan bara riktar sig till Ungerns folk.

Det gjordes några uttalanden för ett par dagar sedan av ledande män här i landet, och jag måste bekänna, att vad som tilltalade mig mest var då vår ärkebiskop riktade sig med sin varma känsla till alla lidande och önskade att man skulle ha förståelse för dem. Det är bara detta jag vill ge uttryck för, att man också skall tänka på alla andra, inte endast på Ungerns folk.

Jag vill framhålla, att jag måste känna mig litet upprörd över den starka stämning, som man försöker ingjuta i vårt folk, en stämning som jag inte tror är så synnerligen lycklig för vårt land. Vi såg härom kvällen hur unga pojkar ställde till med ett slags uppbåd på gatorna, och det är självklart att ett talande till känslorna på det sätt som skett medverkar till dylikt. Det är för vårt land enligt min mening inte till någon båtнад utan tvärtom till skada. Jag skulle därför vid detta tillfälle vilja göra en vädjan, att man skall försöka hålla sina känslor i styr och inte låta dem löpa i väg. Det kan vara farligt för vårt folk. Vi kommer nog alla ihåg hur det var under det finska kriget, då det också var nära att folkstämningen skulle nå en viss bristning. Då uppträdde emellertid, som vi vet, vår gamle kung, Gustaf V, och uttalade lugnande ord, som gjorde att man drog in på sina känsloutryck. Jag skulle önska, att svenska folket även nu ville hålla balansen och inte driva upp en agitation, som kan vara skadlig för det, inte minst med hänsyn till vårt förhållande till olika makter här i världen.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Jag kan inte annat än uttala min förvåning över herr Rubbestads yttrande. Har Sverige någonsin

nekat att hjälpa, där vi har kunnat och där vi vetat, att hjälpbehov funnits? Sverige har väl skänkt bistånd åt alla möjliga håll. Att vi nu känner mest och djupast för Ungern behöver jag väl inte tala om. Det är självklart.

Herr Rubbestad anmärkte på att studenter och andra ungdomar demonstrerar och uttrycker sin avsky för våld och förtryck. Jag tycker för min del, att vi skall vara glada så länge vi har ungdomar som vill och vågar ge uttryck för sina känslor och synpunkter som de gjort.

Herr SKOGLUND i Umeå (s):

Herr talman! Man har i diskussionen gjort vissa invändningar mot det av statsministern lämnade svaret och menat, att detta inte var tillräckligt klart och bestämt. Jag har litet svårt att förstå dessa invändningar. Enligt min mening fyller svaret de anspråk, som man rimligen kan ställa på det i dagens läge.

I samband härmed har på nytt den ungerska situationen kommit att beröras. Låt mig då påminna om att det under förra veckans stora debatt här i kammaren rådde fullständig enhetlighet i synen på händelseutvecklingen i Ungern från de demokratiska partiernas sida. Herrar Ohlin och Hjalmarsen instämde också helt i de kraftfulla och klara deklarationer som på regeringens vägnar gjordes av stats- och utrikesministrarna.

Vid det tillfället tillät jag mig konstatera, att utvecklingen i Ungern utgör ett skakande bevis för att våld och terror inte förmår utplåna människornas frihetslängtan. Förr eller senare finner denna sin form och går sina egna vägar. Utvecklingen sedan dess har inte givit mig anledning att ändra detta omdöme. Från kommunistiskt håll har man efter den fruktansvärda nya vändning, som händelserna tagit genom de ryska truppernas förnyade ingripande, sökt göra gällande, att folkupproret inte

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

haft stöd hos befolkningens breda lager. Alla uppgifter tyder på att detta är ett fullkomligt sanningslöst påstående. Det bör slås fast att Sovjets trupper satts in mot människor som kämpat och dött för frihet och ökad demokrati. Enstämmigt har det svenska folket i dessa dagar uttryckt sin beundran inför frihetskampens hjältar och martyrer, sin avsky för det brutala våld som utövats för att kväva och krossa friheten och sitt bestämda krav på att Sovjet skall dra tillbaka sina trupper. Sveriges regering har genom sin delegat i Förenta Nationerna på ett utmärkt sätt tolkat svenska folkets känslor inför och inställning till vad som här har skett. Alltjämt knyter vi våra förhoppningar till Förenta Nationerna. Vi känner dess svaghet, och vi vet, att världsorganisationen saknar de maktmedel, som skulle behövas för att visa tillbaka våldsaktioner. Men Förenta Nationernas moraliska auktoritet är ändå inte utan betydelse. Med glädje har vi också under det senaste dygnet mottagit meddelande om att de stridande parterna i Egypten följt Förenta Nationernas uppmaning att låta vapnen tystna. Därigenom har Förenta Nationernas prestige utan tvekan stärkts och dess möjligheter ökats att göra en konstruktiv insats i den ungerska frågan.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tillägga några ord med anledning av herr Rubbestads yttrande.

Herr Skoglund i Umeå har här nyss med rätta hänvisat till den enighet de olika demokratiska partierna emellan som kom till uttryck under debatten i förra veckan, och jag vill gärna understrika att andra och första kammarens talmän på ett utomordentligt sätt i radio tolkade samma känslor och inställning. Jag vill också, för att det inte skall bli något missförstånd, passa på att uttala min tillfredsställelse över den förklaring som svenska regeringens re-

presentant i Förenta Nationerna för ett par dagar sedan avgav.

Det är alltså inte detta saken gäller. Men det föreligger, herr Rubbestad, en aktuell politisk situation, där vi i Sverige har tillfälle att klart markera hur oerhört bestämt och intensivt hela vårt folk reagerar mot det våld som förekommer i Ungern. Att åt denna svenska opinion ges så tydliga uttryck som möjligt, däri ser jag ett sätt att stärka Förenta Nationernas arbete på att få till stånd en förändring, som återger Ungerns folk dess nationella frihet.

I fråga om Egypten ligger det ju så till, att de berörda parterna har accepterat Förenta Nationernas förslag om inställande av fientligheterna liksom förslaget om att Förenta Nationerna skulle skicka dit en polisstyrka. Om och när Ryssland accepterar ett förslag om att FN får sända en polisstyrka till Ungern, som där tillser att det ungerska folkets rättigheter blir respekterade, kommer frågan i ett annat läge än det vari den i dag befinner sig. Men sorgligt nog finns det tills vidare ingen utsikt till detta, och det är det som skapar den situation herr Rubbestad tycks vara alldeles blind för.

Enligt min mening är det väsentligt att man i detta fall inte drar några oriktiga paralleller. Hur mycket man än må, såsom vi från olika håll också gjort, beklaga det som skett den senaste veckan i Egypten, så är dock för närvarande situationen där en helt annan än den som föreligger i Ungern. Det som nu är aktuellt är alltså att markera våra känslor inför våldspolitiken i Ungern. Jag upprepar att jag i en sådan manifestation skulle se ett bidrag till Förenta Nationernas ansträngningar att skapa en sådan världsupinion, att Förenta Nationerna kan åstadkomma en förändring till förmån för Ungerns frihet.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Herr Rubbestad gav uttryck åt den universella kristna broder-

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

skapsprincip, som vi alla omfattar. Jag undrar emellertid, om inte herr Rubbestad, när han talade om vad som skett ute i världen, glömde bort den kristna definitionen av begreppet vår nästa. Vår nästa är ju den som i ögonblicket främst behöver vår hjälp. Även med de utgångspunkter, som herr Rubbestad anlade, måste alltså våra tankar och våra känslor i denna stund framför allt kretsas kring sorgespelet i Ungern.

Allra minst mot bakgrunden av de enhälliga deklamationer som gjordes under det utrikespolitiska avsnittet av remissdebatten skulle det behöva uppstå något missförstånd om den svenska ståndpunkten, men för säkerhetens skull vill jag ändock fästa herr Rubbestads uppmärksamhet vid att den demokratiska opinionen i riksdagen gett uttryck för en allvarlig och bestämd reaktion gentemot Englands och Frankrikes inskridande i Egypten. Det har av företrädare för alla demokratiska partier klart och tydligt sagts ifrån, att denna aktion stått i uppenbar strid mot de rättsgrundsatser som FN hävdar och som Sverige liksom andra små länder bestämt måste sluta upp kring.

Jag vill också helt och hållet instämma med herr Ohlin däri, att samtidigt som vi säger ifrån detta är det angeläget att understryka den oerhörda skillnad, som föreligger mellan Englands och Frankrikes uppträdande och Sovjetunionens uppträdande.

I och med att England och Frankrike har accepterat Förenta Nationernas auktoritet och dess medlingsaktion har ju läget blivit ett annat i Främre Orienten. Vi kan hoppas på möjligheter att åstadkomma en fred på rättvisa och rimliga villkor för de berörda folken. Detta har också en annan betydelse, den nämligen att den demokratiska världen i Förenta Nationerna i fortsättningen med en helt annan tyngd och en helt annan moralisk styrka kan vända sig gentemot det oerhörda kom-

munistiska maktövergreppet nere i Ungern.

Så, herr talman, en liten reflexion med anledning av vad herr Skoglund i Umeå yttrade. Enligt herr Skoglunds uppfattning uppfyllde statsministerns svar alla de anspråk på klarhet, som man kunde ställa i dagens läge. Jag är ledsen över att jag inte helt kan dela herr Skoglunds uppfattning. För min del tycker jag att just i dagens läge det skulle ha varit lättare än någonsin att tala med en sådan klarhet, att inga kompletterande frågor hade behövt ställas till statsministern.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag beklagar, att varken interpellanten eller ett par av de andra talare, som deltagit i denna debatt, gjort sig mödan att försöka förstå vad det av mig lämnade svaret innehåller. Här föreligger icke någon som helst oklarhet om regeringens besked. Tidpunkten för detta besök måste ju först fastställas för att det över huvud taget skall kunna bli ett besök. Jag har i mitt svar sagt, att något initiativ från den svenska regeringens sida i denna sak inte är att vänta under de förhållanden som nu inträtt. Om något sådant initiativ icke tages, kommer följaktligen inte heller besöket att bli av. Det borde framgå ganska klart av det svar jag lämnat.

Det har sagts en del allmänna ting om förhållandena i Ungern av de övriga partiledarna. För att det inte skall uppstå skymten av ett missförstånd anser jag mig nödsakad att upprepa det som jag åtskilliga gånger under dessa dystra och mörka veckor har haft anledning att säga. Det är klart, att händelserna i Ungern har skakat våra sinnen, och våra känslor har tagit sig många gripande uttryck. Från alla delar av landet, från alla samhällsgrupper har inströmmat uttalanden, vilka

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

vittnar om det svenska folkets reaktion. Denna mängd av uttalanden beror inte på splittring och villrådighet; tvärtom det är samma tankar, samma känslor som vi har klätt i nästan exakt samma ord. Det är, för att taga ur mängden av fattiga uttryck för våra känslor, beundran inför det tappra ungerska folkets frihetskamp, förbittring över att en främmande makt har slagit ned friheten, krav på att den främmande makten skall dra tillbaka sina trupper för att låta det ungerska folket i frihet forma sin framtid, och framför allt medkänsla med inbördeskrigets offer. Det är dessa som de skenbart splittrade uttalandena har velat säga. Sveriges regering har, på ett sätt som det gläder mig att i dag höra här lovordas, velat tolka vad Sveriges folk i dessa dagar känner, genom vad vi har framfört i Förenta Nationerna. Jag hänvisar till vad Sveriges delegat där uttryckt, när han återigen upprepade det som vi efter fattig förmåga har försökt variera under dessa dagar.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Jag vill ta fasta på vad statsministern här uttalat, nämligen för det första att tidpunkten för det planerade besöket av de ryska statsledarna tydligen inte ens mera i allmänhet preciserats, för det andra att för att detta besök skall komma till stånd förutsättes initiativ från svensk sida för att diskutera tidpunkten. För det tredje framhåller herr statsministern, att något sådant initiativ under rådande förhållanden inte kommer att tagas. Jag föreställer mig att vi, som varit litet kritiska mot den första formuleringen, i uttrycket »rådande förhållanden» inlägger samma betydelse; om statsministern är enig med oss skulle vi därav våga dra den slutsatsen att det ryska besöket inte kommer till stånd. Jag tycker, herr talman, att just i dagens situation man inte skulle ha behövt

använda en sådan invecklad diplomatisk formulering för att konstatera en så självklar sak. Men om den nu är självklar och vi alla kan vara överens om detta, hälsar jag självfallet statsministerns besked med tillfredsställelse.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det har här gjorts några uttalanden som tyder på att de som gjort dem talar från oriktiga utgångspunkter. Det senaste telegrammet meddelar, att engelsmännen och fransmännen nyss bombat Kairo. Det beslut som Förenta Nationerna fattade i natt om vapenvila — varöver vi alla glädde oss — har således överkorsats genom en egenmäktig handling, fullt i stil med det engelska, franska och israeliska angreppet på Egypten.

Varför erinrar jag om detta? Herr Hjalmarson sade nyss, att man från hans och andras sida klart har sagt ifrån sitt ogillande av det engelsk-fransk-israeliska angreppet. Det var i så fall en nyhet för mig. Jag hörde visserligen i remissdebatten att herr Hjalmarson talade om att det israeliska angreppet var någonting från svensk synpunkt obegripligt. Jag får säga att detta var ett mycket diplomatiskt och högerbetonat uttryck för den reaktion som han ville forma. Jag hörde inte att han talade om vare sig England eller Frankrike, de länder som har huvudansvaret för detta angrepp mot Egypten.

Vad den ungerska frågan beträffar knyter jag an till vad jag nu sagt. Bakgrunden här är långt mera komplicerad än herrarna försökt teckna. Bakgrunden är den, att vi befinner oss inför ett överhängande hot om ett nytt storkrig. Det är den enkla sanningen. Man behöver bara titta på kartan för att se vad en omvälvning i Ungern, av den karaktär, som de senaste dagarnas — fredagens och lördagens — händelser tydde på, skulle ha inneburit. Det är

Svar på fråga ang. besök i Sverige av sovjetryska politiska ledare

inte mina uppgifter, det är de borgerliga korrespondenternas uppgifter i stockholmstidningarna om vad det är för folk som slussats över. Det är 60 000 före detta Horthy-officerare och likartade, folk som flöt fram ovanpå denna spontana rörelse från det ungerska folket, vars berättigande jag är lika villig att understryka som de övriga som har framträtt här.

Ännu en sak tycker jag också skall markeras, nämligen frågan om de utländska trupperna. Det är en oerhörd olycka för Europa att främmande trupper skall stå i en rad länder. Vi hoppas varmt att den situationen mycket snart skall uppstå, när dessa främmande trupper dras tillbaka från Polen, Östtyskland, Ungern och Rumänien — således de länder i öst där det ännu står ryska trupper — samt från Västtyskland, från England, Frankrike, Italien, Belgien, Holland, Spanien och Luxemburg, länder, där det står utländska trupper, vilkas uppgift sannoligen inte är att förbereda några polisaktioner.

Ja, herr talman, jag har velat påpeka, att situationen inte är så enkel och okomplicerad som man här framställt och som för närvarande framställs i radions aktuella utsändningar. Jag tror att det är befogat att man håller huvudet kallt och tar det litet lugnt och inte rusar i väg.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte säga mer än att jag livligt beklagar att vi i denna kammare, denna riksdag, har personer, som har panna att stå upp här och försvara de ohyggliga ogärningar som begåtts och alltjämt begås i Ungern.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Jag förstår att herr Hagbergs anförande här syftade till att

avleda intresset från Ungern. Beträffande händelserna i Främre Orienten vet vi ju och har nyss hört, att striderna där är nedlagda. Vi måste väl anse detta som en god insats av FN, och vi får väl i detta fall hylla vår man där borta, Hammarskjöld, som har gjort en utomordentligt förnämlig insats.

Men, herr talman, det var icke detta som föranledde mig att begära ordet. Det anspelades här på uttalanden, som gjorts i remissdebatten. Jag gjorde också ett uttalande där och framhöll min avsky för de händelser som ägde rum i Ungern. Jag ställde mig helhjärtat bakom de uttalanden som gjorts från regeringssidan. Sedan drog jag kanske en förhastad slutsats då. Jag var för optimistisk beträffande den fortsatta händelseutvecklingen.

Vad gäller statsministerns svar här i dag på herr Anderssons i Dunker fråga så anser jag, att såväl frågeställaren som herrar Ohlin och Hjalmarson i sina första anföranden misstolkat statsministerns uttalande. Svaret måste ju, enligt min mening, innebära, något som statsministern i ett senare anförande förklarar, ett avståndstagande från detta besök nu.

Det har i debatten gjorts attacker emot de demonstrationer som här har ägt rum, också av studenter. Jag förstår mycket väl demonstranternas uppträdande och uppfattning, och jag har ingenting att anföra emot dessa demonstrationer. Jag tycker att det är helt naturligt att dessa ungdomar och andra personer ger ett uttryck för den avsky som de känner inför de händelser som har rullats upp där nere i Ungern.

Man måste nog beklaga att FN inte har litet större makt att sätta bakom orden. Det är möjligt att de diplomatiska åtgärderna nu har lyckats från FN eller att de kommer att lyckas, men annars tycker jag att händelseutvecklingen visar, att det skulle vara bra om FN kunde sätta litet makt bakom orden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. förhandlingarna rörande lärarnas vakthållning vid skolmåltider

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat mig, om jag vill lämna kammaren »en redogörelse för resultatet av förhandlingarna rörande lärarnas vakthållning vid skolmåltider».

Efter samråd med statsrådet och chefen för civildepartementet får jag svara följande.

Då några förhandlingar beträffande skolmåltidsvakten ännu inte kommit till stånd, kan jag inte nu lämna den av herr Braconier avsedda redogörelsen. Jag hoppas emellertid att senare under riksdagen bli i tillfälle att — med anledning av en av herr Axel Andersson i första kammaren framställd interpellation i ämnet — lämna en redogörelse för de olika frågor, som sammanhänger med lärarnas tillsyn vid skolmåltiderna.

Härefter anförde

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Det har ju gått över två år efter 1954 års riksdagsbeslut i denna fråga rörande vakthållningen. Det har gått mer än ett och ett halvt år sedan den kommitté som hade att utreda denna fråga kom med sitt betänkande. Ecklesiastikministern och jag hade ju en interpellationsdebatt i denna fråga i maj i år, och då framhöll ecklesiastikministern att det fanns goda förhoppningar om att man vid förhandlingarna skulle kunna nå en överenskommelse på godtagbara villkor. Mot detta uttalande har ju fackorganen riktat en mycket skarp kritik. De har sagt att det som de betraktar som ett diktat aldrig kan skapa förutsättningar för en överenskommelse.

Tvång och samförstånd är olika begrepp.

Det är väl ändå ganska anmärkningsvärt, herr statsråd, att det skall gå över två år utan avgörande när det gäller en förhandlingsfråga mellan staten och en part på arbetsmarknaden, vilken är av fundamental vikt för vederbörande grupper. I maj månad kunde visserligen statsrådet göra gällande, att den undersökning som jag då stödde mig på hade begränsad räckvidd, därför att den hänförde sig till stockholmsförhållanden, men sedan vi hade denna debatt i kammaren, har det kommit en grundligare undersökning, som visar att frågan om lärarnas vakthållning vid skolmåltider spelar en stor roll för den vantrivsel som stora grupper av lärare känner. Jag måste anse det vara ytterst angeläget för staten — inte minst när man från regeringspartiernas sida hävdar att det skall skapas en ökad demokrati på arbetsmarknaden — att staten när det gäller förhandlingar med en motpart visar, att den har intresse för att få sådana förhandlingar till stånd som även för motparten framstår såsom förda på sådana villkor, att det kan vara tal om ett samförstånd.

Om man tillsätter en kommitté som skall utreda denna fråga, kan det väl ändå inte vara rimligt, att man ligger så länge på ärendet sedan utredningen framlagts. Jag har inte fått något svar på frågan, vad som är anledningen till att det inte har kommit till förhandlingar i denna sak.

I maj månad i år hävdade ju ecklesiastikministern att redan 1946 års beslut i själva verket innebar, att ett tvång skulle föreligga för lärarkåren. Om detta var förhållandet, varför behövde riksdagen då ännu en gång ta upp frågan, såsom den gjorde år 1954? Det var väl meningen att 1954 års beslut skulle skapa de juridiska förutsättningarna för en överenskommelse?

Efter den långa tid som har förflutit sedan riksdagsbeslutet av år 1954 och sedan den utredning, som tillsatts av

Svar på fråga ang. förhandlingarna rörande lärarnas vakthållning vid skolmåltider

ecklesiastikministern, kommit med sitt förslag, vilket skedde för mer än ett och ett halvt år sedan, kan ecklesiastikministern fortfarande inte ge något som helst svar på min fråga, utan hänvisar till att han i en debatt, som kommer i första kammaren, kommer att ta upp denna fråga.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Lindholm, begärde härefter ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den inskränkning av yttranderätten, som stadgats i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga.

Härpå yttrade:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Vissa yttranden i herr Braconiers inlägg föranledde mig att begära ordet. Han kritiserade regeringen för att den inte ville föra förhandlingar, trots att den ofta talar om demokrati och sådant. Men innan herr Braconier gör alla dessa mycket tvärsäkra uttalanden borde han väl ändå studera urkunderna i denna fråga något närmare. Vid riksdagsbehandlingen år 1954 av skolmåltidsfrågan förordade man inom statsutskottets andra avdelning en skrivning som innebar — jag citerar inte exakt utan återger endast innehållet — att en överläggning skulle äga rum om formerna för folkskolläraarnas medverkan vid skolfrukostarna. Inom utskottet uppträdde då några ledamöter, som framställde ett yrkande med annan formulering. Genom att de drev sin mening vidare och förde den fram till kammaren, där vi också hade en ingående debatt om detta spörsmål, neutraliserade de innebörden av statsutskottets skrivning på ett sätt som gjorde, att den inte gav det utrymme för förhandlingar, som eljest skulle ha blivit fallet. Det är alltså dessa reservanter som genom sitt sätt

att skriva faktiskt har låst fast hela förhandlingssituationen från början. Om de hade uraktlåtit att visa detta nit i onödan, skulle med all sannolikhet denna fråga ha varit löst tidigare, men genom deras sätt att formulera reservationen och argumentera i kammaren har hos den här berörda parten skapats en stämning, som har gjort att man vid det tillfälle, då förhandlingarna fördes, inte kunde förhandla så fritt på detta fält som varit möjligt om man endast haft utskottets skrivning. Vidare förhåller det sig ju så, att man under det senaste året inte har hört så mycket från Folkskolläraryförbundets sida, och en av förutsättningarna för att det skall bli förhandlingar är väl ändå, att den part som berörs begär förhandlingar.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Om jag rätt fattade innebörden av civilministerns svar till mig, skulle vi ju aldrig få några förhandlingar. Civilministern åberopar en reservation i ett utskott för att därmed bevisa, att man egentligen inte skulle ha några förhandlingar! Var det därför statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tillsatte en utredning efter 1954 års beslut, en utredning som ju senare tog upp denna fråga? Hur kan reservationen i utskottet, som kom före tillsättandet av kommittén, på något sätt vara en käpp i hjulet för de förhandlingar, som förutsattes komma till stånd, och för att det — som ecklesiastikministern själv framhöll i maj i år — skulle finnas alla möjligheter till en godtagbar lösning, alltså en lösning som skulle kunna antagas av båda parter?

Om ecklesiastikministern sade detta till mig i maj månad, hur kan civilministern nu här säga något som helt strider mot detta ecklesiastikministerns uttalande? Varför kom inte ecklesiastikministern i maj månad med det uttalande som civilministern nu gör i denna kammare, då han skyller ifrån sig

Svar på fråga ang. förhandlingarna rörande lärarnas vakthållning vid skolmåltider

allt på några reservanter i ett utskott? Vad skall denna kammare kunna få för uppfattning i frågan, när ecklesiastikministern gav kammaren den förklaringen, att vi hade alla möjligheter att mycket snart komma till samförstånd, och civilministern sedan säger: Vi har inte hört något från lärarkårens sida? Det föranleder mig att ställa en fråga: Har det från departementschefens sida framställts ett direkt förslag om förhandlingar till vederbörande lärarkår, på vilket förslag departementet fått ett nekande svar? Är det verkligen på det sättet, som civilministern med sitt inlägg vill göra gällande, att lärarkåren direkt sagt nej till förhandlingar, och när kom i så fall anbudet om förhandlingar? Det kan ju inte ha förelegat i maj månad, att döma av den interpellationsdebatt vi då hade. När har det på något sätt meddelats att lärarkåren sagt nej till förhandlingar?

Jag finner särskilt civilministerns senaste förklaring till dröjsmålet vara av den art, att jag inte kan förstå vilka förutsättningarna egentligen skall vara för att det över huvud taget skall kunna bli några förhandlingar.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Det går nog inte att blanda bort korten på det sätt som herr Braconier nu försökte göra. Genom den reservation, som fogats vid statsutskottets utlåtande, skärpte man innebörden i utskottets skrivning, som sedermera blev riksdagens beslut. Om den reservationen inte hade förelegat, hade civildepartementet haft en vidare ram att röra sig inom vid förhandlingarna. Genom att reservationen neutraliserade innebörden av utskottets skrivning på sätt som skedde, begränsades, genom de direktiv riksdagen sålunda gav, civildepartementets möjligheter att föra förhandlingarna. Ramen blev härigenom

låst på ett helt annat sätt än den skulle ha blivit därest reservationen icke hade förelegat.

Detta var en sida av saken. En annan sida är att en förutsättning för att förhandlingar skall komma till stånd är att den organisation som berörs av saken tar upp förhandlingar. Inte kan väl civilministern springa omkring till olika organisationer och fråga, om de vill förhandla. Vill de förhandla, så får de komma till departementet. Var i den enskilda sektorn handlar man på annat sätt, herr Braconier? Herr Braconier brukar göra sig till talesman för det svenska näringslivet, men kan han finna ett enda ställe där man för förhandlingar på det sätt som han föreställer sig att departementet skall göra?

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Civilministern tyckte inte förstå innebörden i den anmärkning jag riktade mot honom. Jag framhöll att vi i maj månad hade en debatt om denna fråga här i kammaren och att ecklesiastikministern då förklarade, att det fanns goda förutsättningar för ett samförstånd. Herr civilministern tar upp ett helt annat resonemang. Bortsett från fraserna om att jag blandar samman begreppen som statsrådet påstår trots att jag ingående försökte påvisa det ologiska i hans förklaring, gör han gällande att 1954 års riksdagsbeslut i själva verket var av sådant slag, att det praktiskt taget omöjliggjorde för civildepartementet att få några förhandlingar till stånd.

Om regeringen har denna enligt min mening orimliga tolkning, varför har den då inte själv kommit med förslag som gjort det möjligt att nå en överenskommelse? Civilministern menar väl inte att endast staten och dess motpart har intresse av dessa förhandlingar? Nej, detta är en fråga som berör kommunerna och det svenska skolväsendet,

Svar på fråga ang. förhandlingarna rörande lärarnas vakthållning vid skolmältider

och det måste ligga i statens eget intresse att söka åstadkomma en lösning.

Genom sin argumentering lägger civilministern skulden uteslutande på lärarna. Hans svar innebär att det inte kommer att bli några förhandlingar, därför att lärarkåren i själva verket inte vill det. Civilministern uttryckte det så att han inte kan springa omkring och fråga lärarna om deras uppfattning.

I denna fråga är även ecklesiastikdepartementet inblandat, och det var ju ecklesiastikministern som tillsatte utredningen efter 1954 års riksdagsbeslut. Tillsattes den utredningen för att konstatera att man över huvud taget inte kunde göra någonting, att det i själva verket inte fanns några möjligheter till förhandlingar eftersom det hade förelagat en reservation i statsutskottet år 1954?

Om regeringen har den uppfattning som civilministern nu har anfört, då måste ecklesiastikministerns svar till mig i maj månad detta år vara felaktigt, då han gav uttryck åt den uppfattningen, att vi mycket snart skulle komma till samförstånd. Vad har inträffat, sedan ecklesiastikministern lämnade sitt svar till mig, som gör att regeringen nu bedömer situationen från helt andra utgångspunkter?

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag tror att jag för tredje gången måste upprepa vad jag har sagt, för att herr Braconier skall kunna förstå innebörden.

Jag sade nämligen, att reservationen har begränsat det område, inom vilket departementet kan föra förhandlingar i denna fråga. Jag har inte sagt, att det var förbud att förhandla, utan har talat om det område vi kan röra oss inom. Om då Folkskolläraryrket förbundet genom reservationen har invaggats i den förhoppningen, att det inte behöver hålla sig inom det området utan kan

hålla sig inom ett helt annat område — en tolkning som det inte finns täckning för i riksdagsbeslutet — innebär det väl ändå någonting annat än herr Braconiers tolkning av vad jag har sagt.

Det är riktigt som herr Braconier säger, att ecklesiastikministerns svar byggde på den bedömningen, att vi, inom den ram riksdagen bestämt, hade vissa möjligheter. Men herr Braconier! Om nu det förbund, som är berört av detta spörsmål, inte hörs av och anledningen härtill kanske är, att det vill förhandla om vad som ligger utanför den ram riksdagen har fastställt, kan väl civildepartementet inte göra något åt den saken.

Herr talman! Jag tänker nu inte ge herr Braconier fler lektioner i denna fråga.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Civilministern gör gällande, att det är några människor, som har invagat lärarkåren i falska föreställningar. Jag citerade ju ett interpellationssvar till mig från ecklesiastikministern i maj månad, enligt vilket det fanns goda förhoppningar att här åstadkomma samförstånd.

Nu säger civilministern, att det nuvarande läget egentligen beror på att lärarna inte har kommit med något förslag. Ja, men i lärarnas eget fackorgan säges det, att man väntar på ett förslag från departementet. Om nu detta är civilministerns uppfattning i denna fråga, hade det väl — med tanke på vad som skrivits i lärarnas eget organ — varit enkelt att säga till lärarkåren att komma med ett förslag och att man då skulle ta upp förhandlingar. De direktiv som kommittén fick av ecklesiastikministern förutsatte ju, att det skulle bli förhandlingar, och det var efter 1954 års beslut.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. en förbättring av skolans lokalbehov och minskning av elevantalet i folkskolors och högre skolors klassavdelningar

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Helén till hans excellens statsministern framställt följande interpellation:

»Vilka åtgärder har inom skilda departement vidtagits för att åstadkomma en snar förbättring av skolans lokalbehov i samband med det av riksdagen uttalade önskemålet om en minskning av de alltför stora klassavdelningarna i folkskolan och de högre skolorna?»

Då de av interpellanten upptagna spörsmålen närmast berör ecklesiastik- och socialdepartementens verksamhetsområden får jag, efter samråd med statsrådet och chefen för socialdepartementet, anföra följande.

Skolväsendets nybyggnadsbehov är, som alla i denna kammare väl vet, synnerligen stort. Som exempel kan jag nämna, att skolöverstyrelsen i vissa uppgifter till 1955 års långtidsutredning för folkskolan, realskolan och gymnasiet räknat med ett investeringsbehov av 2 735 miljoner kronor för skolbyggnader under perioden 1956—1965, varav 1 720 miljoner kronor under den första femårsperioden. För kalenderåret 1957 har överstyrelsen föreslagit en byggnadskvot av 425 miljoner kronor för ifrågavarande ändamål. Till jämförelse kan nämnas, att motsvarande byggnadskvot för innevarande kalenderår utgör omkring 180 miljoner kronor.

Herr Helén har i sin interpellation med avseende på lokalbehovet speciellt berört frågan om uppförande av s. k. klassrumspaviljonger, en typ av de provisoriska skollokaler, för vilka särskilda statsbidrag kan utgå inom folk- och realskolan. Inom folkskoleväsendet har statsbidrag till provisoriska skol-

byggnader medgivits år 1952 för sammanlagt 7 klassrum, 1953 för 10 klassrum, 1954 för 35 klassrum, 1955 för 27 klassrum och 1956 hittills för 46 klassrum.

Beträffande klassrumspaviljongerna kan jag nämna, att en arbetsgrupp inom statens nämnd för byggnadsforskning — skolhusgruppen — för närvarande för slutlig redovisning bearbetar bl. a. frågan om en standardiserad mindre skolpaviljong, avsedd som komplement till befintliga skolanläggningar för att tillgodose behovet av extra klassrum. Entreprenadhandlingar har utarbetats för skolpaviljonger omfattande 2, 4 och 6 klassrum med tillhörande biutrymmen. På erhållna entreprenadanbud baserade överslagsmässiga jämförelser med tidigare i Stockholm uppförda byggnader av liknande slag ger enligt nämnden vid handen, att det uppgjorda förslaget torde innebära en betydande besparing. Dessutom har utförda schemastudier visat bl. a., att en paviljong omfattande 2 klassrum och 2 grupprum för lågstadiet med viss planlösning kan medge en dubbling av antalet avdelningar utan att skoldagen nämnvärt förlänges.

Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på en av skolöverstyrelsen — efter samråd med statens nämnd för byggnadsforskning, statens byggnadsbesparingsutredning samt sakkunniga för omprövning av vissa statsbidrag på skolväsendets område — den 11 oktober 1956 till Kungl. Maj:t avgiven redogörelse beträffande arbetet för rationalisering av skolbyggnadsverksamheten. I denna redogörelse har med utgångspunkt i sådana faktorer som skolplanering, utrymmesstandard, planlösning och byggnadstekniska detaljer ingående behandlats olika åtgärder och projekt i syfte att nedbringa skolbyggnadskostnaderna. Tyvärr kan jag icke här ta tiden i anspråk för att närmare redovisa innehållet i redogörelsen. Denna torde komma att publiceras i »Aktuellt från skolöversty-

Svar på interpellation ang. en förbättring av skolans lokalbehov och minskning av elevantalet i folkskolors och högre skolors klassavdelningar

relsen» och på det sättet nå allmän spridning inom skolväsendet.

Jag vill vidare nämna, att för 1957 års riksdag torde komma att på grundval av vissa för närvarande ännu pågående sakkunnigutredningar framläggas förslag om en sådan utformning av statsbidraget till skolbyggnader, att ett nedbringande av anläggningskostnaderna verkligen stimuleras och att planeringen av skolbyggnadsföretagen redan från början inriktas på byggnadsprogram inom rimliga ekonomiska gränser utan att fördenskull berättigade anspråk på lokalernas standard och ändamålsenlighet eftersättes.

Det är således en rad av anordningar av både rådgivande och dirigerande natur, som redan vidtagits och fortlöpande utnyttjas för att begränsa skolbyggnadskostnaderna, och dessutom övernågs ytterligare åtgärder i samma riktning, allt i det synnerligen angelägna syftet att utvinna största möjliga antal skollokaler inom den vid varje tillfälle för ändamålet disponibla byggnadskvoten. Vad särskilt gäller klassrumspaviljongerna torde därjämte den vid vårriksdagen (tredje lagutskottets utlåtande nr 15 och statsutskottets utlåtande nr 154) aktualiserade frågan om speciella åtgärder för att tillgodose intresset av att dylika lokaler uppföres i lämplig utsträckning komma att prövas i samband med fastställande av byggnadskvoten för nästa kalenderår.

Interpellanten har sammanställt spörsmålet om skolans lokalbehov med önskemålet om en minskning av klassavdelningarnas storlek i folkskolan och de högre skolorna. Till problemkomplexet hör väl också lärartillgången, eftersom möjligheterna till en minskning av klassavdelningarnas storlek är avhängiga av tillgången på såväl lärare som lokaler.

Jag vill med anledning därav framhålla att inom ecklesiastikdepartementet för närvarande pågår den utredning,

som riksdagen i våras begärde rörande sänkning av elevantalet i undervisningsavdelningarna inom folkskoleväsendet samt vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter. Det gäller i första hand en kartläggning av de skiftande lokala förutsättningarna för förbättringar i olika hänseenden på detta område. Resultatet av denna kartläggning, som främst avser lokal-tillgång och elevtillströmning, får sedan sammanställas med uppgifter om lärartillgången i olika ämnen och på olika skolstadier. Därefter får en sammanfattande avvägning ske av i vilken takt och i vilka former åtgärder kan vidtagas i syfte att genom minskat elevantal i klassavdelningar eller genom andra förstärkningsanordningar öka undervisningens effektivitet och förbättra möjligheterna att i undervisningen tillgodose elevernas individuella behov och intressen. Jag vill också erinra om att viktiga partiella reformer i detta avseende genomförts vid innevarande års riksdag, exempelvis beträffande specialundervisningen och undervisningen i engelska och matematik i folkskolan. Givetvis bör också frågor om ytterligare partiella reformer på angelägna punkter kunna prövas utan hinder av den pågående, mera sammanfattande utredningen på detta område.

Avslutningsvis vill jag understryka, att det självfallet måste vara en rikt-punkt för statsmakterna att på skolans område i dagens läge söka skapa ytterligare tillgång på lokaler och lärare och därmed möjligheter till en effektivare undervisning. Det råder ju i vårt samhälle en fullständig enighet om det angelägna från pedagogiska och sociala synpunkter av att skolans arbetsbetingelser så snart som möjligt ytterligare förbättras genom ökade lokalutrymmen, ökad lärartillgång och minskade klassavdelningar.

Härefter yttrade:

Svar på interpellation ang. en förbättring av skolans lokalbehov och minskning av elevantalet i folkskolors och högre skolors klassavdelningar

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för den redogörelse han har lämnat för arbetet inom det egna departementet och inom socialdepartementet i syfte att förbättra skolans lokaltillgång och bringa frågan om klassavdelningarnas storlek i ett bättre läge.

Det är ju riktigt som ecklesiastikministern påpekade, att det finns också en tredje inblandad faktor i detta sammanhang, nämligen tillgången eller bristen på lärare. Att jag inte tagit upp detta beror helt enkelt på att det är de båda andra faktorerna, lokalbehovet och klassavdelningarnas storlek, som utförligt behandlades av vårriksdagen och där riksdagen i ett enhälligt uttalande har begärt åtgärder från Kungl. Maj:ts sida.

I fråga om lärartillgången är situationen den, att den för den stora gruppen av lärare, grundskolans lärare, har varit under utredning, och först sedan Kungl. Maj:t har tagit ställning till seminarieutredningens förslag kan den saken rimligen diskuteras här. Men det betyder inte att den tredje frågan skulle vara mindre viktig.

Det har ofta sagts, kanske med en viss överdrift, att behovet av mindre klassavdelningar är den viktigaste skolreformen. Det var mot den bakgrunden som vårriksdagen begärde en snabbutredning om möjligheterna att åstadkomma bättre förhållanden än för närvarande, och man sade ifrån att ingen tid fick försittas. Man begärde en sammanfattande utredning.

Nu meddelade ecklesiastikministern redan i valrörelsen, att han inte funnit det nödvändigt med någon särskild utredning, som han då sade, utan tydligen ansåg att frågan kunde behandlas i samband med budgetarbetet i departementet. Av dagens svar framgår, att det sker en utredning inom departementet, som statsrådet är beredd att säga mot-

svarar vad riksdagen i våras önskade. Jag är bara då litet förvånad över den sekretess som man omger en sådan utredning med. Det brukar vara rätt vanligt att man utåt deklarerar, vem som får ett sådant utredningsuppdrag. Jag förmodar att det är ingen hemlig Jönsson vem som helst utan någon av de skickliga experter, som står till departementets förfogande. Det vore intressant att här få en upplysning om de närmare formerna för detta arbete. Jag tror att skolan och målsmännens organisationer med intresse skulle vilja lyssna på en sådan upplysning.

Det händer ibland att man hör människor säga, att i en tid när vi skall anstränga oss för att få fram platser för ständigt nya elevgrupper, kan vi över huvud taget inte reflektera på att minska klassavdelningarna. Jag tror det är uttryck för en defeatism, en vilja att slå sig till ro, som inte får besjåla ecklesiastikdepartementet, och jag hoppas verkligen efter dagens svar att det inte heller gör det.

Vi kommer att uppleva på grund av befolkningsutvecklingen, att det blir trösklar för de olika utbildningsstadierna. Folkskolan passerar sin maximitröskel redan omkring 1958, realskolan kommer fyra år senare och gymnasierna omkring 1965. På bortsidan av en sådan tröskel måste man för varje skolestadium eftersträva en snabb minskning av elevantalet, och det hade varit välgörande, om ecklesiastikministern i sitt svar velat fästa uppmärksamheten på de möjligheter som där finns att i tur och ordning genomföra förbättringar.

I fråga om byggande av skollokaler har såvitt jag förstår vid vårriksdagen vunnits allmän enighet om att vi inte får förbise möjligheterna att pressa byggnadskostnaderna utan att därmed vålla någon avsevärd standardförsämring. Statens byggnadsbesparingsutredning, som nyligen lämnat en första rapport till regeringen, har gjort undersök-

Svar på interpellation ang. en förbättring av skolans lokalbehov och minskning av elevantalet i folkskolor och högre skolors klassavdelningar

ningar beträffande skolbyggena i skilda län och kommit fram till att i fråga om de viktigaste tekniska elementen i en huskropp kan man göra mycket betydande rationaliseringar och förbilliganden utan att därför på något sätt inskränka i kommunernas frihet att bygga sina skolor som de själva finner riktigtast. Just i fråga om sådana stående element som akustiska anordningar, golvbeläggning, belysning, väggbeklädnad o. d. kan man genom fastare rekommendationer än dem som hittills funnits åstadkomma ett förbilligande.

Byggnadsbesparingsutredningen reste omkring i Kristianstads län och tittade på skolor, byggda under perioden 1950—55, och fann, att exempelvis golvbeläggningen skiftade i anläggningskostnad från 10 kronor per kvadratmeter till 50 kronor per kvadratmeter. Även om detta naturligtvis sedan återverkar på underhållskostnaderna, så fann utredningen att det var orimligt med ett sådant slöseri som försiggått på många håll.

Här pekar nu ecklesiastikministern ut användbara vägar för att genom ändrade bidragsvillkor pressa byggnadskostnaderna, och jag tror det är utomordentligt viktigt. Det vore intressant att få veta, om departementet bestämt sig för att här ge bidrag per elev eller per kvadratmeter. Det är en viktig fråga i det fortsatta arbetet på hur dessa bidragsvillkor rimligen skall konstrueras.

Jag vill också fråga, om ecklesiastikministern har fäst sig vid det förhållandet, att arkitekturvodena för närvarande är baserade på en sådan princip, att det sannerligen icke bidrar till att sänka byggnadskostnaderna utan snarare drar dem uppåt. Det vore önskvärt, att även här ändring skedde, så att det för arkitekterna vore en angelägen sak att inte bygga monument över sina egna prestationer utan praktiska och billiga skolbyggnader.

I fråga om klassrumspaviljongerna,

som också vårriksdagen i enlighet med både tredje lagutskottets och statsutskottets utlåtanden mer än tidigare betonade angelägenheten av, är det riktigt, som ecklesiastikministern säger, att åtgärder i rådgivande och dirigerande syfte redan har vidtagits, och jag har med stort intresse och stor tillfredsställelse följt det arbete skolöverstyrelsen här gjort. Men vore det inte rimligt att komplettera det rådgivande och dirigerande arbetet också med stimulerande insatser från skolmyndigheternas sida? Har man tagit kontakt med producentsidan? Har man försökt utreda, om man genom en ny typ av anbudsförfarande kan få fram en serietillverkning av monteringsfärdiga, flyttbara klassrumspaviljonger, som skulle kunna bli betydligt mera lättåtkomliga för skoldistriktet än vad hittills varit fallet? Det behöver inte betyda, att man slår ut ur konkurrensen de små hemmabyggmästarna, som också kan bygga billigt. Men för de stora kommunerna, som snabbt måste improvisera inför en hösttermin, är det viktigt att det finns stora fabrikanter, som är villiga att efter särskild överenskommelse med skolmyndigheterna tillhandahålla de erforderliga klassrumspaviljongerna.

Detta är alltså ett stort och oerhört betydelsefullt vardagsarbete, som skolmyndigheterna kan utföra. Det passar kanske inte så bra att hålla högtidstal om, men jag vill ändå lägga ecklesiastikministern varmt om hjärtat, att han inte i fortsättningen glömmet bort detta utan driver det med den största energi.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Den utredning, som riksdagen begärde, avsågs skola leda till beslut vid 1958 års riksdag. Det är sålunda inte någon tid försuttet ännu, och jag kan försäkra den ärade interpellanten, att vi i departementet hela

Svar på interpellation ang. en förbättring av skolans lokalbehov och minskning av elevantalet i folkskolors och högre skolors klassavdelningar

tiden har bedrivit de förberedelser, som har kunnat göras här. Det är inte på något sätt anonymt, men jag står fortfarande fast vid att det inte behövs någon särskild utredning. Det är undervisningsrådet Lundblad, som ju herr Helén mycket väl känner till, som har gjort en del prognoser tidigare, som har fortsatt detta arbete i sommar och i höst. Men om herr Helén uppmärksam hade läst tidningarna för några veckor sedan, skulle han ha funnit, att seminarieadjunkten Herrström också har tillkallats såsom sakkunnig i departementet, och det är han, som har börjat på med det mera ingående arbetet med dessa saker nu, då vi inte har kunnat avdela undervisningsrådet Lundblad härför. Jag tror sålunda, herr Helén, att vad som har kunnat göras på detta område, har blivit gjort, och det kommer även i fortsättningen att fullföljas.

Sedan anlade ju herr Helén en del andra synpunkter på dessa stora problemkomplex, beträffande vilka jag inte har någon anledning att polemisera mot honom. Besparingsutredningen har ju kommit med ett förslag, men det är ju så nyligen, att herr Helén inte kan begära, att vi skall ha vidtagit några åtgärder ännu med anledning därav. Men att vi kommer att söka i praktiken omsätta de möjligheter som ges genom dessa förslag kan herr Helén vara övertygad om. Jag vet nämligen, att skolöverstyrelsen redan är mycket klart inställd på detta. Den har för övrigt redan på ett tidigare stadium fått del av åtminstone vissa av generaldirektör Ödeens synpunkter.

Det gläder mig, att herr Helén är anhängare av ändrade bidragsvillkor som hör kunna utgöra en press på kommunerna att söka bygga billigare. Men jag kan tyvärr inte tillmötesgå herr Heléns önskemål att få reda på om det blir per elev eller per kvadratmeter, som han uttryckte sig, som de nya bidragen

skall utgå, därför att på den punkten är faktiskt utredningen ännu inte färdig.

Dessa frågor måste ses ännu mera i samband med allmänna statsbidragsutredningens principer än vad jag tänkte mig för bara ett par månader sedan, och i anledning därav har nämnda utredning fått i uppdrag att så snabbt som möjligt inrikta sig på dessa spørsmål. Jag är emellertid övertygad om att ett förslag med anledning av nu pågående utredningar kan bli färdigt så snart, att det skall kunna föreläggas nästa års riksdag. Det kanske därvidlag kan bli möjligt att ingripa mera också på andra områden, men jag uppfattade faktiskt herr Helén så, att han ändå önskade, att kommunerna skulle behålla sin frihet, och det önskar givetvis jag också, även om jag är beredd inte bara att stimulera till förenklingar och förbilliganden utan kanske även att, som jag sade i svaret, vidtaga ännu mera dirigerande åtgärder på detta område.

Vad herr Helén sade om arkitektarbetet har jag bara anledning att instämma i. Men herr Helén vet nog själv, att den frågan varit uppe under senare år från andra utgångspunkter och då tyvärr inte lett till något. Men andra vägar på detta område bör givetvis också försökas såsom de standardiseringsarbeten och eventuella serietillverkningar, som herr Helén i slutet av sitt anförande talade om. Men märk väl: det har ju hittills inte varit något så stort intresse från kommunernas sida för dessa provisoriska byggnader. De siffror jag anförde visar ju visserligen en klar stegring men inget överväldigande intresse, och att under sådana förhållanden ingen serietillverkning ännu kommit i gång får vi väl inte anse såsom någonting märkvärdigt.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag tackar för de kompletterande upplysningar, som herr

Svar på interpellation ang. en förbättring av skolans lokalbehov och minskning av elevantalet i folkskolors och högre skolors klassavdelningar

statsrådet här lämnat. Jag skall i fortsättningen läsa tidningarna flitigt och hoppas att därigenom få kännedom om många intressanta nyheter om vad som händer och sker inom departementet. Det vore emellertid roligare, om skolmännen ute i kommunerna slapp att gå den vägen.

I sakfrågan vill jag säga, att anledningen till att kommunerna så litet som fallet är har utnyttjat de provisoriska klassrumspaviljongerna torde vara den tidigare påtalade missuppfattningen att man skulle komma i sämre läge beträffande permanenta skolbyggen, om man tog fasta på riksdagens uttalande i våras och utnyttjade bidragen till att inrätta provisoriska lokaler. Det missförståndet får inte råda, och jag hoppas att ecklesiastikministern är villig medverka till en tillfredsställande upplysningsverksamhet därvidlag.

Vad sedan byggnadsbidragen på högskolestadiet — jag menar realskolestadiet — beträffar, så har skolledningarna där en betydligt större benägenhet att utnyttja systemet med klasspaviljonger. Där har man nämligen ofta i den fasta byggnadskroppen ett gott lokalbestånd, och med relativt små kostnader kan man där bygga till en paviljong och därmed öka kapaciteten avsevärt. När en helt ny disciplin tillkommer, måste man därför räkna med att klassrumspaviljongerna får ny betydelse. Det är då viktigt att man i skolöverstyrelsen eller departementet kan ta okonventionella initiativ för att stimulera insatserna på producentsidan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 190, angående ett extra bidrag till den

verksamhet som bedrivs av Förenta Nationernas flyktingkommissarie;

till bevillningsutskottet propositionen nr 191, om godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner jämte därav föranledda ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; och

till utrikesutskottet propositionen nr 194, angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 8 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion.

§ 6

Föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtan:den:

nr 161, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57 behandlade allmänna frågor,

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts

Interpellation ang. viss ändring av tidtabellerna för expresståget »Skåningen»

proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser staterna för statens allmänna fastighetsfond och försvarets fastighetsfond, och

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

trede lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckta motioner om utredning rörande fiskerätten i kronans vatten; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om viss inventering beträffande ofullständiga småbruk invid eller arrendegårdar under fideikommissen, och

nr 35, i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående möjligheterna att bättre utnyttja lantmannaskolornas jordbruk i undervisningshänseende.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7

Interpellation ang. viss ändring av tidtabellerna för expresståget »Skåningen»

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru SJÖSTRAND (fp), som anförde: Herr talman! För många resande, bosatta i Jönköpings län, är det en betydande olägenhet att expresståget »Skåningen» inte i någondera riktningen gör uppehåll i Nässjö. En ändring av tågtiderna på denna punkt skulle medföra en avgörande förbättring av det folkrika länets tågförbindelser, framför

allt med Stockholm. Dessa är f. n. inte tillfredsställande utan medför ofta genom sin uppläggning stora tidsförluster.

Med stöd av det som nu anförts anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till en sådan förändring av de uppgjorda tåg-tidtabellerna att expresståget »Skåningen» gör ett kort uppehåll i Nässjö, varigenom mer tillfredsställande tågförbindelser med Stockholm skulle vinnas för befolkningen i Jönköpings län?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 195, angående anslag å tilläggsstat I för budgetåret 1956/57 till utökning av nykterhetsvårdens anstaltsorganisation, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 9

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m., motionerna:

nr 819, av herr *Sköld m. fl.*,

nr 820, av herr *Andersson* i Brämhult, nr 821, av herr *Adolfsson*,

nr 822, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*, nr 823, av herr *Jansson* i Aspeboda *m. fl.*,

nr 824, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, och

nr 825, av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Nilsson* i Lönsboda; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 189, med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med

återbetalning av överskjutande preliminär skatt motionen nr 826, av herrar *Boija* och *Carlsson* i *Tibro*.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.46.

In fidem
Gunnar Britth